

టను, కోరుదురు = కాంక్షింతురు. ఉదాహరణము. ఎందుక = ఎక్కడను, చకోరపున్ + పక్షులు = వెన్నెల పూలుగులు, చంద్రికా + అపేక్ష = వెన్నెలమీఁదియాసతో, చెలంగి = ఆనందించి, చంద్రుడు = ఇందుడు, ఉదయించు, విధంబున కున్ + ఐ = ఉదయమయ్యెను, రీతికై, పూని = ప్రయత్నించి, అపార + ముదంబునన్ = దిరిలేని యానందముతో, ఎదురు, చూడనే = వేచియుండుటలేదా.

తాత్పర్యము. భాస్కరశతకములు మంచి ప్రభువుగలుగ వలెనని కోరుదురు. వెన్నెలకై చకోరములు చంద్రోదయమునకై యెదురుచూచుట పైదానికిఁ దార్కారణము.

ఉ. ఈజగమందుఁ దామసుజుడెంత మహాత్మకుడై నదైవమా
తేజముతప్పజూచు నెడఁ ద్రిమ్మరి కోల్పకు నెట్లనన్మహా
రాజకుమారుడైన రఘురాముడు కాల్పడఁగాయలకులున్
భోజనమైతగ న్వినికీబోయి చరింపఁడె మున్న భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఈజగమందున్ = ఈలోకములో, మనుజుడు = జనుడు, తా. ఎంతమహాత్మకుడు + ఐన్ = తా, నెంత మహిమగలవాడయినను, దైవము = ఆదృప్తము, ఆతేజమున్ = ఆమహిమమును, తప్ప + చూచునెడ = వేలు విధముగా నాలోచించినట్లయిన, త్రిమ్మరి = మరలి, కోల్పకు = పోగొట్టుకొన్నవాడగును, ఎట్లనన్ = ఉదాహరణ మేమనఁగా, మహారాజకుమారుడు = దశరథుడను మహారాజుకొడుకైన, రఘురాముడు = శ్రీరామమూర్తి, కాల్పడన్ = బండి, వాహ

సములేక = కాళ్లతో నడిచి, వనికిన్ = వనమునకు, పోయి = వెళ్లి,
కాయలున్, ఆకులున్ = కాయలును, ఆకులును, భోజనము +
వి = ఆహారముగాఁగొన్నవాడై, తగ్గ = తగినట్లు, మున్ను =
పూర్వకాలమున, చరింపఁడె = సంచరింపలేదా.

తాత్పర్యము దైవముతప్పజూచినపుడు, ఎంతగొప్ప
వాడయినను దనగొప్పతనముచెడి తిరుగును. పూర్వము
శ్రీరామునంతటి మహానుభావుఁడును, రాజ్యముపోయి, యడ
విలోనాకులు, గాయలుదని యిబ్బందిపడుట దైవమర్విపాక
ముసనేకదా.

చ. ఉరుకరుగాయుతుండుసమయోచితమాత్మదలంచియుగ్రవా
క్పరుషతఃజూపిన్ ఘలముగల్గుట తథ్యముగాదేయంబునం
బుటిమినయంతనే కురియకుండునెవ్వరము లోకరక్షణ

స్థితరపారుషంబున శేషజనంబు లెఱుంగభాస్కరా. ౧౪

టీక. భాస్కరా! ఉరు + కరుగా + యుతుండు = విశే
ష, దయతోఁగూడినవాడు (దాత), సమయ + ఉచితము =
ఆయాసమయములకు, సరిపడిన విషయమును, ఆత్మ = తన
లో, తలంచి = ఎంచి, ఉగ్రవాక్పరుషతన్ - ఉగ్ర = భయంకర
మైన, వాల్ = మాటలయొక్క, పరుషతన్ = కఠినత్వమును,
జూపిన్ = చూపించినను, ఘలముగల్గుట = లాభముదొరకుట,
తథ్యము, గాదె = నిశ్చయమేయగును. ఉదాహరణము - అంబు
దంబు = మేఘము, అశేషజనంబులు = శేష-జనంబులు = అంద
ఱును, ఎఱుంగ = తెలియునట్లు, లోకరక్షణస్థితరపారుషంబు

నక్షాశాసనమును, కక్షాశాసనమును, సీర
తరమును, మిక్కిలిస్థిరతరమును, పౌరుషమును, పూనికమును, ఉత్తమ
నయమును, గర్జించునయమును, వర్షమును, కురియక, ఉండునా
వానకురియకయూరకుండునా.

తాత్పర్యము. అర్థలయందు దయగలదాత ఏదోతొం
దగలోనుండి యొకప్పుడు కోపముతో బరుషభాషణములాడినను
అర్థలకోరికిదీసి ధనమియ్యకమానము, మేఘము బడబడకుండె
లవియునట్లుతీసి వర్షముకురియకుండబోవుటలేదుగదా.

ఉ. ఉరుగుణవంతుడొప్పు తనకొండపకారము నేయునప్పుడుం
బరహితమే యొకర్చునొకపట్టున నైనను కీడుజేయఁగా
నెఱుఁగఁడు; నిక్కమేకద! యదెట్లనఁగవ్వముఁబట్టియెంతయుం
దరువఁగఁజొచ్చినంబెరుగుతాలిమినీయదెన్న భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఉరు, గుణవంతుడు = అధిక, సుగుణ
ములుగలవాడు, ఒడ్లు = ఇతరజనులు, తనకు = తనవిషయ
మై, ఒండు = ఒక్క, అపకారము = హాని, చేయునప్పుడున్ =
చేయబోయినప్పుడును, పర, హితము, ఏ = పరోపకారమున,
ఒకర్చున్ = కావించును. (కాని) ఒకపట్టున, నైన = ఏనమ
యములోనైనను, కీడు = చెఱువు, చేయఁగా = చేయుటకొ
ఱకు, ఎఱుఁగఁడు = తలంపఁబోడు, నిక్కమేకద = ఇదిసత్యము.
ఉదాహరణము- అది, ఎట్లనన్ = ఉదాహరణ మెట్లనఁగా,
పెరుగు = దధి, కవ్వము + పట్టి = కవ్వముపట్టుకొని, ఎంత
యు = మిక్కిలిగా, తరువన్ + చొచ్చిన = చిలుకుటకు

బ్రారంభినను, తాలిమి = మిక్కిలియోపికతో, వెన్న = చవ
నీతమును, ఈయదె = ఇచ్చుటలేదా.

తాత్పర్యము. మంచివారు, తనకితరులపకారము చేయఁ
బోయినను వారికుపకారమేచేయుచుగాని ప్రత్యసకారము
చేయఁబోదు. ఎట్లనగా : - పెరుగుచు గుండలోఁబోసికవ్వము
తోమధించి బాధించినను వారికివెన్ననిచ్చుటమానినదా. ఎవరి
గుణమువారుమారు.

చ. ఉరుబలశాలినంచుఁ దననొల్లనియన్యపతివ్రతాంగనా
సురతముగోరెనేని గడసుమ్మది భూతికిఁబ్రాణహనియా;
శిరములుగూల రాఘవునిచే దళకంఠుడు ద్రుంగిపోవడే
యెఱుంగక నీతకానపడియిప్పుల భృత్యులఁగూడిభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఉరుబలశాలిని = నేనుఅధికబలవంతుఁ
డను, అంచును = అనుకొని, (ఎవ్వఁడుగాని) తనుఁబల్లని =
తన్ను సమ్మతింపని, అన్యపతివ్రతాంగనాసురతమున్ . అన్య =
ఇతరునిభార్యయైన, పతివ్రతా + అంగనా = పెరిమిటినే దైవ
ముగానమ్ముకొని యాతనినే పూజించుప్రీయొక్క, సురత
మున్ = కలయికను, గోరెన్ + ఏని = ఆశపడునట్లయిన, అది =
ఆయాశ, భూతికిఁ = తనబలము, ధనము మొదలగు నైశ్వర్య
మునకు, కడ = అంతకాలము, సుమ్ము = అగునుచుమా, ఐశ్వ
ర్యముపోవుటేకాదు, ప్రాణహని = బ్రేక = ఉసులులుగూడఁ
బోవును. ఉదాహరణము. దళకంఠుడు = పదితలలుగల రావ
ణుడు, ఎఱుంగక = అజ్ఞానముచే, నీతకున్ = నీతాదేవికొఱకు,

ఆనవడి = కామించి, ఇష్టలక్ = స్నేహితులను, భృత్యులన్ =
 సేవకులను, కూడి = కలసికొని, రాఘవునిచేన్ = శ్రీరాముని
 చేత, శిరములు, కూలన్ = తలలునటకబడి, త్రుంగిపోవడే =
 నశించిపోలేదా.

తాత్పర్యము. బలాదిగర్వముచే బ్రతివతలగు పరకాం
 తను గోరినవానికి సర్వసంపన్నాశనమేకాదు, ప్రాణహనియున
 గును. పతివ్రతయగు సీతనుగామించిన రావణుడు రామునిచే
 బుత్రమిత్రపరివారసహితుడై మరణింపలేదా.

ఉ. ఊరక వచ్చు పాటుపడకుండిన నైన ఫలంబదృష్టమే

పారగఁ గల్గివానికిఁ బ్రయాసము నొందిన దేవదానవుల్
 వారలటుండఁగా నడుమవచ్చిన శౌరికిఁగల్గెఁగాదె శృం

గారపుఁబ్రోవులక్రియును గొస్తుభరత్నమురెండుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! అదృష్టము = దైవము, (కనబడకుండ
 వచ్చులాభము) ఏపారగన్ = బాగుగ, కల్గివానికి = ఉండిన
 వానికి, ఫలంబు = లాభము, పాటుపడక + ఉండినన్ + ఐన =
 కష్టపడక, యుండినవ్వడుగూడ, ఊరక = ఏమియుఁజేయక,
 తనంతనే, వచ్చున్ = కలుగును. ఉదాహరణము. ప్రయాస
 మున్ = శ్రమను, ఒందిన = పొందినట్టి, దేవ + దానవుల్ =
 దేవతలును, రాక్షసులును, వారు = తమరు, అటులు +
 ఉండన్ + కాన్ = ఊరకయేమియులాభమును పొందకపోగా,
 నడుమ, వచ్చినశౌరికిన్ = తేరికాఁడుగా, వచ్చియున్న విష్ణుదేవు
 నకు, శృంగారపున్ + ప్రోవు = సౌందర్య, రాశి, యైన, లక్ష్మి

యును = లక్ష్మీదేవియును, కాస్తూభరత్నము = కాస్తూభమను
మణియును, రెండును = కల్లెన్ + కాదె = దొరకెనుగదా.

తాత్పర్యము. అన్యవృత్తవంతునకు, మేలు, తనంతటదానే
కలుగును. ఏమియు యత్నముచేయ నక్కఱలేదు. పర్యతము
మోచితెచ్చి సమాద్రుచుభముచేసి శ్రమపడిన దేవదానవు
లట్లుండగా, సమమవచ్చిన విష్ణుదేవునకు లక్ష్మీయు, కాస్తూభ
మాణిక్యమును జేపడినవి.

ఉ. ఊరకసజ్జనుం హొదిగి యుండిననైన దురాత్మకుండు ని
హ్మరణమోర్వితేక యపకారముచేయుట వానివిద్యగా;
చీరెలు నూలుటంకములు చేసెడివైనను బెట్టె నుండఁగాఁ
జేరిచినింగిపోఁ గొఱుకుఁ జమ్మట కేమిఫలంబు భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! దురాత్మకుండు = (దుర్ + ఆత్మ)
దుష్టబుద్ధిగలవాడు, సజ్జనుండు = సత్పురుషుండు, ఒదిగి +
ఉండిన్ + ఎనన్ = ఒకరిజోలికిఁబోక, యుండినప్పటికి, ఊరక =
ఆదుర్జనుడు, పనిలేకయే, ఓర్వితేక = సజ్జనత్వమును సహింప
లేక, అపకారము = హాని, చేయుట = ఒనర్చుట, వాని +
విద్య + కా = ఆదుర్జనుని, స్వభావముగదా. (అతఁడు చదివిన
చదువు పరులకపకారము చేయుటయే). ఉదాహరణము- నూ
లుటంకము-చేసెడివైనను = నూలులకొలది టంకముల వెం
గలవియైనను, (టంకమను నాణెము, రూపాయలో మూడవ
వంతు?) పెట్టెను + ఉండఁగా = పెట్టెలో, నున్నప్పుడు, చేరి =
అపెట్టెలోదూటి, చినింగి + పోన్ = చిల్లులు, పడుచట్లు, చీర

లు = వస్త్రములను, కొలుకుచిమ్మటకున్ = కొట్టివేయునట్టి, చిమ్మటయను పురుగునకు, కేమిఫలంబు = ఏమియునులాభము లేదు. (కానియదిచానివిద్య).

తాత్పర్యము. సజ్జనుడు, వినయవర్తనుడై, యొకరి జోలికొంటాడని పోయినను దుర్జనుడు వానినిజూచి యోర్వలేక యపకారముచేయుట యతనినై జగుణము. పెట్టెలోబడియున్న విలువగలవస్త్రములను కొట్టివేయుచిమ్మటకు పైదుర్జనుడుప మింపఁదగినవాడు.

ఉ. ఎట్టుగఁబాటుపడ్డ నొకయింతుక ప్రాప్తములేక వస్తువుల్
పట్టువడంగనేర నిబద్ధి సురావళిఁగూడి రాక్షసుల్
గట్టుపెకల్చి పాల్కడలి గవ్వముచేసి మథించి లంతయున్
వెట్టియెకాక యేమనుభవించిరి వారమృతంబుభాస్కరా.౧౯

టీక. భాస్కరా! ఎట్టుగన్ = ఎట్టివిధముగా, పాటు + పడ్డన్ = శ్రమపడినను, (కొందఱకు) ఒక, యింతుక = మిక్కిలి, కొంచెమైనను, ప్రాప్తము, లేక = అదృష్టములేని కారణమున, వస్తువుల్ = పదార్థములు పట్టువడంగన్ + నేరవు = దొరకుఁబడవు. (లభింపవు) నిబద్ధి = నిశ్చయము. ఉదాహరణము. సురావళిన్ = దేవతలను, కూడి = చేరి, రాక్షసుల్ = దానవులు, గట్టుపెకల్చి = పర్వతమును, పెకలించి, పాల్కడలిన్ = క్షీరసారమునందు, కవ్వముచేసి = మంథరపర్వతమును, కవ్వమువలె నుపయోగించి, మథించిరి = త్రచ్చిరి, లంతయున్ = అదయెల్ల, వెట్టియె, కాక = లాభములేనిపనిపాటేగాని, వారు = అదానవులు,

అమృతంబు = సుధారసమును, ఏమి, అనుభవించిరి = వ్రమైన, పొందఁగలిగినారా, లేదు.

తాత్పర్యము. అదృష్టహీనులెంత శ్రమపడి పనిచేసినను లాభమును బొందఁజాలరు. దేవతలతోపాటు కష్టపడి సముద్రముమధించిన రాక్షసులకుఁ బడినపాటెల్ల వ్యర్థమయ్యెనేకాని ఫలించినదా. అమృతము దేవతలనుభవించిరి. వీరికివారిలో వైరముకల్గినది.

చ. ఎడపక దుర్జనుఁడొరుల కెంతయుఁ గీహనరించుఁగాని యే యెడలనుమేలు నీయఁడొకయింతుకయైనను జీడపుర్వదాఁ జెడఁచిను నింతెకాని వుడిసెండు జలంబిడి పెంపనేర్చునే పొడవగుచున్న పుష్పఫలభూరుహమొక్కటి నై నభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! దుర్జనుఁడు = దుష్టుఁడు, ఎడపక = విడువక, ఒరులకుఁ = ఇతరులకు, ఎంతయున్ = మిక్కిలి, కీడు = అపకారము, ఒసరించున్ = చేయును, కాని, ఏయెడలను = ఏసమయందైనను, ఒక, ఇంచుక, ఐన్ = ఎంత, స్వల్పముగా, నైనను, మేలు, చేయుఁడు = శివకారము చేయుఁడు. ఉదాహరణము. చీడపుర్వ = సన్యమునకుఁబట్టె విషక్రిమి, తాన్ = తాను, చెడన్ = నాశనమగునట్లు, తినున్ = భక్షించును, ఇంత + ఎ + కాక = అట్లు, చెడన్, తినునేకాని, వుడిసెండు = ముడిచిపట్టిచేరెడు, జలంబు = నీరు, ఇడి = పోసి, పొడవు + అగుచు + కన్న = పెరుగుచున్నట్లు, పుష్ప, ఫల, భూరుహమున్ = పువ్వులుపూచి, పండ్లుకాచెడు (భూ + రుహ)

వృక్షమును, ఒక్కటికొకటి + ఐదనొకటి = ఒక్కచెట్టునైనను, పెంప
నేర్చుచు + ఏ = వృద్ధిపొందింపఁగలదా.

తాత్పర్యము. దుష్టుండు పరులకుఁ గీచుచేయునే కాని
మేలుచేయఁజాలఁడు. చీడపురుగుచేరి చెట్టుచెఱచునేకాని,
కొంచెము నీళ్లుపోసి యేచెట్టునైనను బెంపఁగలదా.

ఉ. ఎడ్డెమనుష్యుఁడేమఱుగు నెన్నిదిసంబులు గూడియుండిన
దొడ్డగుణాధ్యసందుఁ గలతోరపువర్తనలెల్లఁ బ్రజ్ఞనే
ర్పింపివేకిరీతి; రుచిపాకము నాలుకగాకెఱుంగునే

తెడ్డదికూరలోఁగలయఁ ద్రిమ్మరుచుండిసనైన భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఎన్నిదిసంబులు = ఎంతకాలము, కూ
డి = స్నేహముచేసి, ఉండిన = ఉన్నప్పటికి, దొడ్డ, గుణాధ్య
సందు = విశేషమైన, సుగుణములుగల యొక్కపురుషుని
యందలి, తోరపు = గొప్పవగు (కొనియాడఁదగిన) వర్తనలు =
సద్గుణములను, ప్రజ్ఞ = బుద్ధిపశేషముచేత, ఏర్పడ్డ = ప్రసిద్ధి
కెక్కిన వివేకిరీతి = బుద్ధిశాలితెలిసికొనువిధముగా, ఎడ్డెమను
ష్యుఁడు = మూర్ఖజనుఁడు, ఏమి + ఎఱుంగు = ఏమి తెలిసి
కొనఁగలఁడు. ఉదాహరణము - కూరలలో = వండిన శాక
పదార్థములలోపల, కలయన్ = కలియఁజెట్టుచు, త్రిమ్మరు
చున్ + ఉండినను = తిరుగుచున్నప్పుడును, రుచిపాకము = ఆ
కూరలయందలి పక్వపురుచిని, నాలుక, కాక = నాలుక తెలిసి
కొనునుగాని తెడ్డు + అది = ఆతెడ్డు (కట్టికోతేసిన గరిట)
ఎఱుంగునే = తెలిసికొనఁగలదా.

తాత్పర్యము. సజ్జనునితో నన్నిదిశములు తిరిగియు వాని సుగుణములు వివేకించెడినట్లు మూర్ఖునకుఁ దెలియవు. రుచి గలవంటపదార్థములలో నెల్లప్పుడు కలిసి తిరుగుచున్నను నాలుకతెలిసికొనినట్లు వానిరుచిని త్రెడ్డుతెలిసినవేమ.

ఉ. ఎప్పుడదృష్టతామహిమ యించుకపాటిలు సప్సడింపుసాం
పొప్పుచునుండుగాఁ యదియొప్పిపిమ్మటమాపుమాముగాఁ;
నిప్పునంటియున్న యతినిర్మలినాగ్ని గురుప్రకాశముల్
దప్పినట్టిబాగునకుఁ దానలుపెంతయుఁబుట్టుభాస్కరా. ౨౨

టీక. ఎప్పునికై నను, ఓభాస్కరా! ఎప్పుడు = ఎక్కలమున, అదృష్టతామహిమ = దైవవిలాసము, ఇంచుక = కొంచెము, పాటిలు = సంఘటిల్లునో, అప్పుడ = అకాలమున, (అతడు) ఇంపు, సాంపు, ఒప్పుచు, ఇంసున్ = అందము, చందము, గలిగి, యుండును, కాక = కాని, అది = అదైవవిలాసము, ఒప్పనిపిమ్మట = ప్రకటముగా నుండనిసమయములో, అది = అయందచందములకలిమి, గూపు, మాయు = అకార, శూన్యమగును, (చెడుచు) కా = కదా, ఉదాహరణము. బాగునకు = అంగారమునకు, (మసిబాగునకు) నిప్పునన్ = అగ్నియందు, అంటియున్న = అలసియుండిన, అతినిర్మల = విగుల, తేటయైన (ని + మలిన, కలంకములేని) అగ్ని = అగ్నిహోతృనియొక్క, గురుప్రకాశముల్ = గొప్పకాంతలు, తప్పినన్ = తొలగిపోయినప్పుడు, అట్టిబాగునకున్ = అనివ్యవిడిచిన బాగునకు, తాన్, నలుపు = నల్లదనము, ఎంతయున్ = విశేషముగా, పుట్టు = పొడమును.

తాత్పర్యము. ఎవ్వరికైనను భాగ్యరేఖ బయలుపడినప్పుడెంతటి కళయైనను గలిగియుండును. అదితప్పిననాడు, పూర్వాకారముండదు. కళాహీనమగును. బాగ్గునకు నిప్పున్నంతనేచే కాంతియుండును. నిప్పు చల్లాటినపిమ్మట నల్లబడిపోవును గదా.

ఉ. ఏగతిఃపాటుపడ్డఁ గలదే భువి నల్పునకున్ సమగ్రతా
భోగముభాగ్యరేఖగల పుణ్యనకుంబలె; భూరిసత్త్వసం
యోగమదేభ కుంభయుగళోత్థితమాంసము నక్కకూనకే
లాగుఘటించుసింహము. దలంచినఁజేకుటుఁగానిభాస్కరా. ౨౩

టీక. అల్పునకున్ = దరిద్రునకు, ఏగతిః = విధముగా, పాటుపడ్డఁ = శ్రమపడినను, భువి = భోగములో, సమగ్రతా = + భోగము = పరిపూర్ణమైన యైశ్వర్యము, భాగ్యరేఖగలపుణ్యనకున్. బలెన్ = అదృష్టపుగీటుగల పుణ్యశాలికిఁగలిగినట్లు, కలదే = కలుగుచున్నదా. ఉదాహరణము. భూరి + సత్త్వ + సంయోగ + మద + ఇభ + కుంభ + యుగళ + ఉత్థిత + మాంసము = ఎక్కువ + బలము యొక్క + కూడికగల + మదించిన + ఏనుఁగుయొక్క, కుంభస్థములు + రెంటి నుండి + పుట్టిన + పలలము, సింహము = మృగరాజు, తలంచి నన్ = తలచుకొన్నయెడల, చేకుటున్ + కాని = దొరకునుగాని, నక్కకూనకుఁ = చిన్ననక్కపిల్లకుఁ, ఏలాగు = ఏవిధముగా, ఘటించున్ = దొరకును.

తాత్పర్యము. అదృష్టవంతునకు దొరకినట్లు దురదృష్ట

వంతులకు మహాభోగము లనుభవించదొరకునా. మదపుటేమగు
గండపలమునందలి మాంసము సింహమునకు దొరకునుగాని
నక్కపిల్లకుదొరకునా.

ఉ. ఏడననర్హుఁడును నటకేగుచనర్హుఁడు నర్హుఁడున్నచోఁ

జూడఁగనొల్లఁడెట్ల నశుద్ధగుణస్థితి నీగపూయముం

గూడినపుంటిపై నిలువఁ గోరినయట్టులు నిల్వనేర్చునే

సూడిదపెట్టువెన్నుచుటిచొక్కపుఁగస్తురిమీఁదభాస్కరా. ౨౮

టీక. భాస్కరా! అనర్హుఁడు (న + అర్హుఁడు) = తగని
వాఁడు, ఏడ = ఎక్కడ, ఉండున్ = ఉన్నాఁడో, అటకుఁ = అక్క
డకు, అనర్హుఁడు = తగనివాఁడు, ఏగున్ = పోయిచేరును, కాని,
అర్హుఁడు = యోగ్యుఁడు, ఉన్నచోఁ = ఉండినతావును, చూ
డఁ + కఁ = చూచుటకు, ఒల్లఁడు = ఇష్టపడఁడు. ఉదాహర
ణము. ఎట్లు + అనఁ = ఎట్లులనఁగా, ఈఁగ = మఱిక, అశుద్ధ
గుణస్థితిఁ = దుస్స్వభావముచే, పూయముఁ + కూడిన = రసి
తోఁగూడుకొనిన, పుంటిపైన్ = వ్రణముమీఁద, నిలువఁ =
నిల్చుటకు, గోరిన + అట్టులు = ఇచ్చపడినట్లు, సూడిద = సాగ
ను. పెట్టు = కలిగించుటకై పెట్టిన, నెఱ + నుచుటి = నొసటిపై
నున్న, చొక్కపు = మంచి, కస్తురి, మీఁదఁ = కస్తూరిపైని,
నిల్వన్ + నేర్చునే = నిల్చుటకిష్టపడునా.

తాత్పర్యము. ఎవ్వనికిఁ దగినవానియొద్ద, వాఁడు చేరును
గాని మఱియొక్కరితోఁజేరఁడు. ఈఁగపుంటిమీఁద వ్రాలు
నట్లు, నుచుటికస్తురిబొట్టుపై నిలుచుటకిష్టపడునా.

ఉ. ఏలసమస్తవిద్యల నొకించుక భాగ్యముగల్గి యుండినం
జాలుననేకమార్గములు సన్నుతికక్కనదెట్లాకోయనన్
తాలకు నేడవిద్యలు తిరంబుగ దేవరూపు చేసినన్
వ్రాలిసమస్కరించి ప్రసవంబులు పెట్టరెమీడభాస్కరా. ౨౫

టీక. భాస్కరా! సన్నుతికిన్ + ఎక్కన్ = స్తోత్రపాత్రుఁ
డగుటకు, సమస్తవిద్యలన్ = ఎల్లచదువులతోను, ఏల = ఏమి
ప్రయోజనము, (ఏవిద్యయనక్కఱలేదు) భాగ్యము = అదృష్ట
ము, కల్గియుండినన్ = కలిగియున్నట్లయిన, అనేకమార్గములు =
వలుపోకలుపోవుట, చాలున్ = అక్కఱలేదు, అది + ఎట్లు +
ఒకో + అనన్ = ఉదాహరణమేమియంటిరా, తాలకున్ = శిల
లకు, దేవరూపు = దేవతాస్వరూపములుగా, చేసినన్ = చెక్కి
మలిచినట్లయిన, వ్రాలి = నేలసాస్త్రాంగముగాఁబడి, సమస్క
రించి = మ్రొక్కి, ప్రసవంబులు = పుష్పము, పెట్టరె = మీఁద
వేసిపూజచేయుటలేదా, విద్యలు = చదువులు, ఏడ = ఎక్కడవి,
అతాలేమిచదువుకొన్నవి, అదృష్టమే ప్రధానముగాని చదు
వులుగావు.

తాత్పర్యము. ఏమూలనో భాగ్యరేఖయున్నచోఁ బ్ర
సిద్ధుఁడగుటకు వానికిఁజాలును. పెక్కుశాస్త్రాదులు చదువుకొని
యుద్యోగములు చేయనక్కఱలేదు. తాతనిదెచ్చి దేవతారూ
పముగాఁజెక్కిన సమస్తజనులువానికి మ్రొక్కుచున్నారు. పూ
జించుచున్నారు. అదియేమిచదువుకొన్నది.

ఉ. ఒక్కడే చాలునిశ్చలబలోన్నతుఁ డెంతటి కార్యమైనదాఁ
ఒక్కనొనర్పఁ గొరవు లసంఖ్యలు పట్టిన ఛేమకోటులం
జక్కఁగనిక తత్ప్రబలసేన సనేకశీలీముఖంబులన్

మొక్కనడంగఁజేసితుదముటఁడెయొక్కకిరీటిభాస్థరా. ౨౬

టీక. భాస్థరా! నిశ్చల + బల + శ్చేమము = చల
నములేని, శక్తిచేత, అతిశయించినవాఁడు, తా = తాను,
ఎంతటి కార్యము + ఐన = ఎంతటి ఘన కార్యమైనను,
చక్కఁ = లెస్సగా, ఒనర్పఁ = సాధించుటకు, ఒక్కఁడు +
ఎ = ఒక్కడే, చాలుఁ = సమర్థుడగును. ఉదాహరణము.
అసంఖ్యలు = లెక్క పెట్టుటకు వీలులేనియందఱు, కొరవులు =
మరువంతులయిన మర్యోధనాదులు, పట్టిన = పట్టుకొనిన,
దేను + కోటులన్ = ఆలమందలను, చిక్కగన్ + ఈక = తొలఁ
గి, పోనీయక తత్ప్రబలసేనన్ - తల్ = ఆకొరవుల, సేనన్ =
సైన్యమును, అనేక + శీలీముఖంబులన్ = విశేష - బాణముల
చేత, ఒక్కకిరీటి = అర్జునుఁడొక్కడే, (కిరీటి = క్రీడి) మొక్క
పడంగఁ + చేసి = పరాధము నొంచునట్లుచేసి, (వాడిచెటిచి)
తుదన్ + ముట్టఁడ = నెఱవేఱలేదా, జయించిసాధింపలేదా.

తాత్పర్యము. బలవంతుఁడొక్కఁడున్న నెంతటిగొప్ప
పనినైన నెఱవేర్చును. దుర్బులులు పలుపురాపనిజేయలేరు.
గోగ్రహణమునకై కొరవులనేకులువచ్చి పసులకదుపులను
మరలించుకొని పోవుచున్నపుడు వారిసందఱును దెలించిగోవు
లను విడిపించినవాఁడు బలశాలియైన యర్జునుఁడొక్కఁడేకాదా.

క. కట్టడనప్పి తాము చెడుకార్యముఁ జేయుచునుండిరేని దోఁ
బుట్టినవారిని నై న విడిపోవుటకార్యము దొర్లదాంధ్యముం
దొట్టిన రావణాసురునితో నడఁబాసి విభీషణాఖ్యుఁడ
పట్టినరాముఁజేరి చిరపట్టముఁగట్టుకొనండె భాస్కరా. ౨౭

టీక. భాస్కరా! కట్టడ=హద్దు, తప్పి=మీటి, చెడు,
కార్యము=కూడని, పనిని, చేయుచున్ + ఉండిరి + పని=
చేయుచున్నయెడల, (బుద్ధిశాలికి) తోఁబుట్టినవారిని + విన్ =
తో=కూడ, పుట్టినవారిని, కూడ (అదమ్ములసయితము)
విడిపోవుట = ఎడఁబాయుట, కార్యము=ఉత్తమమైన పని,
(మంచిది) దొర్లదాంధ్యమున్ =దుర్మదసంబంధమైనది దొర్ల
దము, దుర్గత్యముచేతనైన, అంధ్యమున్ = గుడ్డితనమును, దొట్టి
న=పొందిన, రావణాసురునితోన్ = (రావణ + అసురుఁడు) రా
వణుఁడను రాక్షసుఁడైన అన్నతో, విభీషణ + ఆఖ్యుఁడు =
విభీషణుఁడు, అనుపేరుగలతమ్ముఁడు, ఎడఁబాసి = వేలుపడి,
ఆపట్టువన్ = ఆవెంటనే (అప్పుడే) రామున్ = శ్రీరాముని,
చేరి = శరణుపొంది, చిరపట్టమున్ = శాశ్వతరాజ్యపట్టాభిషేక
మును, కట్టుకొనండె = పొందలేదా.

తాత్పర్యము. గర్వాంధులై (చేయుచుండి చేయఁగూడ
నిదికనిపెట్టలేని గర్వమును గుడ్డితనముగలవారై) యకార్యములు
చేయుచున్నతోడఁబుట్టిన వారిని నైనను విడిచిపెట్టిన వారికి
లాభముకలుగును. రావణుఁడు చేయు దుష్కార్యమును సహింప
లేక విభీషణుఁడు రామునియొద్దికిఁబోయి శాశ్వతరాజ్యమును
బొందినాఁడుగదా.

ఉ. కట్టడయైనయట్టి నిజకర్మము చుట్టుచువచ్చి యేగతిం
జెట్టుకొప్పెట్టినట్లునుభవింపక తీతదు కాళ్లుమీఁదుగాఁ
గిట్టక వ్రేలుఁడంచుఁ దలక్రిందుగఁ గట్టిరయెవ్వరై ననా
చెట్టున గబ్బిలంబులకుఁ జేరినకర్మముగాక భాస్కరా. ౨౮

టీక. భాస్కరా! కట్టడయైనయట్టి=విధియేగ్గాటువల
ననైన, నిజకర్మము=తనపూర్వకకర్మము, చుట్టుచున్=అలుము
కొని, వచ్చి=ఏగతిఁ=ఏపాట్లు, పెట్టునో=అనుభవింప నియ
మించునో, పెట్టినట్లు=నియమించునట్లు, అనుభవింపక=కర్మా
నుభవముచుబొందక, తీతదు=నశింపదు. ఉదాహరణము. ఎవ్వ
రై నన్=ఎవ్వరుగాని, గబ్బిలంబులకుఁ=గబ్బిలములనుజంతు
వులకు, గిట్టక=దానిపైనసూయచేత, కాళ్లు=పాదములు,
మీఁదుగాఁ=మీదికిపెట్టుకొని, తలక్రిందుగఁ=క్రిందికిఁ
దలపెట్టుకొని, వ్రేలుఁడు=వ్రేలాడుఁడు, అంచు=అని,
ఆచెట్టునన్=వృక్షముమీఁద, కట్టరే=కట్టిపెట్టినారా, లేదు,
మఱియేల-వ్రేలాడుచున్నది, చేరినకర్మముగాక=కూడుకొన్న
పూర్వజన్మకృత్యముయొక్క ఫలముగాని పేరుకాదు.

తాత్పర్యము. తొల్లిజన్మములోఁ దానుజేసికొన్నకర్మమె
యిప్పుడు చుట్టజెట్టి యనుభవింపఁ జేయుచుండును. గబ్బిలము
మీఁద నెవ్వరికైనఁ గోపమువచ్చి చెట్టునకుఁ దలక్రిందుగా
వ్రేలాడఁదీసినారా. దానికర్మవశమున నది యట్లు వ్రేలాడు
చున్నది.

ఉ. కట్టడలేనికాలమునఁ గాదుశుభం బొరులెంతవారు చే
పట్టిననైన మర్త్యునకు భాగ్యమురాదనుటెల్లఁ గల్గకా
దెట్టనిపల్కినన్ దశరథేశవసిష్ఠులు రామమూర్తికిం
బట్టముకట్టఁగోరి రదిపాయక చేకుఱేనోటుభాస్కరా. ౨౯

టీక. భాస్కరా! మర్త్యునకున్ = జనునకు, కట్టడ, లేని
కాలమునన్ = భగవంతుని యేర్పాటులేని సమయమున,
ఒరులు = భగవంతునికంటెనితరులు, ఎంతవారు = ఎంతగొప్ప
వారు, చేపట్టినన్ + నైనన్ = పూనుకొనినప్పటికిని, శుభంబు =
మేలు, కాదు = కలుగదు, భాగ్యమురాదు = ఐశ్వర్యముకలు
గదు, అనుట = ఇట్లనిచెప్పట, ఎల్లన్ = అంతయును, కల్ల = అ
సత్యము, కాదు = కానేరదు. ఉదాహరణము. ఎట్టు + అని +
పల్కినన్ = ఎట్టులని యడిగితిరా, విచుండు, రామమూర్తికిన్ =
శ్రీరామచంద్రునకు, దశరథేశవసిష్ఠులు = దశరథరాజును, వసి
ష్ఠమహామునియు, పట్టమున్ + కట్టన్ + గోరి = రాజ్యాభిషే
కము చేయనెంచిరి, అది = ఆయెంచుట, పాయక = విఘ్నము
కాక, చేకుఱన్ + ఓటు = లభించినదా.

తాత్పర్యము. నరులకు దైవబలము లేనిసమయములో
నెంతటిఘనులు వానిపక్షముపూనుకొన్నను గార్యసానుకూలము
గాదు. ఫలముచేకూరదు. శ్రీరాముని విధియట్లుండుటచేతనే
గదా, దశరథమహారాజును, వసిష్ఠమహామునియుఁ బూను
కొన్నను, పట్టాభిషేకమును జేయలేకపోయిరి.

ఉ. కానకచేరఁబోలదతికర్ముడు సమ్మికలెన్నిచేసినం

దానదిసమ్మి వానికడిదాయఁగఁ బోయినహాని వచ్చున

చోచనదియెట్లనం గొఱకుఁజూపుచు నొడ్డినబోనుమేలుగాఁ
బోననికానకానసడి పోవుచుఁగూలదెక్కొక్కభాస్కరా. 30

టీక. భాస్కరా ! అతి + కర్మఁడు = (మర్యాదకు) అతి
క్రమించిన పనులుచేయుఁడు, ఎన్నిసమ్మికలు చేసికొనె = ఎన్ని
విధములైన, విశ్వాసపుమాటలాడినను, కానక = వెనుకముందు
లయోజంపక, చేరన్ + పోలదు = వానితోఁ గూడియుండుట
తగదు, తా = తాను, అది = ఆసమ్మకపుమాటలను, సమ్మి =
నిజమనుకొని, వానికడన్ = ఆయతకర్మనిదగ్గఱ, దాయన్ - కన్.
పోయినను = చేరఁగాఁబోయినయెడల, ఎచ్చో = ఎందయినను,
హని = ఎగ్గు, వచ్చుక = కలుగును. శిదాహరణము. అది, ఎట్లు,
అన్ - కొఱకుక = ఆహారపదార్థము, చూపుచున్ = కనఁబడు
నట్లుచేయుచుక, బోనుక = ఎలుక బోనును, బడ్డిసన్ = ముట్టుకొని
సంతనెపడునట్లుమొగించివిడిచినంతట, మేలు = మంచి, కాక +
పోన్ + అని - కాఁబోవునని, కానక = ఆలోచింపక, ఆసపడి = ఎఱ
కై లోభించి, పోవుచున్ = వెళ్లియువెళ్లఁగానె, కొక్కు = ఎలుక
లలోఁ బెద్దజాతి (పండ్లకొక్కు) కూలదె = చిక్కకొని నశింపదా.

తాత్పర్యము. దుర్జనుఁడు పరులనువలలోఁ బడవైచు
కొనుటకై యెన్నో మంచి మంచి మాటలాడి బాసచేయును.
ఆవానినిసమ్మినివానికి మోసమువచ్చును. బోనులోఁ ప్రేలఁగట్టిన
రుచ్యపదార్థము మనసాఁగఁదినుటకై మోహించిబోనులోఁ
జొచ్చిపండికొక్కునకు, కీడు గల్గినదా మానినదా.

ఉ. కాని ప్రయోజనంబు సమకల్పము తాభవి నెంతవిద్యవాఁ
డైనను దొడ్డరాజు కొడుకైన సదెట్లు మహేశుపట్టి వి
ద్యానిధి సర్వవిద్యలకుదానె గురుండు వినాయకుండు దా
నేనుగురీతి నుండియు సదేమిటి కాడఁ మపెండ్లి భాస్కరా. 30

టీక. భాస్కరా! భువి = లోకములో, తా = తా
ను, (ఒకఁడు) ఎంతవిద్యవాఁడు + వనను = ఎంతటికొప్పచదువు
చదువుకొనినవాడైనను, దొడ్డరాజుకొడుకు + వనను = మహా
రాజువుత్తుడైనను, కాని + ప్రయోజనంబు = కాఁగూడని,
కార్యము, సమకల్పము = అగుటలేదు, (కాదు) అది + ఎట్లు =
ఉదాహరణమెట్లనఁగా - మహేశుపట్టి = సదాశివుని కుమారుఁడు,
విద్యానిధి = చదువుల వేలుపు, సర్వవిద్యలకు = అన్ని శాస్త్ర
ములకు, తానె = తానొక్కడే, గురుఁడు = ఉపాధ్యాయు
డు, అయిన, వినాయకుండు = విఘ్నేశ్వరుఁడు, తా = ఆతఁడు,
ఏనుగురీతి = అడ్డులేకుండ, ఏనుగువలె ఉండినన్ = సంచరిం
చుచుండినను, పెండ్లిన్ = వివాహమును, అది + ఏమిటికి =
ఏకారణముచేత, ఆడఁడు = చేసికొనఁడు, కాని ప్రయోజన
మగుటనే.

తాత్పర్యము. మనుజుఁడు తానెంతవిద్యావంతుఁడుగాని,
దొడ్డరాజుకుమారుడైనను గాని, అతనికిఁగాని ప్రయోజనము
కానేకాదు. విద్యాధికుఁడును మహాదేవుడగు శివునికుమారు
డైన స విఘ్నేశ్వరుఁడు పెండ్లి యేల చేసికొన్నాఁడుకాదు.
ఆ ప్రయోజనమతనికిఁగానిది.

ఉ. కామితవస్తుసంపదలు గల్గుఫలం బారు లానపడ్డచో
 నేమియుఁ బెట్టఁడని సిరి యేటికి నిష్ఫల మున్నఁ బోయినన్
 బ్రామికపడ్డలోకులకుఁ బండఁగ నేమది యెండిపోవఁగా
 నేమిఫలంబు చేదు విడదెన్నటికైన ముసిండిభాస్థరా.3-9

టీక. భాస్థరా ! ఒరులు = ఇతరులు, ఆనపడ్డచో =
 కోరినపుడు, ఏమియు = కొంచెమైనను, పెట్టఁడు + ఏని =
 ఇయ్యనివాఁడై నచో, కామితవస్తుసంపదలు, కామిత = కోరిన,
 వస్తు = పదార్థములయొక్క, సంపదలు = కలిమి, కల్గుఫలంబు =
 ఉన్నందుకులాభమును, సిరి = యశస్వర్యమును, ఏటికి = ఏమిపనికి,
 ఉన్న = ఆయైశ్వర్యము ఉన్నను, పోయినను = నశించినను,
 నిష్ఫలము = వ్యర్థము. ఉదాహరణము- ముసిండి = ముసిండి
 చెట్టు, బ్రామికపడ్డలోకులకు = భ్రానుపడి కోరినజనులవిష
 యమై, పండఁగనేమి = పండినందున ఫలమేమి, ఎండిపోవఁ
 గా + ఏమి = కాయలుకాయక చెట్టెండిపోయిననేమిఫలము,
 చేదు = దానిగుణమైన విషపురుచి, ఎన్నటికైనన్ = ఎంతకాల
 మున్నను, విడదు = విడువదు, ఏమిఫలంబు = లాభమేమియు
 నులేదు.

తాత్పర్యము. ఎవ్వరైన నడిగినపుడు తనకున్న యైశ్వ
 ర్యములోనుండి పెట్టనివాని యైశ్వర్యమున్నను నశించినను నొక్క
 టే. చూడఁగనే తినవలయునను బుద్ధిపుట్టించు ముసిండిపండ్ల
 లాభమేమున్నది. అది యెవ్వరికి నుపకరింపదు. ఆ చెట్టు పండిన
 నేమి యెండిననేమి.

ఉ. కారణ మైనకర్మములు కాక దిగంబడ వెన్నిగొందులం
 దూతిన నెంతవారలకు; దొల్లి పరీక్షితు శాపభీతుడై
 వారిధి నొప్పు నుప్పరిగపై బదిలంబుగ డాగియుండినం
 గ్రూరభుజంగదంతహతిఁగూలఁడెలోకులెఱుంగభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఎన్నిగొందులు = ఎన్నిమాటుచోటు
 లలో, దూతినను = దాఁగుకొనియున్నను, ఎంతవారలకు =
 ఎంతటిగొప్పవారికైనను, కారణము + వినకర్మములు = విధిబల
 వంతమైకావలసినవనులు, కాక = కాకుండ, దిగంబడవు = దిగ
 విడువవు (మానవు). ఉదాహరణము. తొల్లి = పూర్వయుగము
 లో, పరీక్షితు = పరీక్షితు అనురాజు, శాపభీతుడై = ముని
 కుమారుఁడిచ్చిన శాపమునకు భయపడి, వారిధి = సముద్ర
 ములో, ఒప్పు = భద్రముగానున్న, ఉప్పరిగపైన్ = మేడ
 మీఁద, పదిలంబుగ = జాగ్రత్తగా, డాగి = రహస్యస్థలములో,
 ఉండిన = ఉన్నప్పటికిని, లోకులు + ఎఱుంగన్ = అందఱును
 దెలిసికొనునట్లు, గ్రూరభుజంగ దంతహతిన్ = క్రూర = దృష్ట
 మైన, భుజంగ = తక్షకుఁడను సర్పముయొక్క, దంత = కోటల,
 హతి = కాటుచేత, కూలఁడె = మరణింపలేదా.

తాత్పర్యము. కాఁదలఁచినవిధిని తప్పించుకొనుటకు ఎం
 తవానికిని సాధ్యముగాదు. విధిబలవంతమైనది. ఎంతోభద్రము
 గా సముద్రములో నిలుకట్టుకొన్నను పరీక్షితు మునిశాపము
 బలవంతమైనది కావున సర్పదష్టుడై మరణింపలేదా. ఒకముని
 కుమారుఁడు (పరీక్షితు, తనతండ్రి మేడలోఁబెచ్చిన పామును

దగిలించినాడనిపించి యీతఁడు ఏడవనాఁడు సాముకఱచి
 9 చచ్చునని మునికుమారుఁడొకఁడు శపించెను. ఆప్రకారమే,
 యొంటి స్తోభము మేడబోయెను 'చి'ముకఱచినది).

చ. కులమున నక్కడక్కడ నకుంతిత ధార్మికుఁ డొక్కఁడొక్కఁడే
 కలిగెడుగాక పెందలయగల్గఁగ నేరరుచెట్టుచెట్టున
 గలుగఁగనేర్చునే గొడుగుకామలు చూడఁగ నాడనాడనిం
 పలరఁగనొక్కటొక్కటి నయంబునఁజేకుఱుగాక భాస్థరా. 38

టీక. ఓభాస్థరా! కులమున = ఒక్కొక్క వంశములో,
 న + కుంతిత + ధార్మికుఁడు = వంశర సడతలేని ధర్మాత్ముఁడు,
 1 ఒక్కఁడు + ఒక్కఁడు + ఏ = ఒక్కఁడో, యిద్దఱో, కలిగె
 ఁడు + కాక = ఉండునుగాని, పెన్ + తఱచు = మిక్కిలి విస్తార
 ము, కల్గఁగన్ + నేరరు, కలుగఁబోరు. ఉదాహరణము. గొడు
 గుకామలు = ఛత్రమునకుఁ బనికీవచ్చు కాండములు (అఁగా
 వంశర లేక తిన్నెనయినవి) చూడఁగ = వెదకఁగా, అడఁ +
 అడఁ = అక్కడ, నక్కడ, ఇంపు + అలరఁగ = అందమైఁట్టు,
 నయంబున = మంచిగ, ఒక్కటి, ఒక్కటి = ఒక్కటొక్కటిగ,
 చేకుఱుగాక = దొరకునుగాని, చెట్టుచెట్టునన్ = ప్రతివృక్షము
 మీఁదను, కలుగఁగన్ + నేర్చునే = దొరకునా.

తాత్పర్యము. ఏవంగడముననైనను ఎక్కడనో నూట
 నాటనొక్క ధర్మాత్ముఁడుండునుగాని ప్రతియింటను గల్గుట
 1 యరుదు. గొడుగుకామలుఁ బనికీవచ్చు తిన్నెనికట్టలుఎక్కడనో
 యొక్కొక్క చెట్టుమీదనుండునుగాని ప్రతిచెట్టుమీఁదను దొర
 కుచున్నవా.

ఉ. క్రూరమఃస్కులౌ పతులః గొల్పి వసించిన మంచివారికిఁ
 వారిగుణంబె పట్టి చెడువర్తన వాటిలు మాధురీదహి
 దారిలు గౌతమీముఖమహానదులంబుధిఁ గూడినంతనే
 తూరముఁ జెందవే మొదలికట్టడలన్నియుఁ దప్పిభాస్కరా. 3౫

టీక. భాస్కరా ! క్రూరమఃస్కులు = చెడ్డగుణములు
 గలవారు, లౌ = అయి, పతులన్ = అధికారులను, గొలిచి =
 నేవచేసి, వసించిన + చెడ్డవారికిఁ = నివసించు, మంచిగుణము
 లుగలవారికిని, వారిగుణంబు + ఎ = ఆచెడ్డవారిగుణములే,
 పట్టి = అభ్యాసమై, చెడువర్తన = దుర్మార్గసంచారము, వాటి
 లు = సంభవించును. (అభ్యాసమగును) ఉదాహరణము-
 మాధురీ + జల + ఉదారలు = తీయని, నీటిచే, లోతైన, గౌ
 తమీ + ముఖ + మహా + నదులు = గోదావరి, మొదలైన
 పెద్దనదులు, అంబుధిన్ = సముద్రమును, కూడినంతనే = చేరినం
 తటిలోనె, మొదటి + కట్టడలు, మొదలఁదమకున్ననీటితీపు
 మొదలైనగుణములు, అన్నియున్-తప్పి = అన్నియును, చెడి,
 తూరము = కిప్పురుచిని, చెందవే = పొందవా (ఉప్పునీరయి
 పోవుటలేదా).

తాత్పర్యము. చెడ్డవారిని నేవించి వారిలోఁ దిరుగు
 మంచివారును జెడ్డవారుగానే మాటిపోదురు. తీయనివైనను
 గోదావరి మొదలగు మహానదులు సముద్రములోఁజేరి ఉప్పు
 నీరుగా మాటిపోలేదా.

ఉ. గిట్టుటకేడఁ గట్టడ లిఖించునొ యచ్చటఁ గాని యెందువోఁ
 బుట్టదు చావు జానువులఁ బుస్కుల నూడిచి కాళిఁ జావఁగా

ల్లటిన శూద్రకుం భ్రమలగప్పుచుఁ దద్విధిగుట్టహూచు నా
పట్టునఁగొంచుమట్టికడఁ బ్రాణముతీసెఁగదయ్యభాస్తరా.3౬

టీక. భాస్తరా! గిట్టుటకుఁ = చచ్చుటకు, ఏడఁ =
ఏవోట, కట్టడఁ = నియామకము, లిఖించునొ = దైవమువ్రాసి
పెట్టునో, అచ్చటఁ + కాని = అక్కడనేకాని, ఒంచునొఁ =
ఇంకనితరస్థలమున, చావు = మరణము, పుట్టచు = సంభవింపచు.
ఉదాహరణము- శూద్రకుండు = (కాశీలో మరణింపవలెనను
నిశ్చయముగల యొకరాజు), జానువులపుస్కలు = జానువుల =
మోకాళ్లయందుగల = పుస్కలఁ = చిప్పలను = ఊడిచి =
ఊడఁదీసికొని, కాశీ = కాశీక్షేత్రములో, చావఁ = మరణిం
చుటకై, కాలటిన = కాలక్షిప్తుకొనిన, శూద్రకుఁ = ఈవేరు
గలరాజును, తద్విధి = అతనిగ్రహచారము, భ్రమలఁ = అశ
లను, కప్పుచుఁ = ఆవరింపజేసి, గుట్టమై = విధిగుట్టమువలె
వచ్చి, అపట్టునఁ = అపాశముగా, కొంచుఁ = తీసికొనిపో
యి, మట్టికడన్ = ఒక మట్టిచెట్టుకింద = ప్రాణముఁ =
ఉనుటును, తీసెన్ + కదయ్య = తీసివేసినదికాదుటయ్య.

తాత్పర్యము. నరున కెక్కడఁ జావు మని విధి లిఖిం
చెనో అక్కడికేచావఁ బోవునపుడు ఎట్లయినఁ బోయిచచ్చును.
తొల్లి శూద్రకుఁ డనురాజు కాశీలోఁ జావవలయు నని నిశ్చ
యించుకొని, కాలున్న నెక్కడికైనఁ బోబుద్ధిపుట్టుచుగదా
యనిమోకాటిచిప్పలూడదీసికొని కాశీలోఁగూర్చుండెను. ఒక
ప్పుడు దురుసుగుట్టము నొక్కఁడు తెచ్చి దీని నెక్కినవానికి గొ

వృభహుమాన మిచ్చెన ననియెను. అశ్వాగోహణమునందు నిపుణుడైన యీశూద్రకుడు విధిమాయలోఁ జిక్కి మోఁ కాళ్లలో నత్తువలేకపోయినను శూరత్వమున దానిపై నెక్కెను. అగుఱ్ఱము వాని నొకమఱ్ఱిచెట్టుక్రిందికిఁ గొనిపోయెను. అతని కక్కడ నానమయమునఁ జావున్నది. కావున నాచెట్టుకొమ్మ దగిలి క్రిందఁబడి మృతినొందెను. అనిగాథ.

చ. ఘనబలసత్త్వమచ్చునడఁ గల్గినవానికి హానిలేనివోఁ
దనదగుసత్త్వమే చెఱచుఁదన్ను నడెట్లన నీరు లావుగాఁ
గను వసియించినం జెఱువుకట్టకు సత్త్వము చాలకున్నవోఁ
గనుమలు పెట్టికట్ట నడిగండితెగంబడకున్న భాస్కరా. 3౮

టీక. భాస్కరా ! ఘనబలసత్త్వము = ఘన = గొప్ప దైన, బల = బలమును, సత్త్వమున్ = సారమును, అచ్చునడఁ = ప్రకాశముగ (అచ్చువేసినట్లు) కల్గినవానికి = ఉన్నయతనికి, హాని = ఇతరులవలన బాధకలుగకపోయినను, తనది + అగుసత్త్వమే + తన్నున్ = అతనిసత్తువతనినే, చెఱచున్ = పాచుచేయును. ఉదాహరణము. అది + ఎట్లు + అన్నన్ = ఏవిధమునననఁగాః. నీరు = జలము, లావుగాన్ + కన్ = విస్తారములగునట్లు, వసిించినన్ = విలిచినయెడల, చెఱువుకట్టకున్ = తటాకముగట్టునకు, సత్త్వము = బలిమి (దృఢత్వము) చాలక + ఉన్నవోన్ = లేనియెడల, కనుమలు = బొంగలు, పెట్టి = కలిగించి, కట్టనడిన్ = గట్టునడుమ, గండి = అలుగులు, తెగంబడక + ఉన్నై = తెగిపోవక, యుండునా.

తాత్పర్యము. బలవంతున కితుదులవలన హాని కలుగక పోయినను దనవలననే తనకు హాని కలుగవచ్చును. నిండినచెట్టు వు గట్టుబలము చాలని దై నచో గట్టునఁ బొంగలులేచి గండ్లు పడి పోవుచుగదా.

చ. ఘనుఁడగుపట్టివాఁడు నిజకార్యసముద్ధరణార్థమై మహిం బనివడి యల్పమానవుని బ్రార్థనచేయుట తప్పగాదు గా యనఘతఁగృష్టజన్మమున నావసుదేవుఁడు మీఁదఁబెత్తుగాఁ గనుఁగొనిగాలిగానిఁగడకాళ్లకు మ్రొక్కఁడెనాఁడుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఘనుఁడు + అగునట్టివాఁడు = గొప్ప స్థితిమంతుఁడైన నరుఁడు, నిజ + కార్య + సముద్ధరణ + అర్థ ము + ఐ = తన, పని, నెఱవేర్చుకొను, నిమిత్తముగా, మ హిన్ = లోకములో, పనివడి = ప్రయత్నించి, అల్పమానవుని = తక్కువస్థితిలోనున్నవానిని, బ్రార్థనచేయుట = కోరుట, తప్ప = కూడనిపని, కాదుగా = అగుటలేదునుమా. ఉదాహరణము. ఆ, వసుదేవుఁడు = ప్రసిద్ధుఁడైన వసుదేవుఁడు, (అనకదుందుభి) కృష్ణజన్మమునన్ = శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కారాగారములోఁ బుట్టి నపుడు, ఘనతి = గౌరవముతో, మీఁదుఁబెత్తుగాఁ = తన యుక్తికిఁబై యెత్తుగా, గాలిగాని = గాడిదను, కనుఁగొని (నీవు అఱచినఁ గావలవారులేతురు, నాకార్యభంగము జరుగును, నీవుకూయవలదని) గడకాళ్లకు, వెనుకటికాళ్లకు, మ్రొక్కఁడె = కేలుమొగిడ్చివేడలేదా.

,తాత్పర్యము. సమయానుకూలముగాఁ గార్యసాధకము

నకై గొప్పవాఁడల్పుని బ్రార్థించుటలో హానిలేదు. పూర్వము కృష్ణుని కంసుఁకుఁ జూపకుండు వసుదేవుఁడు కొనిపోవుచు నవీసనుయములో నద్దుచేయవలదని గాడిదకాళ్లకు మ్రొక్కినని చెప్పకొనుట విసలేదా. వసుదేవుఁడు శ్రీకృష్ణునితండ్రి.

చ. ఘనుఁ డొకవేళఁ కీడ్పడినఁ గ్రమ్మట నాతనిలేమి వాపఁగాఁ గనుఁగొన నొక్కనత్ప్రభువుగాక సరాధము లోపరెండఱుం బెనుచెఱు వెండినట్టితఱిఁ బెల్లున మేఘుఁడు గాక నీటితోఁ దనుపఁ చుహారము లృతశతంబులుచాలునటయ్యభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! కనుఁగొనన్ = ఆలోచింపఁగా, ఘనుఁడు = అధికుఁడైనవాఁడు, కీడ్పడినఁ = లేమినడి (నిర్ధనుఁడైన) నప్పుడు, క్రమ్మట = మరల, ఆతనిలే = అబీదపడినవాని దారిద్ర్యమును, వాపఁగాన్ = తొలఁగించుటకు, ఒక్క + సత్ + ప్రభువు + కాక = ఒక, దొడ్డ, యధికారియే, కావలయునుగాని (సమర్థుఁడగునుగాని) ఎండఱున్ = ఎంతమందియైరఁగాని ముగ్ధ, సర + అధములు = హీన, మానవులు, ఓపరు = సమర్థులుకారు. ఉదాహరణము. పెనుచెఱువు = గొప్పతటాకము, ఎండిన + అట్టితఱి = వట్టిపోయినపుడు, పెల్లునఁ = విస్తారముగా, నీటితోన్ = జలముచేత, తనుపన్ = సంతోషపఱుచుటకు (నిండించుటకు) మేఘుఁడుకాక = మేఘుఁడేనిండింపవలయునుగాని, శతశతంబులు = అనేకములైనను, (వందవందలు) చాలుచు + అటు + అయ్య = సమర్థములగునా.

తాత్పర్యము. ధనికుఁడైన యొక్కఁఁడును పేదవడినచో

వానియధఃపాదములకు ధనికుడైన ఘనుడే కావలయును గాని నిర్ధనుడైన హీనుడు చాలాడు. చెఱు వెండినపుడు మేఘుడు ఘనవృష్టిచే నిండించుటకు సమర్థుడగుంగాని కఱ వులక్షణముగాఁబడు బ్రాతఃకాలతుషారము లెన్ని నిండింపఁ గలవు.

ఉ. చంద్రకళావతంసుకృప చాలనినాఁడు మహాత్ముడైనదా సాంద్రవిభూతిఁ బాసియొక జాతివిహీనునిఁ గొల్చియుంటయో గీంద్రనుతాంఘ్రిపద్మ మతిహీనత నొందుటకాదుగా; హరి శ్చంద్రుఁడువీర బాహునిజంబుగఁగొల్పఁడనాఁడుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! యోగి + ఇంద్ర + నుత + అంఘ్రి పద్మ = మహాయోగులచేఁ గొనియాడఁబడు పదపంకజములు గలవాఁడా, మహాత్ముడైన = గొప్పవాడైనను, చంద్రకళావతంసుకృప = చంద్రకళా = చంద్రరేఖను, అవతంసు = కర్ణ భూషణముగాఁగళివుని, కృప = దయ, చాలనినాఁడు = తక్కువ యినసమయములో, తా = ఆడై వక్రపచాలనివాఁడు, సాంద్రవిభూతి = అత్యైశ్వర్యమును, పాసి = పోఁగొట్టుకొని, ఒక జాతివిహీనుని = ఒక్క, హీనపంశమువానిని, కొల్చి = నేవించుచు, ఉంట = ఉండుట, మతిహీనత = బుద్ధిలేకపోవుటను, ఒందుట = పొందుట, కాదుగా = కాదుగదా. ఉదాహరణము. నాఁడు = ఆకాలమున, హరిశ్చంద్రుఁడు = ఈమహారాజు, వీర బాహుని = ఈ పేరుగలచండాలుని, నిజంబుగ = సత్యముగ, కొల్పఁడ = కొలిచియుండలేదా.

తాత్పర్యము. ఈశ్వరకృప లేనినాఁడు గొప్పవాఁడు స్థితి చెడి తక్కువవానిని జేరుట తప్పరాదు. తెలివితక్కువ యన రాదు. తొల్లి హరిశ్చంద్రుఁ డనుప్రభువు విశ్వామిత్రునిచే రాజ్యహీనుడై వీరబాహుఁ డనుమాలను గాశిలోఁ గొలిచి యుండుట వినమా.

ఉ. చక్కఁ దలంపఁగా విధివశంబున నల్పునిచేతనై నఁ దాఁ జిక్కి యవస్థలం బొరలుఁ జెప్పఁగరాని మహాబలాధ్యుఁడు మిక్కిలి సత్త్వసంపదల మీటిన గంధగజంబు మావటిఁ డిక్కి యదల్చికొట్టి కుదియించిననుండ దెయ్యార్చిభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! విధివశంబునన్ = అదృష్టవశమున, చెప్పఁగ + రాని = చెప్పటకలవిగాని, మహాబలాధ్యుఁడు న్ = అతిబలవంతుఁడుకూడ, చక్కఁ - తలంపఁగా = బాగుగా, యోజించిచూడఁగా, అల్పునిచేతనై నన్ = హీనబలునిచేతిలో నై నను, తా = (అబలవంతుఁడు) చిక్కి = వశుడై, అవస్థ ల్ = పాట్లను, పొరలున్ = అనుభవించును. ఉదాహరణము. మిక్కిలి = ఎక్కుడు, సత్త్వసంపదలన్ = బలముకలిమిని, మీటి న్ = అతిశయించిన, గంధగజంబు = మదముగలయేనుఁగుకూడ (మత్తాగొన్నయేనుఁగు) మావటిఁడు = అధోరణుఁడు, ఎక్కి = తనమీఁదికెక్కి, అదలించి = గద్దించి, బెడరించి = భయపెట్టి, కొట్టి = అంకుశముతోఁబాడిచి, కుదియించినన్ = అడఁగఁ ద్రొక్కినన్, ఓర్చి = సహించి, ఉండదె = ఊరకుండుటలేదా.

తాత్పర్యము. బలశాలియు నొకప్పుడు దుర్బలునిచేతఁ

జక్కి బాధపడవలసివచ్చును. మదవులేరుగు మావంతు మీఁ
దెక్కి కొట్టి బాధించిన నూజకుండుటలేనా. విధిబలము తక్కు
వయిననాఁ డెవ్వరికైనను శాంతము మంచిది.

చ. చదువదియెంత గల్గిన రసజ్ఞత యించుకచాలకున్న నా
చదువు నిర్భకంబు గుణసంయుతు లెవ్వరు మెచ్చరెచ్చటం
బదనుగ మంచికూరి నలపాకము చేసిననైన నందు నిం
పొదవెనువృత్తేకరుచివుట్టగనేర్చునటయ్యభాస్కరా.౪౨

టీక. భాస్కరా ! చదువు=విద్య, అది, ఎంత, కల్గి
నన్ = ఎంతయున్నప్పటికిని, రసజ్ఞత=రస=సారమును, జ్ఞత=
ఎఱిగికొనుశక్తి, ఇంచుక=కొంచెము, చాలక + ఉన్నా=
చాలనియెడల, ఆచదువు=ఆనేర్చినవిద్య, నిర్భకంబు=నిరుప
యోగమైనది, గుణసంయుతులు=సుగుణములతోఁ గూడిన
వారు, ఎవ్వరు=ఎవ్వరును, మెచ్చరు=పొగడరు. ఉదాహ
రణము. మంచికూరను=రుచియైనశాకమును, పదనుగ=
తగినట్లు, నలపాకముచేసినన్ + విన=నలుండువండినట్లు వండి
నను, అందున్ = ఆకూరలో, ఇంపు=రుచి, ఒదవెను=పుట్టెను,
ఉప్పు=లవణము, లేక=చేర్చక, రుచి, వుట్టగ, నేర్చునట
య్య=రుచివుట్టునటయ్యా, రుచివుట్టను.

తాత్పర్యము. రసజ్ఞుడుకాఁడని, వాడెంత తెలివిగల
వాడయినను విద్యావంతుడైనను, నిర్భకము. ఎంతమంచి
కూరయైనను, దానినినలుండువండినను, ఉప్పుచేర్చనిచో నేమి
రుచివుట్టును. నలుండు, భీముండువంటచేయుటలోఁ బ్రసిద్ధులు

ఉ. చాలబవిత్రవంశమున సంజనితుం డగునేని యెట్టిదు
 శ్శీలునినైనఁ దత్కులవిశేషముచే నొకపుణ్యుడెంతయుం
 దాలిమి నుద్ధరించును సుధానిధిఁ బుట్టంగఁగాదె శంభుఁడా
 హాలహాలానలంబుగళమందుధరించుటపూని భాస్కరా. ౪౩

టీక. భాస్కరా ! చాల = మిక్కిలి, పవిత్రవంశము
 న = పరిశుద్ధమైన కులమునందు, సంజనితుండు + అగున్ +
 ఏని = పుట్టినవా, డయినను, తత్ + కులవిశేషముచేన్ = ఆమం
 చికులముయొక్క గౌరవముచేత, ఎంతదుశ్శీలునిన్ + ఐనన్ =
 ఎట్టి, దుస్స్వభావముగలవానినైనను, ఒకపుణ్యుడు = ఒక్క
 పుణ్యాత్ముడు, ఎంతయున్ = మిక్కిలి, తాలిమిన్ = ఓర్పుతో,
 ఉద్ధరించును = ఘనతచూపును. ఉదాహరణము. సుధానిధిన్ =
 పాలసముద్రములో, పుట్టుట = పుట్టుటచేతను, కాదె =
 కదా, అహాలహాలానలంబున్ = అహాలాహాలమున, నగ్నివిష
 మును, శంభుడు = ఈశ్వరుడు, పూని = పుచ్చుకొని, గళమం
 దు = కంఠములో, ధరించుట = ఉంచుకొనుట, కాలకూటము
 చెడ్డది, కాని, అదిపాల్కడలిలో, బుట్టుటచేత శంభుడను
 పుణ్యాత్ముడు ఉద్ధరించుటకుఁ గారణమైనది.

తాత్పర్యము. ఎంతదుష్టుఁ డయినను సత్కులవ్రసూ
 తుని నెవ్వరియినఁ బుణ్యాత్ము లాదరింతురు. పాలకడలిలో
 బుట్టుటచేతనే గదా హాలాహాలము విషమైనను శివుడు తన
 కంఠమునం దుంచుకొనుట.

ఉ. చేరి బలాధికుం డెరిగి చెప్పినకార్యము చేయకుండినం
 బాగము ముట్టలేఁ డొక నెపంబునఁ దాఁజెను నెట్టిధన్యుఁడం
 బోరక పాండుపుత్రులకు భూస్థలిభాగము పెట్టుమున్న కం
 సారినిఁగాకుచేసి చెడఁదాయెనె కారవధర్తభాస్కరా. ౪౪

టీక. భాస్కరా ! బల + అధికుండు = అధికబలముగల
 వాఁడు, చేరి = దగ్గఱకువచ్చి, ఎరిగి = తెలిసికొని, చెప్పినకార్య
 ము = బోధించినదానిని, చేయకుండిన = చెప్పినట్లుచేయఁదా
 యెనా, పారము = ఒడ్డును, ముట్టలేఁడు = చేరలేఁడు, ఎట్టిధన్యు
 ఁడును = ఎంతటిధనుఁడును, ఒక నెపంబున = ఏదోమిషచేత,
 తా = అతఁడు, చెడు = చెడిపోవును. ఉదాహరణము -
 పోరక = యుద్ధముచేయుక, పాండుపుత్రులకున్ = పంచపాండవు
 లకు (పాండురాజుకుమారులు పాండుపుత్రులు) భూస్థలి =
 రాజ్యములో, భాగము = పాలు, పెట్టుము + అన్న = ఇమ్ము,
 అనిచెప్పిన, కంసారిని = కంస + అనిని = కంసుని, సంహరించిన
 కృష్ణుని, కాకుచేసి = ఎదిరించి (అనాదరముచేసి) కారవధర్త =
 కొవరరాజు, దుర్యోధనుఁడు, చెడఁడు + ఆయెనా = చెడిపోయి
 నవాఁడు, అయ్యెనా లేదా.

తాత్పర్యము. తెలివిగలవాఁడు మంచిచెడ్డ లెఱిగి
 యిది యిట్లు చేయుమని చెప్పిన వినినవాఁ డెంతటి వాఁడైనను
 జెనును. పాండవులతో వైరము వలదు. రాజ్యములో భాగము
 పెట్టుము. లేనిదో జిక్కులుకలవని చెప్పినకృష్ణుని తిగస్కరించి
 దుర్యోధనుఁడు చెడఁడా.

ఉ. చేసినదుష్టచేష్ట నదిచెప్పకనేర్పునఁ గప్పిపుచ్చి తా

మూసినయంతటఁ బయలు ముట్టకయుండవడెట్లురాగిపైఁ
బూసినబంగరుం జెదరిపోవఁ గడంగినవాఁడు నాఁటికిఁ

దాసినరాగి కానఁబడదా జనులెల్లనెఱుంగ భాస్కరా. ౪౫

టీక. భాస్కరా! చేసినదుష్టచేష్టన్ = ఒకఁడు, చేసినట్టి
దుష్కార్యమును, అది, చెప్పక = చేసినట్లుచెప్పక, నేర్పునన్ =
నిపుణముగా, కప్పిపుచ్చి = దాచిపెట్టి, మూసినయంతటఁ =
రహస్యముగా నుంచినను, (ఎప్పటికైన) బయలు + ముట్టక +
ఉండదు = బైట, పడక, మానదు. ఉదాహరణము. అది +
ఎట్లు = ఎట్లనఁగా, రాగిపైఁ = రాగివస్తువుమీఁద, పూసిన =
మొలముచేసిన, బంగరుం = బంగారము, జెదరిపోవన్ = అతఁగి
పోవుటకు, కడంగినఁ = కొంతకాలమునకు మొదలుపెట్టఁగానే,
నాఁడునాఁటికిన్ = నానాఁటికి (క్రమక్రమముగా, అనాఁటికా
నాఁడు) దాసినరాగి = అబంగారు క్రిందనున్నరాగిరంగు, జను
లు + ఎల్లఁ + ఎఱుంగఁ = అందఱు, చూచుచుండఁగా
కానఁబడదా.

తాత్పర్యము. దుష్టఁ డేమైన చెడుపని చేసి దానిని
గోప్యముచేసి యెవ్వరితోఁ జెప్పకుండ మూసినముత్యమువలె
నుండినను ఆపని కొన్నినాళ్లకుఁ దనంతట తానే బైలుపడి యా
దుష్టుని రహస్యము బైలగును గాని దాఁగదు. పనివాఁడు బం
గారువస్తువని మోసముచేయుటకై రాగివస్తువుపై బంగారు
జలపోతపోసినను (గిట్టుచేసినను) అది కొన్నినాళ్ళ కఱగిపోవజూ
చ్చిన రాగిబయల్పడి యాతనిమోసము ప్రకట మగుటలేదా.

చ. తగిలిమదంబుచే నెదిరించు నెఱుంగక దొడ్డవానితోఁ
 బగఁగొని పోరుటెల్ల లతివామరుడై చెడుటించెకాక తా
 నెగడి జయింపనేరఁడది నిక్కము తప్పదు ధాత్రిలోపలం
 దెగియొకకొండతోఁదగఱుదీఁగొనితాఁకిననేమిభాస్తరా.౪౬

టీక. భాస్కరా ! తగిలి=వెంటాడి (ఒక్కనరుడు)
 మదంబుచే=గర్వముచేత, ఎదిరిన్=ఎదుటివాని బలమును,
 లెన్నున్=లెనబలమును, ఎఱుంగక=తెలిసికొనలేక, దొడ్డవాని
 తో=ఘనునితో, పగ + కొని=వైరము, పూని, పోరు
 ట + ఎల్లన్=జగడమాడుట యంతటివలసను, లతివామరుఁ
 డు + వ=మిక్కిలియజ్ఞునియై, చెడుట=చెడిపోవుటయే, ఇంతె
 కాక=ఇంతమాత్రమేకాని, తా=అతఁడు, నెగడి=మీఱి,
 జయింపనేరఁడు=బలవంతునితో నిగ్రహింపఁగలఁడా, అది,
 నిక్కము=ఆసంగతి, యధార్థము, తప్పదు=తప్పకచెడును.
 ఉదాహరణము. ధాత్రిలోపల=ఈభూలోకములో, తగ
 ఱు=గొట్టెపోతు, తెగి=తెగించి, ఒకకొండతో=ఒకపర్వత
 ముతో, దీకొని=దీదిక్కులకొట్టి, తాఁకినన్=పొడిచినను,
 ఏమి=ఏమిలాభము, లెనతలనొప్పియేకాని కొండకదలదు.

తాత్పర్యము. తనబలము నితరులబలము నెఱుగకుండ
 * జగడమాడఁజూచు దుర్గర్వి, లెనతెలివిలక్కువ వెల్లడించుకొను
 టయే కాని వారితో గెల్చి నిలువఁగలఁడా. కొండతో (గొట్టె)
 పోట్లు దీకొనినందున దానికేమిలాభము కలిగినది.

చ. తడవఁగరాదు దుష్టగుణుడత్త్య మెఱుంగక యెవ్వరై ననా
 చెడుగుణులున్న వల్యరని చెప్పిన గ్రక్కునఁగోపచిత్తుడై
 కడుఁదెఱఁజూచుఁగా; మరుగఁగాఁగి తైలము నీటిబొట్టుపై,
 బడునెడి నాక్షణంబెగసిబగ్గుచుండకయున్న భాస్కరా.౪౭

టీక. భాస్కరా! దుష్టగుణున్ = దుష్టవృథావుని, తత్త్వ
 మున్ = వానినై జముచు, ఎఱుంగక = తెలిసికొనక, తడవఁ
 గరాదు = వానికిబుద్ధిచెప్పటకై పూనుకొనరాదు, ఎవ్వరై న =
 ఎఱుంగని వారెవరై నను, ఆచెడుగుణము = ఆకూడకపని,
 ఇట్లు = ఈరీతిది, వల్యదు = చేయకుము, అని, చెప్పిన్ = అని
 బోధించిరా, గ్రక్కునన్ = శీఘ్రమే, గోపచిత్తుఁడు + యి =
 మనస్సులోఁగోపించినవాడై, కడున్ = మిక్కిలి, తెగన్ = ఎదు
 ర్కొనుటకు, చూచున్ + కా = యత్నించుచుగదా. ఉదాహ
 రణము. మరుగుఁగాఁగిన తైలము = సలసలమరిగిననూనె, నీటి
 బొట్టు = ఉదకబిందువు, పైన్ + పడు + ఎడన్ = మీఁద, పడి
 నట్టి, సమయమున, అక్షణంబు = ఆవృద్ధి, ఎగసి = పైకెగిరిపోయి,
 బగ్గున్ = బగ్గుమని, మండక + ఉన్నె = మంటలురాకుండ, ఊర
 కుండునా

తాత్పర్యము. దుష్టునిగుణ మెఱుంగక వానికి బుద్ధి
 చెప్పటకై మంచిమాట లాడిన నప్పడేవాఁడు గోపించి పైఁ
 బడుటకు సిద్ధమగును. కాఁగిన నూనెలో నీటిబొట్టుపడిన బగ్గున
 మండును గాని చల్లఱి యూరకుండుట కలదా.

చ. తనకు ఫలంబు లేదని యెదు దలపోయెడు కీర్తిగోరునా
ఘంఘుణశాలి లోకహితకార్యము మిక్కిలి భారమైన మే
లనుకొనివూను; శేషుడుసహస్రముఖంబులగాలిగ్రోలితా
సనిశము మోవడేమటిమహాభరమైనధరిత్రి భాస్కరా.౪౮

టీక. భాస్కరా ! కీర్తి = యశస్సును, కోరు = అపే
క్షించు, ఆ ఘంఘుణశాలి = ఆమంచిగుణముగల సత్పురుషుడు,
లోకహితకార్యము = లోక = జనులకు, హిత = ప్రియమైన,
కార్యము = పని, మిక్కిలి = విస్తారము, భారము + ఐనన్ = భ
రింపరానిదైనను, మేలు + అనుకొని = మంచిదే, యని, పూను
న్ = పరోపకారము చేయుటకు నడుముకట్టును, తనకు, ఫలం
బు, లేదు, అనియే = తనకు, ఏమియు, లాభములేదుగదా
యని, ఎదన్ = మనస్సులో, తలపోయెడు = ఊహించుకొనెడు.
ఉదాహరణము. శేషుడు = ఆదిశేషువచున్నరాజు, సహస్ర
ముఖంబుల = వేయిముఖములతోను, గార్లి = నాయువును
మాత్రము, గ్రోలి = త్రాగి, తాన్ = ఆశేషుడు, అనిశము
న్ = ఎల్లప్పుడును, మటి = మిగుల, మహాభరము = అతిభారము,
ఐన, ధరిత్రి = కలిగినభూమిని, మోవడే = మోచుటలేదా.

తాత్పర్యము. సత్పురుషుడు తనకు లాభము లేనివని
యైనను లోకోపకారమునకై కీర్తినిగోరి చేయుటకు సిద్ధపడును.
అన్నముతింక గాలినిదని శేషుడు భూమినిదలపై బెట్టుకొని
పరోపకారమునకేగదా మోయుచున్నాడు. తనకేమైన లాభ
మున్నదోలేదో విచారించిమోయుచున్నాడా, లేదు.

చ. తనకునదృష్టరేఖ విశదంబుగఁ గల్గినగాని లేనిచో,
 జనునకు నెయ్యెడం బరులసంపదవల్ల ఫలంబు లేదుగా;
 కనుఁగవ లెస్సగాఁ దెలివి గల్గినవారికిఁగాక గ్రుడ్డికిం
 గనుపడునెట్లు వెన్నెలలు గాయఁగనందోకరూపుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! తనకుఁ = ఒక్కనికి, అదృష్టరేఖ =
 భాగ్యపుగీటు, విశదంబుగఁ = స్పష్టముగా, కల్గినఁ + కాని =
 ఉన్నప్పడేకాని, లేనిచోఁ = లేనిదినములలో, జనునకుఁ = మ
 నుష్యునికి, ఏ + ఎడఁ = ఏ, చోటనుగాని, బరులసంపదవల్లన్ =
 ఇతరులకున్నసంపదలో, ఫలంబు = లాభము, లేదుగా = ఉండ
 దుచుమా. ఉదాహరణము. కను + కవ = రెండుకన్నులలో,
 లెస్సగా = చక్కగా, తెలివి = ప్రకాశము, కల్గినవారికిఁ =
 ఉన్నవారికే, కాక = కాని, గ్రుడ్డికిఁ = నేత్రములలో దృష్టి
 ప్రకాశములేనివానికి, వెన్నెలలు, కాయఁగన్ = చంద్రకాంతి,
 వెలుఁగుచుండఁగా, అందుఁ = ఆ వెన్నెలతేటలో, ఒకరూపు =
 ఏరూపమైనను, ఎట్లు, కనుపడుఁ = ఏవిధముగా నగపడును?
 అగపడదు.

తాత్పర్యము. అదృష్టహీనులకుఁ బరులభాగ్యమువలన
 నేమియు ఫలమండదు. ఒక్కరి సామ్యుక్కరి కెట్లువచ్చును.
 వెన్నెలగాయుచున్నపుడుకన్నులున్నవానికే లాభముగాని గ్రుడ్డి
 వాని కేమైనఁగలదా.

ఉ. తాలిమిలోతుతం దగవు తప్పక నేర్పిరి యొప్పుదప్పులం
 బాలనసేయుఁగా కట నుపాయవిహీనుడు సేయనేర్చునే

పాలునునీరు నేఱుపఱుపంగ మగాళమెఱుంగుగాక మా
 ర్జాల మెఱుంగునే తదురుచారు రసజ్ఞ తఱుఱా భాస్కరా.౧౦
 టీక. భాస్కరా! నేర్పరి=నిపుణుడు, తాలిమితోడు
 తఱు=శాంతమ వహించి, తగవు=మర్యాద, తప్పక=తొలం
 గక, ఒప్పు + తప్పలక = మంచిని, చెడ్డను, పాలన +
 చేయుక + కాక=పరిపాలించునేకాని, అటక=అవివము
 లో, ఉపాయవిహీనుడు=నేర్పుచాలనివాడు, చేయక + నే
 ర్చును + ఏ=పరిపాలనచేయగలడా. ఉదాహరణము. పాలు
 ను=క్షీరమును, నీరున్=అపాలలోఁ గలిసిననీటిని, ఏఱుపఱు
 పంగక=విభజించుటకు (పాలకుఁబాలు, నీటికినీరు విడఁదీయు
 టకు) మగాళము=హంసము, ఎఱుంగున్ + కాక=ఎఱుంగు
 నుగాని, తత్ + ఉరు + చారు + రస + జ్ఞతక=అ, గొప్ప,
 మంచి, సరసతనుగ్రహించుశక్తిని, పూసన్=పొందుటకు,
 మార్జాలము=పిల్లి, ఎఱుంగునే=తెలియగదా.

తాత్పర్యము. మంచిని చెడ్డను విభాగించి న్యాయ మగు
 తీర్పు చెప్పట కుపాయవంతుడు సమర్థుఁ డగునుగాని ఉపాయ
 ము చాలనివానివలనఁ గాదు. పాలనుదెచ్చి యందుఁ గలసిన
 నీటిని నేఱుపఱుచుశక్తి హంస కున్నదిగాని చూడఁగానే కక్కు
 టితివడు మూర్ఖమార్జాలమునకాపాలలోని నీరు విడఁదీయు
 నేర్పును ఓర్పును గలదా.

ఉ. తాలిమితోడఁగూఁమిఁగృహమున కెయ్యెడను త్రమోత్రముల్
 మేలొసరించినక గుణము మిక్కిలిఁ గీడగు బాముపిల్లకుం

బాలిడి పెంచిన న్నివము సాయఁగనేర్చునె దానికోటలం
బాలఁగసంతకంతకోకచాయను హెచ్చునుగాకభాస్కరా.౫౦

టీక. భాస్కరా ! కృతిఘ్ననకు = ఉపకారమును ము
ఱచునతనికి, ఉత్తమ + ఉత్తముల్ = మిక్కిలియుత్తమపురు
షులు, కూరిమిన్ = ప్రేమతో, ఎయ్యెడన్ = ఎప్పుడైనను,
తాలిమిలోడన్ = ఒపికతో, మేలు = ఉపకారము, బనర్చినన్ =
చేసినను, గుణము = దానికిఁ బ్రత్యుపకారము, మిక్కిలిన్ = ఎ
క్కువగా, కీమ = హానియే, అగున్ = సంభవించును. ఉదాహర
ణము. పాముపిల్లకున్ = చిన్నపామునకు, పాలు + ఇడి = పాలు
పోసి, పెంచినన్ = పోషించినను, దానికోటలన్ = ఆపాముపిల్ల
దంతములలో, చాలఁగ్ = మిక్కిలిగన్, అంతకు + అంత
కున్ = క్రమక్రమముగా, ఒకచాయను = ఒకవిధముగా, హె
చ్చునుగాక = పెరుగుచుగాని, విషము = గరళము, సాయఁగనే
ర్చునె = తొలఁగిపోవునా.

తాత్పర్యము. కృతిఘ్ననకు మంచివారు మేలుచేసినను
అది వారి కపకారముక్రిందనే పరిణమించును. పాముపిల్లకుఁ
బాలు పోసి పెంచినను ఆపాలపెంపు విషమునే వృద్ధిచేయును
గాని విషముతొలఁగదు.

చ. తెలియనికార్యమెల్లఁ గడతేర్చుట కొక్కవివేక జేకొనఁ

వలయునటైసదిద్దుకొనవచ్చు బ్రయోజనమాంద్యమేమియుం

గలుగదు ఫలమందుఁ దిలకంబిడునప్పుడు చేత నద్దముం

గలిగినఁ జక్కచేసికొనుఁగాదె నరుండదిచూచిభాస్కరా.౫౧

టీక. భాస్కరా ! తెలియనికార్యము = తనకుబోధపడని పనిని, ఎల్లఁ = అంతయును, కడతేర్చుటకుఁ = ముగించుకొనుటకు, ఒక్కవివేకిన్ = ఒకబుద్ధిమంతుని, చేకొనవలయున్ = ఉంచుకొనవలయును, అత్తైచ్ఁ = అట్లుంచుకొన్నచో, దిద్దుకొనవచ్చుఁ = చక్కగాసవరించుకొనవచ్చును, ఏమియుఁ = కొంచెమైనను, ప్రయోజనమాంద్యము = కార్యముననాలస్యము, కలుగదు = ఉండఁబోదు. ఉదాహరణము- ఫాలమందున్ = నొనట, తిలకంబు = బొట్టు, ఇమనప్పుడు = పెట్టుకొనునపుడు, చేతన్ = చేతిలో, అద్దముఁ = దర్పణమును, కలిగినన్ = ఉంచుకొనినయెడల, సరుండు = మనుజుఁడు, అది చూచి = దానింగంచి, చక్కచేసికొనుఁ + కాదె = వంపుటంపులు దిద్దుకొనవచ్చునుగదా.

తాత్పర్యము. తనకుఁ దిన్నగాఁ జేసికొనుటకుఁ తెలియనియపుడు తనయొద్ద నొక్కయెఱిఁగినవానిని బెట్టుకొన్నయెడల నాపనిని చక్కగాఁ జేసికొనవచ్చును. బొట్టుపెట్టుకొన్నప్పుడు అది గుండ్రముగాఁ గాని సరిగాఁ గాని యుండనపుడు చేతిలో నద్ద ముంచుకొన్నయెడల దానిసాయమున దిద్దుకొనవచ్చునుగదా.

ఉ. దక్షుఁడు లేనియింటికిఁ బదార్థము వేటొకచోట నుండి వేలక్షలు వచ్చుచుండినఁ బలాయనమై చనుఁ గల్గగాడు; ప్రత్యక్షము వాఁగులుఁ వఱద లన్నియు వచ్చిన నీరు నిల్చునే యుక్షయమైనగండి తెగినట్టి తటాకములోనభాస్కరా, ౫౩

టీక. భాస్కరా ! దక్షుఁడు = సమర్థుఁడు, లేనియింటికి = లేనిసంసారియింటికి, పదార్థము = సామగ్రి, వేటు + ఒక చోట + ఉండి = ఇతరస్థలములనుండి, వేలక్షలు = వేయిలక్షలు (విస్తారము) వచ్చుచుండిన = వచ్చుచున్నప్పటికిని, పలాయనము + ఏ + చను = (ఆవచ్చినవస్తువులు) కనబడకుండఁ జేవును. కల్ల, కాదు = అసత్యముకాదు. ఉదాహరణము - ప్రత్యక్షము = మనము కన్నులయెదుటఁ జూచుచున్నదే, వాఁగులు = కొండవాఁగులును, వలదలును = నీటివెల్లువలును, అన్నియు = సమస్తమును, వచ్చినన్ = వచ్చినప్పటికిని, అక్షయమైన = తఱుగని, గండితెగినట్టి = గట్టుననలుగువడిన, తటాకములోన = చెలువులో, నీరు, నిల్చునే = జలమైనవిలుచునా.

తాత్పర్యము. చక్కగా సంసారము దిద్దుకొనఁగల్గు దక్షుఁడైనవాఁ డింట లేనినాఁడు పైనుండి యెన్నివస్తువులు వచ్చిపడినను గనబడకుండఁ జేవునుగాని నిలువవు. ఏళ్లుకోళ్లు నేకమై వలదలు వచ్చిపడినను గట్టుతెగిన చెలువులో నొక్క బొట్టయినను నిల్చుటగలదా.

ఉ. దానపరోపకారగుణ ధన్యతచిత్తములోన నెప్పుడు
లేని వివేకశూన్యసకు వేములు వచ్చినవేళ సంపదల్
పూనినవేళనొక్క సరిపోలును జీకున కర్ధరాత్రుమం
డైన నదేమి పట్టపగలైన నదేమియు లేదు భాస్కరా. ౫౪

టీక. భాస్కరా ! దాన...ధన్యత + దాన = ఈవియి, పర + ఉపకార = పరులకుపకారముచేయు, గుణ = స్వభావము

యొక్క, ధవ్యతన్ = కలిమి, చిత్తములోన = మనస్సులో,
ఎప్పుడు = ఎల్లప్పుడును, లేని = లేనియట్టి, వివేక + శూన్యన
కు = జ్ఞానవిహీనునకు, నేను = దార్పద్ర్యము, వచ్చినవే
ళన్ = సంభవించినప్పుడును, సరిపడల్ = విశ్వర్యము, పూనిన
వేళ = పట్టినప్పుడును, ఒక్కసరిపోయెను = ఒక్కవిధముగానే
యుండును. ఉదాహరణము. చీకునకున్ = గ్రుడ్డివానికి, అర్థ
రాత్రమందు + ఐనన్ = సగమురాత్రివేళనుగాని, పట్టపగలు +
ఐన్ = మట్ట మద్యాహ్నమునందైన, అది + ఏమి = ఏమి
ప్రయోజనము, అది + ఏమియు + లేదు = దానివలననెంత
యులాభములేదు.

తాత్పర్యము. ఒకనికిఁ బెట్టుట, పరోపకారము చేయుట
మొదలగు గుణములు లేనివానికి లక్షలకొలది ధనమున్నను
శుద్ధశూన్యమైననునొక్కపోలికనే యుండును. గ్రుడ్డివానికిచీకటి
లో నొక్కటియే, పట్టపగటిలోను నొక్కటియే గాని భేదము
లేదుగదా.

ఉ. దానము సేయఁ గోరి నవదాన్యున కీయగ శక్తి లేనిచో
నైనఁ బరోపకారమునకై యొకదిక్కునఁ దెచ్చియైననీఁ
బూనును; మేఘుఁడంబుధికీబోయి జలంబులు దెచ్చిఁజూయఁడే
వానసమస్తజీవులకు వాంఛిత మింపెనలార భాస్కరా. ౫౫

టీక. భాస్కరా ! దానము సేయన్ = ఒకరికీయవలయు
నని, కోరినవదాన్యునకు = అభిప్రాయపడినదాతకు, ఈయఁ
గన్ = ఇచ్చుటకు శక్తిలేనిచోన్ + ఐనన్ = సామర్థ్యము లేక

పోయినను గూడ, పరోపకారము నక్షణ + వి = ఇతరులకుపకారము చేయుటకుఁగాను, ఒకదిక్కునక = ఒక్కరియొద్ద, తెచ్చి యెనక = తీసికొనవచ్చియైన, ఈన్ + పూనును = ఇచ్చుటకు సిద్ధపడును. ఉదాహరణము. మేఘుఁడు = వర్షవృక్షనువర్ష దేవని, అంబుధికిన్ = సముద్రమునకు. పోయి = వెళ్లి, జలంబులు = అప్పులు, తెచ్చి = తీసి తెచ్చి, సమస్తజీవులకున్ = సకలప్రాణులకును, వాంఛితము = కోరిక, ఇంపు + ఎసలారక = సంతోషమువృద్ధికాగా, వాన = వర్షము, ఈయఁడే = కురియుటలేదా.

తాత్పర్యము. పరోపకారబుద్ధి గలదాత తనకు లేకున్నను వేటొకరి యొద్దఁ దెచ్చి యిచ్చుటకే చూచును. మేఘుఁడు లోకమున కుపకారము చేయుటకై నీళ్లను సముద్రునడిగి తెచ్చి వాన కురిపించుటలేదా.

ఉ. దానము చేయనేరని యధార్మికుసంపద యుండియుండియుం
దానెవలాయనంబగుతథ్యము; బూరుగుమ్రానుకాచినన్
గానిఫలంబు లూరిక వృథాపడి పోవవె యెండి గాలిచే
గానలలోన నేమిటికిఁగాకయభోజ్యములౌటభాస్కరా. ౫౬

టీక. భాస్కరా ! దానము చేయన్ = ఒకరి కిచ్చుట, నేరని = ఎఱుంగని, అధార్మికుసంపద = ధర్మబుద్ధిలేని వానియైశ్వర్యము, ఉండి + ఉండియుక = ఉన్నట్లేయుండి, యొక్కనాఁడు, తానె = తనకుఁదానె, పలాయనంబు + అగుట = పాటిపోవుట, తథ్యము = నిశ్చయము. ఉదాహరణము. బూరుగుమ్రాను = శాల్యలీవ్యక్షము, (దూదిపండ్లు కాచునది), కాచినక = కాయలు

కాచినప్పటికీ, దానిఫలంబులు=అచ్చెట్టుపండ్లు, వృథా=వ్యర్థముగా, ఊరక=పనిలేక, ఎండి=శుష్కించి, గాలిచేత=వాయువశముచ, కావలగోత=అడవులలో, అభోజ్యములొటక=తినుటకుపకరింపని కారణమున, ఏమిటికీ + కాక=ఎందుకును బనికిరాక, పడిపోవవె=రాలిపోవుటలేదా, పడిపోవే=అనుటలేస్స.

తాత్పర్యము. దానముచేయనివాని ధనమువానియొద్ద నుండియుండి యెప్పుడో చెప్పకుండ నశించిపోవును. అడవిలోఁ దినుటకుఁబనికిరాని కాయలుకాచినబూరుగు దూదిచెట్టుకాయలు, ఎండి, రాలి నిష్ప్రయోజనమై పోవుచున్నవిగాద.

చ. నడువక చిక్కిలేమి యగునాఁడు నిజోదరపోషణార్థమై

యడిగిభుజించుటల్ నరుల కారయవ్యంగ్యముగాదుపాండవుల్
కడు బలశాలు లేవురు నఖండవిభూతి దొలంగి భిక్షముల్
కుడువరెయేకిచక్రపురిఁగుంతియుఁ దారొకచోటభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! నరులకుఁజరులకు, నడవక=సాగక, చిక్కి=వెనుకఁబడి, లేమియగునాఁడు=ధనముపోయి దారిద్ర్యము సంభవించినపుడు, నిజ + ఉదర + పోషణ + అర్థము + ఐ=తన, కడువును, పోషించుకొను, నిమిత్తమై, అడిగి=భిక్షమెత్తుకొని, భుజించుటన్=తినిబ్రదుకుట, ఆగయన్=అలోచింపఁగా, వ్యంగ్యము, కాదు=అక్షేపనార్హముగానేరదు. ఉదాహరణము. కడుఁ=మిగుల, బలశాలులు=బలవంతులు, ఏవురు=అయిదుగురు, పాండవుల్=(పంచపాండ

వులు) అఖండవిభూతి=న + ఖండ=విస్తారమైన, విభూతి= సంపదను, తొలగి=పోగొట్టుకొని, కుంభియున్=తల్లియైన కుంతిదేవియు, తారున్=తమరైదుగురును, ఏకచక్రపురిన్= ఏకచక్రపురములో, ఒక్కచోన్=ఒక్కచోడ, భిక్షముల్= బిచ్చమెత్తినయ్యమును, కుశువరై=తీసియుండలేదా.

తాత్పర్యము. దార్ద్ర్యము సంభవించినపుడు బ్రదికి చెడ్డవారు బిచ్చమెత్తుకొని జీవించుటలో దప్పు కనబడదు. రాజ్యాధిభోగము లన్నియు నశించినచోండవులు ఏకచక్రమును పట్టణమునకుఁబోయి యచ్చట బిచ్చమెత్తుకొని జీవించినపు డెవ్వరైన నాక్షేపించినారా లేదు.

చ. నుశువుల నేర్పుచాలని మనుష్యుఁడెఱుంగక తప్పనాడిసం
గతుఁ గృపతోఁ జెలంగుదురు కాని యదల్పరు తద్దులెల్లఁ ద
ప్పకుగులువెట్టుచు న్నశుచునప్పుడు బాలునిముద్దునేయఁగాఁ
దొడఁగుదురింటెకానిపడఁ ద్రోయుదురేయెవరై నభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! నుశువుల=అడవిమాటలలో, నేర్పు=నిపుణత, చాలని=కొఱతపడిన, మనుష్యుడు=నరుడు, ఎఱుంగక=జ్ఞాపహీనతచేత, తప్పనాడిన=తెలివితక్కువ మాటలుపల్కినను, తద్దులు + ఎల్ల=బుద్ధిమంతులైన పెద్ద లందఱును, కడు=మిగుల, కృపతోన్=దయతో, చెలంగుదురు=అదరింతురు, కాని=అదరింపకుండ, అదల్పరు=భయపెట్టరు. ఉదాహరణము. తప్పు + అమగులు + పెట్టుచున్=

నమచుటచేతగాక తప్పుటమగులు, వేయుచు, నమచునప్పుడు =
 విద్వేనులుచేసి నమవబోవునపుడు, ఎనదు + ఐనా = ఎవ్వరయి
 నంగాని, బాలుని = అస్తివారిని, ముద్దు + చేయ + కా =
 ముద్దుగాజూచియాదరించుటకే, తొడంగుదురు = యత్నింతు
 రు, ఇంతెకాని = ఇంతియెకాక, పడన్ + త్రోయుదురె = తప్పు
 టమగులినువానిని చేయూతయిచ్చి సడిపింతుకేకాని పడద్రో
 యరుగదా.

తాత్పర్యము. మాటలు చేతగాని తెలివితక్కువవాడు
 పలికినపలుకులను బుద్ధిమంతులు మన్నింతురేగాని వానిని తొం
 దరపెట్టి భయకంపితం జేయరు. నడచుట చేతగాక తప్పుటకు
 గులు పెట్టుబాలుని సడపించుటకు సాయపడుదురేకాని యెవ్వ
 రయిన గ్రంద బడద్రోయుటకై యత్నించుట కలదా.

ఉ. నేరిచిబుద్ధిమంతుఁ డతిసీతివివేకము దెల్పినం జెడం

కారణమున్నవాని కదికై కొనిగూడదు నిక్కమే దురా

చారుడు రావణాసురుడసహ్యము నొందఁడచేటుకాలముం

జేరువయైననాఁడు నిరసించి విభీషణుబుద్ధి భాస్కరా. ౫౯

టీక. భాస్కరా ! బుద్ధిమంతుఁడు = తెలివికలవాడు,
 నేరిచి = తెలిసికొని, అతి, సీతి, వివేకము = నిక్కిలిన్యాయము
 గోగూఢినబుద్ధులను, తెచ్చిన = బోధించినను, చెడఁ =
 చెడిపోవుటను, కారణము = హేతువు, ఉన్నవానికి = కలిగిన
 వానికి, అది = ఆబోధ, కైకొనఁ = గ్రహించుటకు, గూడదు =
 బుద్ధివుట్టదు, నిక్కమే = సత్యమే. ఉదాహరణము. దురాచా

రుడు = చెడ్డ ప్రసర్తనముగలవాడు, రావణ + అనురుడు =
 రావణుడను రాక్షసుడు, చేటుకాలము = తనకుదుష్కాలము
 (చెడిపోవుటకు సమయము) చేరున + ఐననాడు = దగ్గఱబడి
 నవుడు, విభీషణబుద్ధి = తమ్ముడయిన విభీషణుడు చేసినదో
 ధను, నిరసించి = వినక, అసహ్యము = సహించుటకు వీలులేని,
 కులక్షయమును = వంశనాశమును, పొందఁడె = అనుభవించ
 లేదా.

తాత్పర్యము. ఎవ్వరుగాని పోలము సమీపించినపు
 డు, ఎట్టిన్యాయవర్తనను చెప్పినమాటలను వినజాలడు.
 రావణాసురుడు తమ్ముడు విభీషణుడు చెప్పినమాటలను
 వినక కులక్షయము చేసికొన్నాడు. దీనికి గారణము సదో
 ధనములను వినలేకపోవుట చేతనకదా.

చ. నొగిలినవేళ నెంతటి ఘనుడును దన్నొక రొక్కనేర్పుతో
 గగపడి ప్రోదిసేయక తనంతట బల్మికి రాడు నిక్కమే
 జగమున నగ్నియైన గడు సన్నగిలం బడియున్న నింధనం
 బెగయగఁ ద్రోచియూడక మత్తురపుల్కొననేర్పుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! నొగిలినవేళన్ = నొచ్చియున్న సమ
 యమందు, ఎంతటిఘనుండును = ఎంతటి పెద్దమహర్షుడయినను,
 తన్నున్ = తనను, ఒకరు = ఎవ్వరయినవేటొకరు, ఒక్కనేర్పు
 తోన్ = ఏదైననుపాముతో, అగపడి = అడ్డపడి, ప్రోదిచే
 యక = పోషణచేయకుండు, తన + అంతటన్ = తనకుదానే,
 బల్మికిన్, రాడు = పెంపొందలేడు. నిక్కమే = సత్యమే.

ఉదాహరణము. జగమునన్ = భూమిలో, అగ్ని + ఐశన్ = ని
వృకూడ, కడుక్ = మిక్కిలి, సన్నగిలన్ + పడి + ఉన్నన్ =
నగ్గిపోయియున్నప్పుడు, ఇంధనంబు = పుడకలను, ఎగయక్ +
త్రోచి = ఎగద్రోసి, ఊడక = వృథముచేయకున్నచో, మ
తి + ఎట్లు = ఇంక నేవిధమాగా, రవుల్కొనక్ + నేర్చుక్ =
రాజుగలదు.

తాత్పర్యము. ఎత్తువడినదినములలో నెంతటివానినైనను
రెండవశాంతు నేర్చుతో నాయపడి పోషింపనిచో నాతడు
రెక్కొననేరడు మండిమండి పుడకలుదూరమై సన్నగిలిననిప్పు
ను గజ్జలు దగ్గజచేర్చి యెవ్వరయిన నొక రూడకపోయినయె
డల నది ప్రజ్వలిల్లునా.

ఉ. పండితులైనవారు దిగువం దగ నుండంగ నల్పుఁ డొక్కఁడు
ద్వండతః బీతమెక్కిన బుధప్రకరంబుల కేమి యెగ్గగుఁ;
కొంహొకక్రొంతిచెట్టుకొన కొమ్మలనుండంగఁగ్రిందగండభే
రుండమదేభసింహనికురుంబము లుండవె చేరిభాస్కరా.౬౦

టీక. భాస్కరా ! పండితులు + ఐనవారలు = విద్వాం
సులైనవారు, దిగువక్ = నేలమీఁద, తగక్ = ఒప్పునట్లు, ఉం
డంగన్ = కూర్చుండినపుడు, అల్పుఁడు = మూర్ఖుఁడు, ఒక్కఁ
డు = ఎవ్వఁడయిన నొక్కపురుషుఁడు, ఉద్వండతన్ = గర్విముతో
వీతము = ఉన్నతస్థానమున, ఎక్కినన్ = కూర్చుండినంతనె, బు
ధ + ప్రకరంబులకుఁ = పండిత, సమూహమునకు, ఏమి,
ఎగ్గు + అగున్ = హనియేమిగలుగును. ఉదాహరణము. కొం

జాకక్రోతి = ఏదైనాకమర్కటము, చెట్టుకొనకొమ్మల =
 నృత్యముయొక్క అగ్రభాగమునందు, ఉండఁగ = కూర్చుండి
 యున్నపుడు, క్రిందఁ = ఆచెట్టుక్రిందనే, గండభేరుండ = గం
 డభేరుండమను మృగములు, మద + ఇభ = మదపుటేనుగులు,
 సింహ = సింగములు (వీనియొక్క) నికురుంబములు = మందలు,
 చేరి = కూడి, ఉండవె = నివసింపవా.

తాత్పర్యము. సభలోఁబండితులు క్రిందఁ గూర్చున్న
 పుడు మూర్ఖుడొకఁడు వీరముమీఁదఁ గూరుచున్నట్లయిన,
 పండితులకేమియు నవమానము గలుగదు. చెట్టుక్రింద సింహ
 ములు గండభేరుండములు మొదలగు పెద్దమృగములుండఁగాఁ
 జెట్టుమీఁదఁ గ్రోతికూర్చుండును. అంతలోనే సింహదులకేమి
 ఘనతలేగినది.

ఉ. పట్టుగనిక్కుచు మదమువట్టి మహాత్ములఁ దూలనాడినం
 బట్టినకార్యముల్ చెడునుబ్రాణముపోవు నిర్భదోషముల్
 పుట్టుమహేశుఁ గాదని కుబుద్ధి నొనర్చినయజ్ఞతంత్రముల్
 ముట్టకపోయి దక్షునికి మోసమువచ్చె గదయ్యభాస్థరా.

టీక. భాస్కరా ! మదము + పట్టి = గర్వముపట్టుకొని,
 పట్టుగ = పట్టుదలతో, నిక్కుచున్ = విష్టవీగుచు, మహా
 త్ములన్ = ఘనులను, తూలనాడిన = తేలికపఱచిన యెడల,
 పట్టినకార్యములు = తానుజేయఁబోయినపనులు, చెడు = చెడి
 పోవును, బ్రాణముల్ = ఉసులు, పోవును = తొలగిపోవును,
 నిర్భదోషముల్ = హేతురహితమైన పాపములు, పుట్టు =

ఉద్భవించును. ఉదాహరణము. ఈశ్వరుని = శివుని, కాదని = తిరస్కారముచేసి, కుబుద్ధి = చెడుచేయుట, ఒనర్చిన = చేసిన, యజ్ఞతంత్రములు = యాగ ప్రయోగములు, ముట్టక = తుడుముట్టక, పోయి = చెడి, దక్షునికన = కడుగుడను శివునిమామకు, మోసము = హాని, వచ్చెను = సంభవించెను, కదయు = కాదటయ్యెను.

తాత్పర్యము. తానెంతో గొప్పవాడన యితరులగు ఘనులను నిరాకరించి చేయుకార్యములు కొనసాగవు. ఈశ్వరుని బిలువక దక్షుడు చేయబోయిన యజ్ఞమునకు విఘ్నము వచ్చుటయే కాక యవమానముకూడ సంభవింపలేదా.

చ. పరహితమైన కార్యమతి భారముతోడిదియై యబూను సత్పురుషుడులోకముల్పొగడఁబూర్వమునందొకతాలవర్షము కురియఁగఁజూచినం గదసి గొబ్బున గోచన రక్షణార్థమై గిరినొక కేలనై నట కృష్ణుడు ఛత్రముభాతిభాస్కరా. ౬౩

టీక. భాస్కరా! సత్పురుషుడు = నజ్జనుడు, పరహితము, పర = ఇతరులకు, హితము = అనుకూలము, అయినకార్యము = అగుపని, అతిభారముతోడిది = మిక్కిలికఠినమైనది, శ్రమసాధ్యమైనది, (బరువుతోఁగూడినది) ఐన్ = అయినప్పటికిని లోకము = లోకములోనివారు, పొగడ = కొనియాడినట్లు, పూను = చేయఁదొడఁగును. ఉదాహరణము. పూర్వము నందున్ = పూర్వకాలమున, ఇంద్రుడు = స్వర్గాధిపతి, ఒకతాలవర్షముక = ఒక్కశిలలతోఁ గూడినవానను, కురియఁగన్ +

చొచ్చినన్ = కురిపించుటకు మొదలిడగా, కృష్ణుడు = శ్రీ
 కృష్ణపరమాత్మ, గొబ్బినన్ = శీఘ్రముగా, కదిసి = సమీపించి,
 గోజనరక్షణార్థము + ఐ = పశువులను, గోపాలురను రక్షించుట
 కై, గిరిన్ = పర్వతమును, ఛత్రముభాతిన్ = గొడుగురీతిగా,
 ఒకకేలన్ = ఒక్కహస్తముతోడను, ఎత్తెన్ + అట = మీఠి
 కెత్తినాడటగదా.

తాత్పర్యము. సజ్జనులు పరోపకారమునకై యెంతటిఘ
 సకార్యము నైనను లోకులుపొగడునట్లు చేయఁబోయెదరు.
 శ్రీకృష్ణుడు, ఇంద్రుడు కురిపించిన శీలావర్షమునుండి గోవుల
 ను గోపాలురను రక్షించుటకై గోవర్ధనపర్వతము నెత్తినాడు
 గదా.

చ. పలుచని నీచమానవుడు పాటిఁ దలంపక నిష్ఠురోక్తులం
 బలుకుచు నుండుఁ గాని మతిభాసురుఁ డైనగుణప్రపూర్ణుఁడ
 ప్పలుకులఁ బల్కుఁబోవఁడు నిబద్ధిగ నెట్లన; వెల్లికుండఁదాఁ
 దొలఁకుచునుండుఁగానిమఱిదొల్లునెనిండుఘటంబుభాస్తరా.

టీక. భాస్కరా! పలుచని నీచమానవుడు = తేలికబుద్ధి
 గలహీనుడు, పాటిన్, తలంపక = తగవుమర్యాదలెఱుంగక, నిష్ఠు
 రోక్తులన్, నిష్ఠుర = కఠినములైన, ఉక్తులన్ = వాక్యములను, పలు
 కుచున్ + ఉండున్ + కాని = ఆడుచుండునుకాని, మతిభాసురుఁ
 డు + ఐ = బుద్ధిశీఘ్రతగలవాడగు, గుణప్రపూర్ణుడు = సుగు
 ణములతోనిండినవాడు (బుద్ధిశాలిగుణశాలియు నైనవాడు) అప్ప
 లుకులు = ఆనిష్ఠురోక్తులను, పల్కున్ + పోడు = వచియింపఁదల

పడు, నిబద్ధి + క = నిజముగానే. ఉదాహరణము-ఎట్లు + అన = పరీతీయనగా, వెలికుండ = నీరుతక్కువుగా నుండిన ఘటము, తాన్ = (అకుండ) తొలకుచు + ఉండు + కాని = నీళ్లు, మీడికిఁ జిందుచుండునుగాని, (ఒక్కచోటునుండి వేటొకచోటికిఁ గొనిపోవునపుడు) మఱి = ఇతరమైన, నిండుఘటంబు = పరిపూర్ణముగా నీరున్నకడవ, తొల్లున = తొలకునా.

తాత్పర్యము. తేలికవాఁడు మంచిచెడ్డ లెఱుంగక కఠినములను వాఁగుచుండును గాని గుణవంతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు నట్లు వాఁగఁడు. వెలితికుండ తొలకునుగాని నిండుకుండ తొలకునా.

చ. పలుమఱుసజ్జనుండు ప్రియభాషలుపల్లుఁగఠోరవాక్యముల్ పలుకఁ డొకానొకప్పుడవి పల్కినఁ కీడునుగాదు నిక్కమే; చలువకువచ్చి మేఘుఁ డొకజాడను దావడగండ్ల రాల్చినన్ శిలగునోటు వేగిరమె శీతలనీరముగాక భాస్కరా. ౬౫

టీక. భాస్కరా ! సజ్జనుండు = సత్పురుషుఁడు, పలుమఱు = అనేకపర్యాయములు, ప్రియభాషలు = హితమైన పలుకులను, పల్కున్ = వచించును, కఠోరవాక్యముల్ = కఠినపుమాటలు. పలుకఁడు = ఆతఁడు, ఒకానొకప్పుడు = ఏదైన విసుగుదలగా నున్నపుడు, అవి = ఆకఠోరవాక్యములు, పల్కిన = ఆడినను, కీడుగాదు = ఆమాటలవలన హానిసంభవింపదు, నిక్కమే = ఇదిసత్యము. ఉదాహరణము- మేఘుఁడు = పర్జన్యఁడు, చలువకు = బనులకుఁజల్లగానుండుటకై, వచ్చి = ఆకాశ

ముమీదవ్యాపించి, తాళ, వడగండ్లన్ = వర్షోపలములను,
 రాల్చినన్ = కురిసినను, వేగిరమె = వెంటనే, శీతలనీరముగాన్ =
 చల్లనినీరుగా మాటులుగాని, శీలలు + అగునోటు = రాళ్లుగా
 మాటుటకలదా.

తాత్పర్యము. సజ్జనుఁ డెప్పుడును మృదువాక్యములే
 పల్కునుగాని కఠినవాక్యములు పల్కుడు. ఒకానొకప్పు డేదైన
 సమయముం బట్టి కఠినోక్తు లాడినను, అవి యొక్కరికిని హాని
 చేయవు. చేసిన మేలే చేయును. చల్లదనము నిచ్చుస్వభావము
 గలమేఘుఁడు వడగండ్లు కురిపించినను, అవి వెంటనే చల్లనినీ
 రగును గాని తాలుగా నుండుటలేదుగదా.

ఉ. పాపపుఁద్రోవవాని కొకపట్టున మేను వికాస మొందినన్
 లోపల దుర్గుణంబె ప్రబలుంగద సమ్మగఁగూడ దాతనిం;
 పాపరకాయకు న్ననువు పైపయిగల్గినఁ గల్లుఁగాక యే
 రూపునదానిలోఁగలవిరుద్ధపుంజేదునశించుభాస్కరా. ౬౬

టీక. భాస్కరా! పాపపుఁద్రోవవానికి = (పాపము +
 త్రోవ) చెడునడకలవానికి (తప్పమార్గమున సంచరించువా
 నికి) ఒకపట్టునన్ = ఎప్పుడై సనోకప్పుడు, మేను = శరీరము, వికా
 సము = ప్రకాశమును, ఒందినన్ = కలిగినను, లోపల = హృద
 యములో, దుర్గుణంబె = దుస్స్వభావమే, ప్రబలున్ + కద =
 వృద్ధియైయుండునుగదా, ఆతని = ఆచెడ్డదారిని దిరుగువానిని,
 సమ్మగన్ + కూడదు = విశ్వసించదగదు. ఉదాహరణము
 పాపరకాయకున్ = పాపరచెట్టునఁబుట్టుకాయలకు, నునువు =

మృదుత్వము, పైన్ + పయిన్ = మీఁడమీఁడ, కల్లినన్ = ఉండినను, కల్లున్ + కాక = ఉండవచ్చును, గాని, దానిలోన్ = ఆపాపరకాయలోపల, కల = ఉండునట్టి, విరుద్ధపు + చేదు = ఉండిన విపరీతమైన చేదుగుణము, ఏరూపునన్ = ఏవిధముగా, నశించున్ = విడిచిపోవును, పోనేరదు.

తాత్పర్యము. దుర్భాగవర్తనమును పైకి చక్కగా వేషభాషలచే గనబడినను ముసస్సులోనిదుర్గుణము విశువము. పాపరకాయలు గుత్తులుగా నున్నగా నందముగాఁ గనబడుచున్నను దానిలోని చేదుగుణము పోజాలదు. పాపరయనునది యొకజాతి చేదుపుచ్చ, బుడమతీగజాతిది. గోతుంబియందురు. “చీపురుపాపరతీగలఁ జేవలబుట్టలినట్లు” అని చాటువు.

ఉ. పూనినభాగ్యరేఖ చెడిపోయినపిమ్మట నెట్టిమానవుం

డైనను వానినెవ్వరు బ్రయంబునఁబల్కరుఁ బిల్వరెచ్చటం;

దానది యెట్లాకో యనినఁ దథ్యము పుష్పమువాడి వాసనా

హీనత నొందియున్నయెడ నెవ్వరుముట్టుదురయ్యభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! పూనిన = నరునకుఁగల్గిన, భాగ్యరేఖ = అదృష్టపుగీటు, చెడిపోయినపిమ్మట = తుడిచిపెట్టుకొని పోయినవెనుక, ఎట్టిమానవుఁడు + ఐసన్ = ఎంతటియధికుఁడయినను, ఎచ్చటన్ = ఎక్కడనుగాని, ఎవ్వరున్ = ఒక్కరును, బ్రయంబుసన్ = ప్రేమతో, పల్కరున్ = పలుకరింపరు, పిల్వరు = వానినిబిలువనైనఁ బిలువరు, తథ్యము = సత్యము, తా

ఁ=అది, ఎట్లు + ఒక + అనినఁ= దానికుదాహరణమేమి
యందుచేని, పుష్పము=పూవు, వాడి=వ్లాసమై (నడలి)
వాసనాహీనతనఁ= (నిర్గంధత్వమును) పరిమళమురహితత్వమును,
ఒంది + ఉన్నయెడఁ= చెందియున్నపుడు, ముట్టుదురు + అ
య్యు=దానిని పట్టుకొనురా.

తాత్పర్యము. మొదట నెంతగొప్పవాఁడైనను వానికి
దారిద్ర్యము సంభవించినపిమ్మట నెవ్వరును వానిని బలుకరిం
పరు. పుష్పము సొగసైనదియైనను వాడిపోయినపిమ్మట దాని
నెవ్వరును మూచూడరు గదా.

ఉ. పూరితసద్గుణంబుగలపుణ్యస కించుక రూపకసంపదల్

దూములైనవానియెడ దొడ్డుగఁ జూతురు బుద్ధిమంతు; లె
ట్లారయ గొగ్గులైన మఱియందుల మాధురిఁ జూచికాదె ఖ
ర్జూరఫలంబులంబ్రయముచొప్పకలీకులుగొంటభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! పూరితసద్గుణంబు=పూరిత=నిండిం
పఁబడిన, సల్ + గుణంబు=నుంచిగుణములు, కల=కలిగిన,
పుణ్యనకుఁ=ధర్మాత్మునకు, రూపసంపదల్=ఆకారముయొ
క్కకలిమి, ఇంచుక=స్వల్పము, దూరములు=తొలఁగియు
న్నవి, ఐనఁ=అయినప్పటికిని, వానియెడన్=ఆధర్మాత్మునివిష
యమును, బుద్ధిమంతులు=సుబుద్ధిగలవారు, దొడ్డుగఁ=గౌర
వముగనే, చూతురు=భావించురు. శిదాహరణము-ఎట్లు=అది
యేరీతియని, ఆరయన్=ఆలోచింపఁగా, ఖర్జూరఫలంబులన్=
కజ్జారపువండ్లు, గొగ్గులు + ఐనఁ=ఎండిముడుచుకొని గొగ్గి

గానుండినను, మఱి=విశేషించి, యందులమాధుర్వి=వాని లోనిరుచిని, చూచికాదె=గ్రహించియెకదా, లోకులు= ప్రజలు, ప్రియము=ప్రీతి, చొప్పడ=కలుగునట్లు, కొంట=పుచ్చుకొనుట.

తాత్పర్యము. సుగుణాశీయైవ పుణ్యాత్మకం కుహాపి యైవ వానిని బుద్ధిమంతులు గౌరవించుదు గాని యగౌరవిం పరు. కజ్జారపుపండ్లు గొగ్గిగాచున్నను దానిలోని రుచిని గ్రహించి జనులు గ్రహించుచున్నారగాని గర్హించుటలేదుగదా.

ఉ. ప్రల్లదనంబుచే నెఱుక పాటాకయింతయులేక యెచ్చటన్ బల్లిదుడైన సత్ప్రభు సబద్ధము లాడినద్రుంగి పోదురే; ట్లసభాస్థలిం గుమతులై శిశుపాలుడు దంతనక్రుడుం గల్లు కృష్ణునిం బలికిగాదె హతంబగుటెల్లభాస్కరా.౬౯

టీక. భాస్కరా ! ప్రల్లదనంబుచే= (ప్రల్లదుని చేష్ట-ప్రల్లదనము,) ప్రల్లదుడు=స్వర్థభాషణములాడువాడు, వానిగుణము, ప్రల్లదనము, దానిచే=ఆస్వర్థభాషణములుపలుకు స్వభావముచేత, ఎఱుకపాటు=తెలివి, ఒక, ఇంతయు=స్వల్పమైనను, లేక=లేనివారై, ఎచ్చట=ఏచోటనైన, బల్లిదుడు=బలశాలి, ఐనసత్ప్రభు=ఆయినట్టిమంచి యధికారినిగురించి, ఆబద్ధములు=ఆసత్యములగుమాటలు, ఆడినన్=పల్కినయెడల (వారు) త్రుంగిపోదురు=చెడిపోదురు, ఉదాహరణము. ఎట్లు=ఏవిధమునననగా, అల్ల సభాస్థలి=ప్రసిద్ధమైన రాజసూయముచేయు పాండవులసభలో, కుమతులు +

ఐ=కుత్సితబుద్ధిగలవారై, కృష్ణుని=శ్రీకృష్ణపరమాత్మను,
కల్లుపలికికాడె=లేచిపోని బంధువారోపించివల్కియేకదా, శిశు
పాలుడు, దంతవక్త్రుడు=శిశుపాలుడునువాడును, దంత
వక్త్రుడునువాడును, ఎల్ల=ఇద్దఱును, హతంబు + అగుట=
నశించుట.

తాత్పర్యము. వెనుకముందు లెటుంగక దొడ్డవారిమె
డఁ బ్రల్లఱపులఱచినవారు చెడిపోదురుగాని బాగుపడరు.
రాజసూయయాగము చేయుచున్నధర్మరాజుసభలో శ్రీకృ
ష్ణుడు పూజ్యుడుకాడని ప్రేలిన శిశుపాలదంతవక్త్రులు నశిం
పక బాగుపడిరా.

ఉ. ప్రేమనుకూర్చి యల్పునకుఁ బెద్దతనంబును దొడ్డవానికిం
దామతితుచ్చపుంబని నెదం బరికింపక యీయరాదుగా ;
వామకరంబుతోడఁ గుడువం గుడిచేత నచాసమార్గముం
దోమఁగవచ్చునేమిగులఁదోచనిచేతలుగాకభాస్కరా. ౭౦

టీక. భాస్కరా! ప్రేమను=ఆదరమును, కూర్చి=
ఎక్కుచుచేసి, అల్పునకు=హీనునకు, పెద్దతనంబును=గొ
ప్పయధికారమును, దొడ్డవానికిన్=అధికునకు, అతితుచ్చపు
ణ + పని=మిక్కిలియల్పాధికారమును, ఎడన్=మనసులో,
పరికింపక=పరిశీలనచేయకుండ, తాము=ఆయంద్యోగమిచ్చు
నిధికారులు, ఈయరాదుగా=ఇచ్చుట తగదనుచుమా. ఉదా
హరణము. దుగులన్=మిక్కిలి, తోచనిచేతలుగాక=ఊహ
చాలనిపనులుగాని, వామకంబుతోడన్=పుట్టచేతితో, కుడు

వఱ = భోజనము చేయుటయును, కుడిచేతఱ = కుడిచేతితో,
అపానమార్గముఱ = గుదద్వారమును, శోమఱఱ = కడుగుట
యును, వచ్చునే = తగునా.

తాత్పర్యము. తనకప్పుడై చవానికి హీనుడైనను గొప్పయు
ద్యోగమిచ్చి తగినవానికిఁజిన్నయుద్యోగమిచ్చుట యజమాను
నకుఁ దగినపని. చక్కఁగా నాలోచింపక చేయుచేతఁగానిపని
కాని న్యాయమైన పనికాదు. ఎవ్వరియైన నెవ్వరి కెట్టిపని
చెప్పవలయునో వానికెట్టిపనినే చెప్పవలయును గాని, కుడిచేతి
పని యెడమచేతికి నెడమచేయిచేయుపని కుడిచేతికినిఁ జెప్పిన
హాస్యాస్పదులుకారా.

చ. ఫలమతిసూక్ష్మమైననుసృశాలుఁడుమంచిగుణాఘ్యుడైనచో
నెలమి వివేకు లాతని కపేక్షయొక్కర్తు రెట్లుచంద్రికా
విలసనమైనదా మరుభవింపఁ జకోరము లానజేరవే
చలువగలట్టివాఁ డగుటఁ జందురునెంతయుఁ గోరిభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఫలము = గాఢమి, అతినూత్నము +
ఐనను = మిక్కిలిస్వల్పమైనను, సృశాలుఁడు = ప్రభువు, మంచి
గుణాఘ్యుఁడు = ఎక్కువగుణములు కలవాఁడు, ఐనచోఱ =
అయిఁట్లయిన, ఎలమినే = ఆనందముతో, వివేకులు = బుద్ధిమం
తులు, అతనికిఱ = ఆ ప్రభువుపై, అపేక్ష = ప్రేమ, బసర్తురు =
చూపుదురు, అడి = ఆవిషయమై, ఎట్లు = ఉదాహరణమేమ
నఁగా. చకోరములు = వెన్నెలలోనానందించు చకోరపక్షులు,
చంద్రికావిలసనము, చంద్రికా = వెన్నెలయొక్క, విలసనము =

వెలుతురు, ఐనన్ = మాత్రమే, తాము = అపక్షులు, అనుభ
వింపన్ = అనుభవించుటకు, చలువ = శీతలస్వభావము, కల +
అట్టివాఁడు = కలిగినటు వంటివాఁడు, అగుటన్ = అగుటచేతనే
కదా, ఎంతయున్ = మిక్కిలి, ఆసన్ = ఆసతో, చందురున్ =
చంద్రునిగుఱించి, చేరవే = వెన్నెలలోనికి బ్రవేశింపవా.

తాత్పర్యము. సత్ప్రభుపరిపాలనములోఁ దమకు లాభ
ము తక్కువైనను జను లాప్రభువును మిగులఁజేమింతురు.
చంద్రుఁడు చల్లనివాఁడగుటమాత్రముచేతనేకదా. చకోరప
క్షులు వెన్నెలలోఁ దమకుఁ గడువునిండు వస్తువుదొరకపోయి
నను జేరి యానందించుచున్నవి.

ఉ. బంధుర సద్గుణాధ్యుఁడొకపట్టుచ లంపటనొందియైన దు
స్సంధి దలంపఁడన్యులకుఁ జాలహితం బొనరించుఁగాక శ్రీ
గంధపుఁజెక్క రాగిలుచుఁగాదె శరీరుల కుత్సవార్థమై
గంధము లాత్మఁబుట్టఁదఱుగంబడి యుండుటలెల్లభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! బంధురసద్గుణాధ్యుఁడు = బంధు =
చెక్కని, సత్ + గుణ + ఆధ్యుఁడు = మంచి, గుణములు, గల
వాఁడు, ఒకపట్టుసన్ = ఒక్కసమయమందు, లంపటన్ = కష్ట
మును, బందియైనన్ = పొందియున్న నను, అన్యులకున్ = ఇత
రులకు, చాలన్ = మిక్కిలి, హితంబున్ = ఉపకారమును, ఒస
రించున్ = కావించును, కాక = అట్లుకావింపక, దుస్సంధిన్ =
అపకారమును, తలంపఁడు = చేయఁబోడు. ఉదాహరణము-
శ్రీగంధపు + చెక్క = మంచిగంధపుచెక్క, రాగిలుచున్ =

అనుమతించుచు, గంధములు = పరిమళమును, ఆత్మన్ = తన
లోపల, పుట్టన్ = కలుగునట్లు, తఱుగంబడి = చెక్కలుచేయఁ
బడియఱగఁదీయఁబడి, ఉండుటలు + ఎల్లఁ = ఉండుటయను
నది, శరీరులకుఁ = శరీరములుగల సమస్తమైనవారికిని, ఉత్ప
హ + అర్థము + కాదె = ఆనందము గలిగించు, నిమిత్తమే,
కాదా.

తాత్పర్యము. సుగుణశాలియైనవాఁడు తాను శ్రమపడి
యైనను బరులకు మేలుచేయుటకే యత్నించును గాని కీడు
చేయఁజూడఁడు. మంచిగందవుఁజెక్క తా నజిగిపోయియైనను
లోకులకెల్ల నానందమును గలిగించుచుండుటలేదా. అదియెవ్వ
రికైన దుఃఖమును గల్గించుచున్నదా.

చ. బలము దొలంగుకాలమునఁ బ్రాథవసంపద లెంతధన్యుఁడు
న్నిలువుకొనంగ నోపడదనిశ్చయ; మర్జునుఁ డీశ్వరాదులఁ
గెలిచినవాఁడు బోయలకుఁగీడ్పడిచూచుచుఁగృష్ణభార్యలం
బలుపురనీయఁడే నిలువఁబట్ట సమర్థుఁడుగాక భాస్కరా. 23

టీక. భాస్కరా ! బలము = శక్తి, తొలంగుకాలము
నఁ = పోవుటకు సిద్ధమైన కాలమున, ఎంతధన్యుఁడున = ఎంతటి
గొప్పవాఁడును, ప్రాథవసంపదలు = తన ప్రభుత్వకొరవమును,
నిలువుకొనంగన్ + చాలఁడు = నిలువఁబెట్టుకొనుటకు సమర్థుఁ
డు కానేరఁడు, అది = ఆవిషయము, నిశ్చయమే = రూఢియై
దియే. ఉదాహరణము. ఈశ్వర + ఆదులఁ = శివుఁడు, మొద
లైనవారలను, గెలిచినవాఁడు = ఓడించినట్టి, అర్జునుఁడు = పాం

డవమధ్యముఁడు, బోయలకుఁ = కిరాతులకు, కీడ్పడి = లొంగి,
 చూచుచున్ = ఏమియుఁజేయలేక, కృష్ణభార్యలఁ = శ్రీకృ
 ష్ణనిపెండ్లములను, నిలువఁ + పట్టఁ = బోయలనుండి తెచ్చి
 నిల్పుటకు, సమర్థుఁడుకాక = శక్తిచాలక, పలువురఁ = చాల
 మందిస్త్రీలను, ఈయఁడే = బోయలకువశముచేయలేదా.

తాత్పర్యము. ఐశ్వర్యము తొలంగి పోవుచున్నకాల
 ములో నెంతటివాఁడైనను, విధిని నిలుపజాలఁడు. అతనిశక్తి
 యెంతమాత్రమును దైవముకడఁ బనిచేయదు. ఈశ్వరాదు
 లను గెల్చిన యర్జునుఁడు దైవబలము తగ్గినకాలములో కృష్ణ
 భార్యలను దోచుకొనుచున్న బోయల నేమియుఁ జేయలేక
 చూచుచు మిన్నకుండలేదా.

చ. బలయుతుఁడైనవేళ నిజబంధుఁడు తోడ్పడుగాని యారఁడే
 బలము తొలంగెనేని తనపాలిటి శత్రు; వడెట్లు పూర్ణుడై
 జ్వలనుఁడుకానఁగాల్పురెఱినఖ్యముచూపునువాయుదేవుడా
 బలియుఁడుసూక్ష్మదీపమగుఁజ్ఞుననార్పడెగాలిభాస్కరా. 28

టీక. భాస్కరా ! బలయుతుఁడు = బలముతోఁగూడిన
 వాఁడు, ఐనవేళఁ = అయినట్టిసమయమున, నిజబంధుఁడు = తన
 చుట్టము, తోడ్పడుఁ + కాని = సాయముచేయునుగాని, అతఁ
 డే = ఆబలయుతుఁడే, బలము = శక్తిని, తొలంగెనేని = పోగొ
 ట్టుకొనినయెడల, తనపాలిటిశత్రువు = తనవిషయములో విరోధి
 యేయగును, అది + ఎట్లు = బంధువే విరోధియగుట యెట్లనఁ
 గా. ఉదాహరణము. జ్వలనుఁడు = అగ్నిపరాక్రమము, పూ

ద్వై = నిండుగా ప్రజ్వరిల్లి, కానన్ = అడవులను, కాల్పుర
 ట్ = తగులఁబెట్టునప్పుడు, వాయుదేవుడు = సమీరుఁడు,
 సఖ్యము = మైత్రిని, చూపును = కనఁబఱచును, ఆబలియుఁ
 డు = ఆయన్ని పూజింపఁడే, నూత్నదీపము = చిన్నదీపము,
 అగుసట్టునన్ = అయినప్పుడు, గాలి = ఆవాయుదేవుడే, అర్ప
 దే = చల్లార్చుటలేదా.

తాత్పర్యము. బలవంతుడై యున్నపుడే యెవ్వరికైన
 వారిబంధువులు సాయముచేయుదురు. బలము తగ్గియున్నపుడు
 వారికాబంధువులే వైరులగుదురు. అడవిని దహించుచున్నపు
 డగ్నికి సహాయముచేసిన గాలియే, ఆయన్ని చిన్నదీపముగా
 నున్నపుడు, అర్చుటకు సిద్ధమగుటలేదా.

ఉ. బల్లిదుండైన సత్ప్రభుఁడు పాయకయుండినఁగాని రచ్చలోఁ
 జల్లరివారు నూటుగురు చేరినఁ దేజము గల్గదెయ్యెడం
 జల్లనిచందురుండెడిసి సన్నపుఁజుక్కలు శోటియున్న రం
 జల్లునె వెన్నెలన్ జగముచీతలులన్నియుఁ బాయభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! బల్లిదుఁడు = బలముగలవాఁడు, ఐన
 సత్ప్రభుఁడు = అయినట్టి మంచియధికారి, రచ్చలోఁ = సభా
 మధ్యమున, పాయక = విశుషక, ఉండినన్ + కాని = ఉండిననే
 కాని, చిల్లరవారు = ఇతరులు, నూటుగురు = అనేకులు, చేరి
 నఁ = సభలోనుండినను, ఎయ్యెడన్ = ఎక్కడను, తేజము =
 శోభ, కలుగదు = ఉండదు. ఉదాహరణము. చల్లనిచందురుం
 డు = శీతస్వభావముగల చంద్రుఁడు, ఎడసి = మాటుపడి, సన్న

పు + చుక్కలు = సూక్ష్మక్షేత్రములు, కోటి = అనేకము,
ఉన్నన్ = ఉండినను, చీకలులు = అంధకారములు, అన్నియున్ =
సమస్తమును, వాయు = సశించునట్లు, వెన్నెలల్ = చంద్ర
కాంతులు, రంజిల్లున = ఒప్పునా.

తాత్పర్యము. దక్షుడైన సభాధిపతి యుండకున్నచో,
బలువురు సభ్యులున్నను సభరాణింపదు. చంద్రుడు లేనపుడు
చిన్నచిన్నక్షేత్రము లెన్నియున్నను వెన్నెలలు బైలుదేటి
చీకట్లను బోగొట్టగలవా. లోకము రంజిల్లునా.

చ. భుజబలశౌర్యవంతులగు పుత్రులఁ గాంచినవారి కెయ్యడ
నిజహృదయేప్పితార్థములు నిక్కుము చేకుఱు; కుంతిదేవికిఁ
జయబలాధ్యుఁ డర్జునుఁడు వీరపరాక్రమమొప్పు దేవతా
గణమును దెచ్చితల్లివ్రతకార్యముఁ దీర్చిదెలిల్లి భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! భుజబలశౌర్యవంతులు = భుజముల
సామర్థ్యమును, శూరత్వమునుగల్గినవారు, అగుపుత్రులు = విస
కుమారులను, కాంచినవారికిఁ = కన్నతల్లిదండ్రులకు, ఎయ్యె
డఁ = ఎక్కడనైనను, నిజహృదయేప్పితార్థములు, నిజ = తమ
యొక్క, హృదయ = మనస్సులలోగలిగిన, ఉప్పిత = కోర్కు
లయొక్క, అర్థముల్ = ప్రయోజనములు, నిక్కుము = సత్య
ముగా, చేకుఱున్ = లభించును. ఉదాహరణము. తొల్లి = పూ
ర్వకాలమున, కుంతిదేవికిఁ = కుంతియును పాండురాజభార్యకు,
విజయబలాధ్యుఁడు = జయస్వభావముగల బలముతోఁగూడిన,
అర్జునుఁడు = కుంతికుమారుఁడు, వీరపరాక్రమము = బలశాలు

లకుండగిశకౌఞ్చము, ఒప్పన్ = తగిలెట్లు, దేవతాగజమును = దేవ
తలయేనుగును (ఎరావతమును) తెచ్చి = స్వర్గమునుండి తీసికొ
నివచ్చి, తల్లివ్రతకార్యము, తల్లి = కుంతియొక్క, వ్రత = విరా
వత వ్రతముయొక్క, కార్యమున్ = పనిని, తీర్చడె = పూర్తి
చేయడ.

తాత్పర్యము. బలవంతు లై సమమారులు గలతల్లిదం
మ్రులకు వారికోర్కెలు తీరుటలో వింతలేదు. బలపరాక్రమ
ములు గలయర్జునుడు కొడుకగుటచేతనేకదా కుంతిదేవి వ్రత
ము పరిపూర్ణముచేయుటకై యర్జునుడు స్వర్గమునుండి యెరా
వతమును దెల్లయేనుగును దెచ్చినాడు. (ఎరావత వ్రతము
కలదు. దానినినోమువారు విరావతమువలె మన్నుతోను బంగా
రుమొదలగు లోహములతోను తేసికొందురు. దుర్యోధనాదులు
గాంధారివ్రతమునకై మట్టియేనుగును తేసిరి. కుంతివ్రతము
నకై అర్జునుడు ఇంద్రునిపడిగి తెల్లయేనుగునే తెచ్చియిచ్చె
నని భారతకథకలదు.)

2. భూతులు లై నదేవతలు పూర్వము కొందఱు వావివర్తనలో
మాని చరింపరో యనుచు మానవు లట్ల చరింపఁబోల దం
భోనిధు లన్నియుం దనదుపుక్కిటఁ బట్టి పగన్యుఁ డంచునా
పూనిక కెవ్వఁడోపునదిపూర్వమహత్త్వమునుమ్ముభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! భూతులు = భూజనులచేతఁగొనియా
డఁబడువారు, ఐనదేవతలు = అమునెట్టిదివృత్తులు, కొందఱు =
కొంతరుండి, పూర్వము = పూర్వయుగములందు, వావివర్తనలు =

వావి=ఇదియక్కియిదిచెల్లెలు, అనువాపులు, వర్తనలు=ఆచారములు (నడవళ్లు), మాని=అలోచింపక, చరింపరో=సంచరింపలేదా, అనుచు=అనుకొని (వావివర్తనలుమనస్సులోఁ బెట్టుకొని) మానవులు=కలికాలమచుఁచుచు, అట్ల=ఆదేశాలవలెనే, చరింప=వావివర్తనలను మానిచరించుట, పోలదు=యుక్తముగాదు. ఉదాహరణము. అగస్త్యుడు=ఒకసమర్థుడగుముని, అంభోనిధులు + అన్నియు=(అంభో=నీళ్ళకు, నిధులు=నివాసములు) సముద్రములు, అన్నింటిని, తనదపుక్కిటి=తనపుక్కిలింతకు సరిపడునట్లు, పట్టెన్ + అంచు=బుగ్గను పెట్టుకొన్నాడని, ఆపూనికకు=ఆవిధముగ, చేయుటకు ఎవ్వఁడు=ఏమానవుఁడు, ఓవు=సమర్థుడగును? అది=ఆసముద్రములచుపుడిసిలించుట, పూర్వమహత్త్వమును=పూర్వకాలపుమహాత్ములు చేయునదృశ్యకార్యములచుమా.

తాత్పర్యము. తొల్లింటివా రెవ్వరో మహాత్ములు మనకు నిందార్థములుగా నున్నకార్యములను జేసినారుగదా యని మనము వారుచేసినపనినే యాదర్శముగాఁ బెట్టుకొని యట్లే చేయుటకుఁ దొడఁగఁగూడదు. మనము నిర్వహింపలేము. సముద్రములను అగస్త్యుఁ డాచమనముక్రిందఁ ద్రాగివైచినాడని మన మావిధముగాఁ జేయఁగలమా. సముద్రమువలదు. చెంబెఁచునీళ్ళు నోటఁబోసికొనఁగలమా అది పూర్వకాలచర్యమనకు సాధ్యముకాదు.

ఉ. భూపతికాత్మబుద్ధి మదిబుట్టచివోటఁ బ్రధానులెంత ప్ర
జ్ఞాపిపూర్ణులైన కొనసాగను కార్యము; కార్యదక్షులై
యోపినద్రోణ భీష్మకృపయోధులనేకులు గూడి కారవ
క్షాపతికార్యమేమియునఁ జాలి? చేయఁగవారుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! భూపతికి = ప్రభువునకు, ఆత్మ
బుద్ధి = సహజమైనయూహ, మదిన్ = హృదయములో, పుట్టచి
వోట = కలుగకున్నపుడు, ప్రధానులు = మంత్రులు, ఎంత
ప్రజ్ఞాపిపూర్ణులైన = ఎటువంటి స్వేచ్ఛలైనను, కార్యము =
చేయఁదలచుకొనినవి, కొనసాగను = వెనువేటుదు. ఉచాహరి
ణము. కార్యదక్షులు + వ = పనిచేయుటలో సమర్థులై, ఓపిస =
శక్తులైన, ద్రోణ, భీష్మ, కృప, యోధులు = ద్రోణులు, భీష్ము
డు, కృపులు మొదలగువీరులు, అనేకులు = చాలమంది, గూడి =
చేరి, కారవక్షాపతి కార్యము = దుర్యోధనునిపనిని, ఏమయిన =
కొంచెమైనను, చేయఁగ = చేయుటకు, చాలిరె = శక్తిగల
వారయినా?

తాత్పర్యము. రాజున కిష్టములేని పనిని నోవేర్చుటకుఁ
బ్రధాను లెంతయత్నముచేసినను వావలన గాఢము సాధ్య
ముకానేరదు. దుర్యోధనున కిష్టములేని వాండవసఖ్యమును
భీష్ముడు ద్రోణుడు మొదలగు యోధవీరులెంతమంది యుండి
యును చేయఁగలిగినారా?

ఉ. భూరిబలాధ్యుడైన దలపోయక విక్రమశక్తిచే నహం
కారమునొందుటలే తగివుగాదలఁచొక్కఁడమోసపోవుఁగా;

వీరవరేణ్యుడర్జునుడు వింటికి నేరధికుండ సంచుఁ దా
నూకవింటి నెక్కిడఁగనోపఁచుకృష్ణుఁడులేమిభాన్కరా. 2౯

టీక. భూరిబలాధ్యుఁడు + ఐన = విస్తారము బాహు
బలము కలిగినవాడయినను, నిలపోయక = వెనుకముందు లాలో
చింపక, చక్రమశక్తిచేన్ = శౌర్యబలముచే, అహంకారమున్ =
గర్వమును, ఒందుటల్ = పొందుట, తగవుకాదు = సరికాదు,
అతఁడు = అయహంకారమునొందినవాడు, ఒక్కెడఁ = ఏదైన
నొక్కతావున, మోసపోవుఁ, కా = పరాజయముకల్గును
చుమా. ఉదాహరణము. వీరవరేణ్యుఁడు = శౌర్యవంతులలో
నగ్రగణ్యుడయిన, అర్జునుఁడు = పార్థుఁడు, వింటికిఁ = విలువి
ద్యయందు, నేను, అధికుండన్ = ఎక్కువనేర్చుగలవాడను,
అంచున్ = అనిచెప్పెను, కృష్ణుఁడు లేమిన్ = కృష్ణమూర్తిచని
పోయినపిమ్మట, ఊరక = శక్తిలేక, వింటిఁ = ధనువును, ఎక్కి
డఁగఁ = ఎక్కుపెట్టుటకు, ఓపఁడు = సామర్థ్యములేనివాఁ
డయ్యెను.

తాత్పర్యము. నేను బలవంతుడనని యెంతవాఁడును
గర్విపడరాదు. ఏదోసమయమున పరాభవము రాకమానదు.
విజయుఁ డనుపేరుపొందిన యర్జునుఁడు కృష్ణమూర్తి లేనియ
వుడు (చనిపోయినపిమ్మట) విల్లెక్కుపెట్టుటకైన శక్తిలేనివాఁ
డై దొంగల కోడిపోలేదా.

ఉ. శ్రష్టునకర్థవంతు లగుబాంధవు లెందఱు గల్గిన న్నిజా
దృష్టములేదు గావున దరిద్రత బాపఁగలేదు సత్కృపా

దృష్టిని నిర్విఘ్నముల కతిస్థింపవలయును
 జెప్పినదేటికిం గలుగఁ జేయకు తోడనే పుట్టిభాస్కరా.౧౦
 టీక. భాస్కరా! భ్రష్టునకు = చెడ్డవానికి, అర్థవం
 తులు = ఫలములు, అర్థము = ఫలము, అర్థముగలవారు
 అర్థవంతులు) అగుబాంధవులు = అనుబంధుగులు. కల్పిక =
 ఉత్పన్నుడని, నిజ + అదృష్టము = తనయుక్కడై వలిఖతము,
 లేదుకావు న్ = లేకపోవుటచే, దోషక = ఆ చెడ్డవానివారి
 ద్రవ్యమును, వాఁగలేదు = ఆ ఫలములతో లగింపలేదు. ఉదాహ
 రణము. లోకములు = జరులందఱులు, సత్కృపాదృష్టి =
 మిగులవయగలచూపును, నిర్వి = ప్రసంగములేని, అతిస్థింప
 దులు = ఎన్నఁడును జేసనిభాగ్యములను, ఇచ్చు = దయచేయుచుట్టి,
 లక్ష్మి = సంపదలకు దేవతయై లక్ష్మిదేవి, ఆజెష్టుమన్ = ఆ చెడ్డ
 మువానికి, తోడనేపుట్టి = చెల్లెలై యుండును, ఆదేటికి = అది
 యేమికారణమున, కలుగఁజేయకు = సంపదగలిగింపక పోవు
 చున్నది.

తాత్పర్యము. చెడ్డగుణముగల దరిద్రులకు సంపన్నులగు
 బంధువు లున్నను ఆదరించునని లేమని తొలగింపఁజాలరు. చెడ్డ
 మువానికి లక్ష్మిదేవి తోఁబుట్టు వైయున్నను, ఆమెకు సంపద
 గలిగించుటకు లక్ష్మి యేమి చేసినది? లోకములో నందఱు
 ధనికులను జేయులక్ష్మి తనయక్కకు ధన మీయలేకపోయినా.
 ఆమె గుణములనుబట్టి తనచెల్లెలైనను నుపేక్ష చేసినది. అదృష్ట
 ము చాలనిపేదవాని కెట్లు మంచిస్థితి వచ్చును.

చ. మదిదరునానపడ్డమెడ మంచిగుణోన్నతుఁ డెట్టిహీనుని
 న్విదలఁచు మేలుపట్టున అవశ్యము మాన్ముగనావరించుఁగా;
 త్రిదిశవిమానమధ్యమునఁ దెచ్చి కృపామతి సారమేయము
 న్నొదలనిడండెఘర్మజఁడుమూఁగి సుగావలిచూడభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! మంచిగుణోన్నతుఁడు = సుగుణశాలి
 యైతవాఁడు, తనున్ = తన్ను, మదిన్ = భావములో, అనపడ్డన్ =
 అపేక్షించినయెడల, ఎట్టిహీనుఁడు = ఎంతనీచునైనను, విదలఁ
 చు = విడిచిపెట్టుఁడు, మేలుపట్టునన్ = మంచిసమయము సను
 కూడినపుడు, అవశ్యమున్ = తప్పకుంక, మున్నగాన్ = అంద
 లుకంటె మొట్టమొదట, ఆదరించు + కా = మర్యాదచూపు
 నుజమా. ఉదాహరణము. ధర్మజఁడు = ధర్మరాజు, కృపామ
 తిన్ = దయాస్వభావముతో, సారమేయమున్ = కుక్కను,
 తెచ్చి = తీసికొనివచ్చి, సుగావలి = దేవతా సమూహము,
 మూఁగి = కూతుకొని, చూడఁ = చూచుచుండఁగా, త్రిదిశ,
 విమాన, మధ్యమునన్ = దేవతలు తెచ్చిన తన్నిట్కమనిన
 విమానముమీఁద, మొదలన్ = తనకంటెముందు, ఇడండె =
 ఎక్కింపఁడా.

తాత్పర్యము. సజ్జనుఁడు తన్నాశ్రయించుకొని నమ్మి
 యున్న యెట్టినిచునైనను తనకు గౌరవము రాజోవునపుడు
 తనకంటె దన్నాశ్రయించినవానికేముందుగౌరవముచేయింపఁ
 జూచును. పూర్వము ధర్మరాజు తనమెంటవచ్చి తోలిమ్ములును
 భార్యయు విడిచినను తాను ఏకువని కుక్కను తనకొనమై
 దేవతలు తెచ్చిన విమానముపై నెక్కింపలేదా.

4. మాటలకోర్కెలఁజూచి అభిమానముగ్రుఁచు ప్రాణహానియా
 వోటులనై నందానెదురుమాచుచునును గొలంకులోపలన్
 నీటముంగిసెప్పు కలిసివములాడిన రాజరాజ పో
 గాటమొందె నీలఁబడఁజామెనె భీమునిచేతభాస్కరా.౮౨

టీక. భాస్కరా ! అభిమానముగ్రుఁచు = మిక్కిలి
 అభిమానశాలి యైనవాఁడు, ప్రాణహాని = ప్రాణహాయము,
 వోటులనై నన్ = కలుగఁజొచ్చునట్లునైనను, తా = తాను,
 ఎదురుమాచుచునునున్ = ప్రాణహానికైన నెదురుమాచుచు
 గాని, మాటలకో = ఇతరులనెను నిందావాక్యములతో, ట్విఁ
 జాలఁడు = సహింపవోపడు. ఉదాహరణము. రాజరాజ = మ
 ర్శోధనుఁడు, గొలంకులోపలన్ = ద్వైపాయమును ముగులలో,
 ముంగిసెప్పుడు = నీటిలోఁగఁబడకయున్న సమయమున, అతి
 సీచములు = పాండవులుమిగుల హింసములగు మాటలను, ఆడి
 యన్ = పల్కినందున, పోగాటము + ఒందె = యుద్ధముచేసి,
 భీమునిచేత = భీమసేనునిచేతిలో దెబ్బలుతిని, నేల = భూ
 మిపై, పడఁడు + ఆమెనే = పడిచావలెదా. మాటలకోర్కె
 వచ్చుటకై తైటికివచ్చెనుగదా.

తాత్పర్యము. అభిమానము గలవాఁడు ప్రాణమైన
 లోఁగొట్టుకొనుచు గాని మాటలు పడఁజాలఁడు. దుర్యోధనుఁడు
 ముగులలో దాగియున్నపుడు ధర్మరాజు పోటుమాటలాడిన
 దాఁజాలక తైటికివచ్చి భీమునిగదాఘాతముచేతఁ జావలెదా.

౬. మానవనాథుఁడాత్మజుఁడు మృత్యుఁడిని వానినేలినం

గానిజయింపలేఁ డిరులఁ; గాఢ్మోక్షదక్షుఁడు రామభద్రుఁడా
దానవనాయకున్ గెలువఁ దానటులోపుఁడదీయనాభి కా
స్థానసుధ నివీధివఱుఁడు దార్కొని చెప్పకయున్నభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! మానవనాథుఁడు = సరసతి, ఆత్మ,
రిపు, మర్మము = తన, విరోధియొక్క, గుట్టు, ఎఱింగినవానిన్ =
తెలిసియున్న బంటును, ఏలినంగాని = తనకొలుపులోనుంచుకొని
పోషించినకాని, అరులఁ = విరోధులను, జయింపలేఁడు =
గెలువఁజాలఁడు. ఉదాహరణము. కాఢ్మోక్షదక్షుఁడు = ధనుర్విద్య
లోనిపుణుడైన, రామభద్రుఁడు = శ్రీరాముఁడు, (తాను)
తనతో విధివఱుఁడు = తానుతోషించుచున్న రావణునితమ్ముఁడు,
తార్కొని = దగ్గఱకువచ్చి, తదీయ, నాభికాస్థాన, సుధఁ =
ఆరావణుని, బొడ్డులో, అమృతమున్నదని, చెప్పకయున్నఁ =
తనకత్తునయొక్కగుట్టును చెప్పకపోయినయెడల, అదానవనా
యకుఁ = రాక్షసరాజైన రావణుని, గెలువఁ = ఓర్పుటకు,
ఎటులు + ఓపుఁ = ఏవిధముగానేర్చును.

తాత్పర్యము. రాజు తనకొలుపులో విరోధులగుట్టు తెలి
పినబంటులను జెల్వొనకున్న నైరులను గెలువఁజాలఁడు. రాము
సంతవానికి విధివఱుఁడు దగ్గఱనుండి రావణునినాభిలో నమ్మతి
కలక మున్నదని తెల్పకపోయినయెడల నరిఁడు రావణుని గెలు
వఁగలఁడా.

౭. మానవుఁ డాత్మకీర్తనమునుమించి ప్రయోజనమొదరించుచోఁ
గావక యెట్లుఁడొక్కఁ డదిగాదని తల్కిన వాని వట్టుకై

మానఁగఁ జూడఁ జావని; నమంచితభోజనవేళ నీగకా
లూనిన వంటకంబు దినకుండఁగ నేర్పగునోటభాస్కరా.౮౪

టీ. భాస్కరా ! మానవుఁడు, ఆత్మకున్ = తనవ్వాడ
యమునకు, ఇష్టము + అగు = నచ్చిన, మంచి ప్రయోజన
ము = నత్కార్యము, ఆచరించుచోన్ = చేయుటకు సిద్ధపడిన
పుడు, కానక = విచారించక, అల్పుఁడు = నీచుఁడు, ఒక్కఁడు =
ఒకానొకఁడు, అది = అనత్కార్యము, కాదు, అని = మంచిది
కాదని, పర్కినన్ = చెప్పినయెడల, వానివల్కుకై = అనీచుని
మాటపై, ఆపనిన్ = తానుచేయు మంచివనిన, మానఁగన్ +
చూడఁడు = నిల్చుచేయుఁబోఁడు. ఉదాహరణము నమంచిత
భోజనవేళ = రుచిరమయిన దివ్యభోజనముచేయునమయమంథు,
ఈగకా, లూనిన, వంటకంబు = ఈగవ్రాలిన యిన్నిమును,
తినకుండఁగన్ = భుజింపకయుండుట, నేర్పు + అగుకా + టటు =
అదిచేతనై నవాఁడు చేయుపనియగునా.

తాత్పర్యము. మనుష్యు డొక్కఁడు చేయుచున్న చక్కని
పనిలోఁ దప్పన్నదని మూఁథుఁ డొక్కఁడు చెప్పనచ్చినంతనె
బుద్ధిమంతుఁ డావని నెన్నఁడయిన మానునా. మంచివిందుభోజ
నము చేయుచుండఁగా దానిదూఁడనీగవ్రాలినదనియెవ్వరయిన
నారుచ్చనదార్థములను దినకుండ విడుచుచున్నారా.

ఉ. మానిరి చెప్ప నట్లులు మానినవాఁడు చేసిన న్నెఱ
జానిభుటించు నేఱుచుకై న నవంకయి ముర్వినై గృహ

హీనతః బల్కినన్ దశరథేశ్వరుః దంగనమాటై గుణాం
భోనిధి రాముః బాసిచనిపోవఁడశోకమునోదభాస్కరా.౮౫

టీక. భాస్కరా! ఎఱుకమాలినవాఁడు = బుద్ధిలేనిమను
ష్యుఁడు, ఎఱ్ఱు = ఏ ప్రకారము, మానిని = అఁడు, చెప్పన్ =
బోధించునో, అటు = అవిధముగనే, చేసినఁ = చేసినయెడల,
ఏఘనునికై నన్ = ఎఱుకఁటి యధికునకైనను, శిర్విపైఁ =
లోకములో, మహాహని = విశేషమైన చెఱపు, ఘటించున్ =
కలుగును, అనంతయము = ఈవిషయమున నేమియును దేహము
లేదు. ఉదాహరణము. దశరథేశ్వరుఁడు = దశరథరాజు, కృపా
హీనతఁ = దయలేక, పల్కినఁ = చెప్పఁగా (అడవికిరాముని
బంపుమనిన) అంగనమాటకై = (భార్యయైన) కైకమాటలపై,
గుణాంభోనిధి = మగుడు నమఁద్రుడైన, రాముఁ = రామ
చంద్రుడను కొడుకును, పాసి = ఎడఁబాసి (అడవికిఁబంపి) శోక
ముతోడఁ = విచారమునో, చనిపోవఁడే = మృతినొందలేదా.

తాత్పర్యము. అఁడుచెప్పినట్లు విచారహీనుడై చేసిన
పనివలన వెంటటివానికైనను హని కలుగును. పూర్వము కైక
చెప్పిన మాటలపై దశరథుఁడు రాముని వనమునకుఁబంపి
త్రుశ్రిశోకముచేత మరణింపలేదా.

చ. మును పోనరించు పాతికమమోఘము జీవులకెల్లఁబూనియా
మెమకటి జన్మకుం దనుభవించక తీయదు; రాఘవుండు వా
రినిబడనీసి తానుగూడ లిండుదూద్యుతఁడై కిరాకుచే
వినితరతాణపారమున వీడ్కొనఁడే తనమేరుభాస్కరా.౮౬

టీక. భాస్కరా ! మునుపు = వెనుకటిపుట్టువులో, ఒన
రించు, పాతకిము = మనుష్యుడు చేసిన పాపము, అమోఘము =
నిష్ఫలమైపోదు, జీవులకున్ = ప్రాణులకు, ఎల్లక = అన్నిటికిని,
పూని = సమముకట్టి, ఆ వెనుకటిదశమందు = మునుముట్టులోవు
జన్మములో, అనుభవింపక = ఫలమునుభోగింపకుండ, తీతము =
నూనెబడిదు. ఉదాహరణము. రాములకు = రాముడు, వా
లిన్ = వాలియను వానిరరాజును, పడక + ఏసి = పడకగొట్టి,
తాక = రాముడు, మగుడన్ = తిరిగి, లీలన్ = విలాసార్థము,
యదు + ఉద్భవుడు + య = యాదవ సంశమము, పుట్టిన
వాడై, కిరాతుచేక = బోయవానియొక్క, వివిశితబాణపాత
మునక = తీక్షణమైన కిరముయొక్క పోటుచేత, తనమేను = తనశరీ
రము, వీడ్చొనడ = వదిలిపెట్టలేదా.

తాత్పర్యము. ఎవ్వరికైనను పూర్వజన్మకృతకర్మమును
(రెండవజన్మములో) అనుభవింపకుండ విడువదు. ఆజన్మములో
శ్రీరాముడు వాడిబాణమున వాలినిజంపిన కారణముననే
శ్రీకృష్ణావతారములో, బోయవానిబాణహతిచే మరణింపవల
సివచ్చెను.

ఉ. రాకొమరులో రసజ్ఞుని దిగుంటుగ మన్నన నుంచినట్లు భూ
లోకమునందు మూఁఁగు దమలోవల నుండునొక్కమేకదా
చేకొని ముద్దుగాఁ జదువు చిల్లను పెంతురుగాక పెంతురే
కాకము నెవ్వరైన శుభకారణవహునిసేవ్య భాస్కరా. ౮౭

టీక. శుభకారణం = మేలుగలుగఁజేయుటకు వాఁడ, మమ్మనినేవ్యం = మంచిచూచుచే నీవింపఁజేయుఁడవను, భాస్కరా! భూలోకమునకా = ఈజగములో, గామధుర = గామలోకులు (పాధారణముగా రాజులు) సజ్జని = నానుని, తిరియిక = తమయొద్దనెల్లపుడు, మన్నన = మగ్నాదనో, ఉంచెట్లు = ఉంచుకొనినరీతిగా, హూఘని = తెలివితక్కువవాని, తమలో సలక = తమకొలుపులో, ఉంపరు = ఉంచుకొనరు, నిక్కమే కదా = నిజమే. ఉదాహరణము. ఎవ్వరైనకా = ఐదులెవరు గాని, చేకొని = పట్టుకొని, ముద్దుగకా = చక్కగా, చదువు చిల్కను = చదువఁగల చిలుకపిట్టను, పెతురుగాక = సాకుమరుగాని, కాకముకా = పరుషముగా నొనఁచుకాకిని, పెతురా = పెంచెదరా, పాఁడరు.

కాత్పర్యము. రసికులైనపండితులనే ప్రభువులు తమ యాస్థానములో నుంచుకొందురు గాని మూర్ఖులను దగ్గఱకు రానీయరు. ఎవ్వరయినను చక్కగా మాటలాడు చిలుకను బెంతురుగాని కావుకావుమను కాకిని బెంచెదరా.

ఉ. లోకములోని దుర్జనులలోఁకు నెఱుంగక చేసగాదు నుల్లోకుఁడు, చేరినంగవయఁజాతురుచేయుదురెక్కసక్కములే; కోటిలంగన్నచోటగుమిసూడియనహ్యపుఁసూతలార్చుచుం గాకులు తన్న వేరిఁగిమికాయములెల్లడ మందభాస్కరా. ౧౦౮

టీక. భాస్కరా! లోకములోనకా = ఈజగములో నుల్లోకుఁడు = నల్కిరిగలవాఁడు, దుర్జనుల లోఁకు = చెడ్డవారి

యొక్కనై జమును, ఎఱుంగక=తెలిసికొనక, చేగాను=వారీ
 తోగలియగాను, చేరిచన్=కలిసివయెడల, కవము=ఆవరిం
 చుకొని, చూపురు=యోచింతురు, ఎక్కవక్కెముల్ + చే
 యుదురు=ఎక్కువక్కెములముదురు (వెక్కిరింతురు) శివాహర
 గము. కాకులు=వాయసములు, కోకిల=కోయిలపిట్టము,
 కన్నచోటన్=చూచినయెడల, గుముగూడి=ప్రొగుగాఁగూడి,
 అనన్యపు కూతలన్=సహింపదాని యజపులతో, అర్పు
 చు=కూరిలుపెట్టుచు, కాయము=వానిశరీరము, తల్లడ
 ము + అందఁ=తొట్టుపడునట్లుగా, తితిమి=వెంటాడి, తన్న
 చే=ఎగిరితన్నవా.

తాత్పర్యము. సజ్జనుడు దుర్జనులసంగతి బాగుగా కని
 పెట్టుకుండ వారయొద్దకే జేఁగూడదు. చేరివయెడల చుట్టఁ
 బెట్టుకొని యెగతాళిచేయుదురు. కాకులు కోకిలను జూడఁగానె
 గుంపుగూడి చుట్టుబెట్టుకొని తితిమి తన్ని దానిని నానాబా
 థలు పెట్టుటలేదా.

ఉ. లోనుదృఢంబుగాని పెనులోభినినమ్మి యసాధ్యకార్యముల్
 కానకపూనునే సతమ గ్రక్కునఁ గూలును; నోటిపుట్టిపై
 మానవుఁడెక్కిపోని నొకమాటబుకుంకుని ముంపుకుండునే
 తానొకలోతుంంగడసి దానిఁదరింపఁగలేక భాస్కరా.౨౯

టీక. భాస్కరా! లోను=లోపల, దృఢంబుగాని=దృఢ
 ములేని, పెనులోభిని=అతిలుబ్ధిని, నమ్మి=విశ్వసించి, అసాధ్య
 కార్యముల్=సాధింపవలను పడని కార్యములను, కానక=

పూర్వాపరములు విచారింపక, పూనునేని=వానినేనమ్మిచేయు
 టకుమొదలుపెట్టినయెడల, అతఁడు=అపనిఁబూనినవాఁడు,
 గ్రక్కునన్=తత్తణమె, కూలున్=చెడిపోవును, మానవుఁ
 డు=మనుష్యుడు=ఓటిపుట్టిపై= (గట్టిలేని) బీటలుగలచిన్న
 తెప్పమీఁద, ఎక్కి=కూర్చుండి, పోవఁ=నీటిమీఁదఁ బ్రయా
 ణముచేయఁగా, తాను=అయోటిపుట్టి, ఒకలోఁతునీ=లోఁ
 తుగానీరున్నతావున, కెడసి=లిచ్చి, దానిఁ=అలోఁతునీటిని,
 దాఁటలేక=తరింపఁజాలక, ఒకమాటు=ఒక్కమాటు, బుడుం
 గునఁ=బుడుంగుమని, ముంపక=ఎక్కినవానిని ముంచివేయక,
 ఊండునే=ఊండఁగలదా.

తాత్పర్యము. ధైర్యసాహసములు లేనివానిని నమ్మి
 యెవ్వఁడయిన ఘనమైన పనికిఁ బూనుకొనెయెనా యెక్కడనో
 యాపనికి విఘ్నమువచ్చి హానికలుగక మానదు. ఓటిపుట్టిలో
 జక్కి నీటిమీఁదఁ బ్రయాణముచేసిన నేలోఁతునీళ్లలోనా
 వానిపుట్టి మునుంగకుండునా. (పుట్టెయినఁగా వెదురుబ్రద్దల
 లో, గుండ్రముగాఁ దొట్టికట్టి క్రిందఁ దోటమూసినయొక
 క్లవము)

ఉ. పంచవయింఠిలేక యెటువంటి మహాత్ముల నాశ్రయించినం
 గొంచెమె కానిమేలు సమకూడ దదృష్టములేని వానికీ;
 పందితబుద్ధి బ్రహ్మనివేశంబును వీఁపున మోడునట్టి రా
 యంచకుడుంపకూండ్లుదిననాయెగదా ఫలమేమిభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! వంచన=మోసము, ఇంత=కొంచెముగూడ, లేక=లేకుండ, ఎటువంటి మహాత్ముల=ఎంతటి పెద్దవారిని, ఆశ్రయించిన=చేరికొల్పినను, అదృష్టములేని వారికి=దైవసహాయములేనివారికి, కొంచెమే కాని=స్వల్పమే కాని, మేలు=అధికము, నమకూడదు=దొరకదు. ఉదాహరణము. సంచితబుద్ధి=కూర్పబడిన తెలివితో, అనిశంబును=సర్వకాలమును, బ్రహ్మను=బ్రహ్మదేవుని, వీఁపున=వెన్నుపై నెక్కించుకొని, మోచునట్టి, దాయంచకు=వహించుచున్న రాజహంసకు, ఫలము=లాభము, దుంపతూండ్లు=తామరదుంప, తానురతూండును, తినన్ + ఆయన్ + కదా=తినుటయేగదా, విధింపబడినది.

తాత్పర్యము. అకృత్రిమస్వభావముతో నెంతటిమహాత్ములను నేవించినను విధివిహితము కానిలాభము విశేషముగా నెవ్వరికిని లభింపదు. అత్యంతభక్తిశ్రద్ధలతో బ్రహ్మదేవుని వీఁపున నెల్లప్పుడును మోయుహంసకు సముతము దుంప, తూకు మాత్రమే విధి దానిభోజనముగా నియమించెనుగదా. అంతకెక్కుడు దొరకలేదు.

ఉ. నట్టుచుండండి యిత్యధనువర్తనుడైనను గాని వానికిం బుట్టిన పుత్రకుండు తనపుణ్యవశంబున దోడ్తదన్యఁడొ; నట్టనమట్టివిత్తు మునుపెంతయుఁ గొంచెము దానఁబట్టువాఁడెట్టుచు పోవాన్మితత్వమునుజెందదె కాఖలనిండిభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! తండ్రి=జనకుడు, నట్టుచు=

రిక్తుడై, అధమ వర్తనుడు = హీనపుగతి నొందినవాడు,
 ఐనను + కాని = అనునప్పటికీ, వానికి = అతనికి, పుట్టిం = కలి
 గిన, పుత్రకుండు = కుమారుడు, తనపుణ్యవశేంబున = వాని
 యదృష్టమువలన, దోడ్డధయ్యుడు = అధికాదృష్టము గలవాడు
 (భాగ్యవంతుఁడును, ఘనుఁడును) ఔ = కాఁగలఁడు, ఎట్లు +
 అన = ఏవిధముగాననఁగా. ఉదాహరణము. మట్టినిత్తు = మట్టి
 గింజ, మునుపు = మొట్టమొదట, ఎంతయు, కొంచెము =
 మిగులఁజెన్నది దాన = అనిత్తులోనండి, పుట్టు = మొలచిన,
 అచ్చెట్టు = అమట్టి చెట్టు, శాఖలన్ = కొమ్మలలో, నీడి = అమి
 కొని, మహాన్నతియున్ = విస్తారముగా, నత్తుగా బెరుగు
 టను, చెందఁజె = పొందదా.

కాత్యయము. అట్లును దరిదురు నైనవానికే బుట్టు
 పుత్తుడు వానియదృష్టవశమున గొప్పవాఁడును ధనికుఁడును
 గావచ్చును. మట్టిగింజమిక్కిలి యల్పమైనది యైనను దానిలో
 నుండి పుట్టి చెట్టెంత పెద్దదిగా బెరిగి యెట్లు వృద్ధి నొందు
 చున్నదో యెఱుంగమా.

చ. వలనుగఁ గానలందుఁ బ్రతివర్షమునుంబులి నాలుగైదు పి
 ల్లలఁగనుదూడనొక్కటి నిలంగను ధేచుపురెండుమూఁడు నే
 డులకటై న బెబ్బలి కుటుంబము లల్పము లాయెనాలమం
 దలుగఁకువృద్ధిఁజెందవె యధర్మముధర్మముఁ దెల్పభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఇల = భూమిలో, వలనుగన్ =
 చక్కగ, కానలందున్ = వనములలో, పులి = వ్యాఘ్రము,

ప్రతివర్షమునకా = తప్పకుండ, ప్రతిసంవత్సరమున, నాలుగు +
 ఐదు + పిల్లలకా = నాలుగుగాని, అయిదుగాని, కూసలను,
 కనున్ = పెట్టును, ధేవు = ఆవు, రెండు + మూడు + ఏడు
 కున్ = రెండేడ్లకో, మూడేడ్లకో, దూడకా + ఒక్కటికా =
 ఒక్కదూడనుమాత్రమే, కనుకా = ఈనును, అటులైనను =
 అట్లురెండేడ్లకు మూడేడ్లకు, ఒక్కదూడను బెట్టి పెప్పటిని,
 అధర్మముకా = ధర్మవిరుద్ధమును, ధర్మమున్ = ధర్మయోగమును,
 తెల్పన్ = ప్రకటము చేయుటకు, బెబ్బలికటుంబము = పులల
 మందలు, అల్పములు + ఆయెను = కొంచెముగానున్నవి, అల
 మందలు = వసులమందలు, కనున్ = మిగుల, వృద్ధి చెందవె = ఆ
 భివృద్ధియగుచున్నవిగదా, ఈపద్యములోమాత్రము సమాన
 మునుగూర్చలేదు.

తాత్పర్యము. ఆడపులలో గ్రూరవృక్షావముగల త్రిలి
 యేటేట నాలుగైదుపిల్లలను బెట్టుచున్నది. సాధువృక్షావము
 గలయావు గ్రామములలో రెండుమూడేడ్ల కొక్కదూడను
 బెట్టుచున్నది. స్థూలదృష్టికి పులలమందలే యెక్కుడుగా
 బెరుగవలదా యని యనిపించును. కాని ధర్మము, సధర్మమును
 దెలుపుటకై యాపులమందలే వృద్ధి యగుచున్నవి. పులల
 మందలే తక్కువగుచున్నవి. ధర్మము పనికివచ్చును గానిఅధర్మ
 ము పనికిరాదు.

చ. వలవడు గ్రూరసంగతి, యవశ్యమివ్వకు చేయబడ్డచో
 గోలబడియెకొక యెక్కువలుగూడవు తమ్ములచాకులోపలం

గలసిననున్న మించుకయకాక, మఱించుక, యెక్కువైనచో
నలుగడఁ జుట్టు చుట్టుమనినాలుకపొక్కకయున్న భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! క్రూపంగతి = చెడ్డవారితోన్నహము,
వలదు = చేయరాదు, అవశ్యము = వశములేప్పి, ఒక + అప్పు
దు = విపుడైన, చేయఁబడ్డచోన = చేయవలసినదొన్ని హము
చేసినయెడల, కొలఁదియెకాని = తత్కాలోచితముగ, కొంచె
మేకాని, ఎక్కువలు = విస్తారము, కూడదు, చేయఁగూడదు.
ఉదాహరణము. తమ్ములపాకు లోపల = తాంబూలదళము
వకు, కలసిననున్నము = పూయఁబడిననున్నము, ఇంచుకయ +
కాక = స్వల్పమేపూయఁబడవలయునుగాని, మఱి + ఇంచుక =
ఇంకఁగొంద, ఎక్కువ + వినచోక = ఎక్కువ పూయఁబడిన
యెడల, నలుగడన్ = నలువక్రలను, చుట్టుచుట్టుమని =
చుట్టుచుట్టుకుమనిమండి, నాలుక = జిహ్వ, పొక్కకయున్న =
శ్రుంజువడకమానునా.

కాత్పర్యము. మంచివారికిఁ జెడ్డవారితో జత కూడదు.
అవపరమును బట్టి చేసినను గొంచెమేకాని విస్తారము గూడదు.
తమ్ములపాకులకు నున్నము లేగినట్లు కొంచెమే గాని యెక్కువ
రాయఁగూడదు. ఎక్కువయైన యెడల నాలుకపొక్కును.

ఉ. వానికివిద్యచేత నీరినచ్చెనటంచును విద్యనేర్వఁగాఁ
బూనినఁ బూనుఁగాక తిసివ్రుణ్యము చాలక భాగ్యరేఖకు
జానుగ నెవ్వఁడోవు; నరిపోఁజెనిఁ బెంచునుగాక దృష్టతా
హినుఁడు కర్ణభూషణముపెట్లుగఁగింపఁగనోవుభాస్కరా. ౧౮

టీక. భాస్కరా ! వానికొక=ఎదుటవానికి, విద్యచే
తన=చదువుకొన్న వాడగుటచేత, సిరి=విశ్వర్యము, వచ్చె
ను=కలిగెనుగదా, అటంచున్=అని, విద్యన్=చదువును,
వేదన్ + కాన్=అభ్యసించుటకు, పూనును + కాక=యత్నిం
చునుగాని, తనపుణ్యము=తనఅదృష్టము, చాలక=తక్కువ
గుటవలన, భాగ్యరేఖకుకొక=అయెదుటివాని యైశ్వర్యవంటి
యైశ్వర్యమును, పూనఁగకొక=పొందుటకు, ఎవ్వఁడు +
ఓపున్=సమర్థుఁడెవ్వఁడు. ఇదాహరణము.(ఎదుటివాని చెవుల
భూషణములను జూచి), సరిపోన్=అట్టిభూషణము పెట్టుకొన్న
సరిపడునట్లు, చెవిన్=చెవికన్నమును, పెంచునుగాక=పెంపు
చేయఁగలఁడుగాని, అదృష్టతాపీయఁడు=అదృష్టములేనివా
డు, కర్ణభూషణములు=అట్టిచెవిపోగులను, గణింపఁగకొక=సం
పాదించుకొనుటకు, ఎట్లు + ఓపున్=ఏవిధముగానమర్థుఁడగును.

తాత్పర్యము. ఒక్కనికి విద్యాంనుడగుటచే ధనము
దొంగినదని తాము జదివికొనుటకు విద్యాంనుడగుటకు
యత్నించి కావచ్చునుగాని ధనము నెట్లు అదృష్టతాపీయఁడు
గడింపఁగలఁడు. ఒక్కరిచెవినున్న యంటుజోడువంటి జోడు
కొఱకై తనచెవి కట్లు పెంచినఁ బెంచును గాని దరిద్రుఁడా
యంటుజోడు చేయించికొనఁగలఁడా.

ఉ. సంతతపుణ్యకారి నొకవాడను సంపద వాసిపోయితా

సంతటఁబోక నెట్టుకొని యెప్పటియట్లు వసించియుండు మా

సంతమునందుఁ జందుదుని నన్నికళల్ పెడఁబాసి పోయినం
గాంతి వహింపఁజోటు తిరుగంబడి దేహమునిండభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! సంతతపుణ్యకారిక = విశేషపుణ్య
ముచేసికొన్నవానిని, ఒకజాడను = ఒకవిధముగా, సంపద = సిరి,
పాసిపోయి = విడిచిపోయి, తాక = ఆసంపద, అంతటక +
పోక = ఆపోయినట్లేపోక, నెట్టుకొని = స్థిరమయి, ఎప్పటియట్లు =
యథాస్థితిగా, వసించియుండును = వచ్చిమరువకుని యొద్దనిలిచి
యుండును. ఉదాహరణము. మాన + అంతమునందున్ = నెల
చివరను, చందురుని = చంద్రుని, అన్నికళల్ = అన్నికళను,
పెడక + పాసి = వదలి, పోయినక = పోయినను, తిరుగంబడి =
మరలఁదిరిగివచ్చి, దేహము నిండక = బింబమునిండుగా, కాం
తిక = కళను, వహింపఁకు + ఓటు = మరలఁ బొందుటలేదా.

తాత్పర్యము. పుణ్యాత్ముని కొక్కవేళ సంపద తొలఁగి
పోయినను గొన్నినాళ్లకు మరల వచ్చెనా స్థిరమైయుండును.
అమవనకఁ గళలన్నియుఁ బోయి చంద్రుఁకుఁ బున్నమనాఁటికి
మరల నిండుగా నన్నికళలును వచ్చిచేరుటలేదా.

చ. నకల జనప్రియత్వము నిజంబుగఁ గల్గినపుణ్యకారి కొ
కొకయెడ నావృద్ధి నఁ దడవుండదు. వేగమెపాసిపోవుగా;
యకలుషమూ ర్తియైవయమృతాంశుఁడురాహుపుత్రుని
సంపకటక మానియుండఁడె దృఢస్థితి నెప్పటియట్లుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! నకలజనప్రియత్వము = నను నైజను
లను ప్రేమతోఁబాడుట, నిజంబుగ = వాస్తవముగ, కల్గిన =

ఉండిన, పుణ్యకాలిక = పుణ్యత్మకము, ఒక్క + ఒక్క + ఎడన్ = ఒకానొక సమయములో, ఆపద = కష్టము, ఎవన్ = సంభవించినను, తక్షణ = చిరకాలము, ఉండదు = విచ్ఛిన్నమందనీరదు, వేగమే = శీఘ్రమే, వాసిపోవుచుగా = ఆకష్టము విడిచిపోవుచున్నదిగదా. ఉదాహరణము. ఆకలుషమూర్తి = విర్భలమైన యాకారముగలవాడు, ఎవ = అయినట్టి, అమృతాంశుఁడు = చంద్రుడు, తన్నుక + రాహువు = రాహువనుగ్రహము, మ్రొంగిన్ = గ్రహణకాలమునందావరించినను, ఒకటక = అలబడిని, మాని = పొందక, దృఢస్థితిన్ = దార్ఢ్యమును, ఎప్పటియట్ల = పూర్వరీతినే, ఉండఁడె = ఉండుటలేదా.

తాత్పర్యము. సర్వవిదారమునకుఁ బాత్రుడైన యొక్కని కొకప్పుడాపద వచ్చినను నది స్థిరముగా నుండదు. ఆపదలు కాఁపురముచేయవు. రాహుగ్రహ లావరించినపుడు చంద్రుడు కొంత శ్రమ పడినను అది తొలఁగినంతనే యథాస్థితికి వచ్చి పూర్ణతేజముతో నుండుచుగదా.

ఉ. సన్నతకార్యదక్షుఁడొకఁడాయ నిజవ్రథ యప్రకాశమై యున్నపుడైన లోకులకు నొండొకమే లొనరించు; సత్తుమ పన్నుఁడు భీముఁడాద్విజలప్రాణముకావఁడె యేకచక్రముం దెన్నికగా బకాసురుని నేవున రూపదఁగించిభాస్కరా. ౯౭

టీక. భాస్కరా ! సన్నతకార్యదక్షుఁడు = సన్నత = కొనియాడఁబడిన, కార్య = పనులయందు, దక్షుఁడు = సమర్థుఁడు, ఒకఁడాయ్ = ఒక్కసమయమున, నిజవ్రథ = తనకాంతి,

అప్రకాశమై = ప్రకటముకానిదై (కాంతిలేనిదై) ఉన్నపుడు +
 తస్మాత్ = ఉండినప్పుడుగూడ, బనులకు, ఒండు + ఒకమేలు =
 వీడ్చిననొక్కయవకారమును, ఒనరించున్ = చేయును. ఇదా
 హరణము. సత్త్వసంచన్నః = బలముతోఁ గూడినవాడగు,
 శీమః = ధర్మరాజాతమ్ముఁడు, ఏకచక్రమందు = ఏకచక్ర
 పురమునందు, ఎన్నికగా = ప్రకటముగా, బకాసురుని =
 జమిందారురాక్షసుని, ఏపునకా = విక్రమముతో, యాపు + అడఁ
 గించి = చంపి, అద్విత్యలప్రాణములు = అప్రాప్నోతుటలుబు
 యొక్కప్రాణములును, కావఁడె = రక్షింపలేదా.

తాత్పర్యము. సమర్థుడైనపురుషుఁ డొక్కొక్కసమయే
 మూలఁ దేజోలిప్తీనుడై యున్నను బరోపకారబుద్ధిని విడిచి
 యుండఁడు. అలవంతుడైన భీముఁ డేకచక్రపురములో
 రహస్యముగా విచ్చమెత్తుకొనుచున్నను బకాసురుని జంపి
 తాహ్మణిబాలుని గాపాడలేదా.

త. సరసగుణ ప్రపూర్ణునకు సన్నపు దుర్గుణ మొక్కవేళయిం
 దొరవ నిల్లు నీకుఁ దగునోయని చెప్పిన మానవేర్పుగా
 బురద యొకించుకంత తముఁబొందినవేళలఁ జల్లవత్తుపై
 తొరికిన నిర్మలత్వమున నుండవె నీరముల్లభాస్కరా. ౯౮

టీ. భాస్కరా! సరసగుణ ప్రపూర్ణునకున్ = సద్గుణము
 లచే కోరించువారికి, సన్నపుదుర్గుణము = కొంచెమైనయవగుణ
 ము, ఒక్కవేళయందున్ = ఎపుడై సనొక్కప్పుడు, ఒరసినన్ =
 పరిశయమయినను, ఇట్లు = తరలి, నీకున్ + రిగునో = నీకిదిగ

నదేనా (కాదు) అని, చెప్పినా=మందలించినయెడల, మాన
నేర్చుక. కా=మానివేయఁగలఁడు. ఉదాహరణము. బురద=
అడుసు, తా. ఒకించుక=అది, కొంచెము, తమన్=నీళ్లును,
పొందినవేళకా=కలసియున్నపుడు చిల్లనిత్తు=నీటిని విడుచుక
తకము (ఇందువుగించ) పైన్=మీద, ఒరసినకా=తగిలిన
యెడల, నీరములు=నీళ్లు, ఎల్లన్=అన్నియు, నిర్మలత్వమున్=
వ్యవృత్తముగలిగి, ఉండవె=ఉండుటలేదా.

తాత్పర్యము. సమసుకు సమయభేదముచే నేదే నొక
దుర్గుణము కలిగినను చాచి నిది నీకు దగదని యెవ్వరైనఁ
జెప్పిన మానివేయఁగలఁడు. వానకాలములోఁ గలువమైన నీళ్లు
కొంచెము చిల్లగించరనము తగిలెనా నిర్మల మగుటలేదా.

చ. సరసద గూగుణంబుగలకాణమహింకను నొచ్చియుండియుం
దఱుకుగ వాచికానవడి చాయఁగ వత్తుకు లోకు లెట్లనం
జెఱుకురసంబు గానుఁగును జిప్పిలి పోయినమీదఁ చిప్పిమై
ధరఁబడియున్నఁ జేరవెముదంబునఁ జేతులుపెక్కుభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! మహికా=లోకములో, సరసదయా
గుణంబు=శక్తివదయ యనుగుణము, కలకాణ=కల్పిననేర్పు
గలవాఁడు, కమకా=బిడ్డిలి, నొచ్చియుండికన్=నొగిలియు
న్నను, తఱుకుగకా=విస్తారముగ, లోకులు=జనులు, వాని
జీన్=అదయగలవానికి, అనవడి=అసించి, చాయఁగక వత్తుట=
సమీపించుటకు వచ్చెదరు. ఉదాహరణము. గానుఁగకా=తె
ఱుకుగానుఁగలో, చెఱుకురసంబు=ఇహురసము, చిప్పిలిపోయి

నన్ = అంతయుఁ బిండఁబడినను, (కాటిపోయినను) మీఁదన్ =
పైని, పిప్పియై = చెత్తయై, ధన్ = భూమిపై, పడియున్నన్ =
క్రిందఁబడియున్నప్పటికి, పెక్కు = చాల, చీమలు = పిప్పికలు,
ముదంబునన్ = అనర్థతో, చేరవె = చుట్టుకొనవా.

తాత్పర్యము. దయగలదాత యొకవృక్ష నిర్భనుడైనను
జనులు వానినే యాసించి యుడుగవత్తురు. గానుఁగులోఁ జెఱ
కునందుఁ గలరసము సర్వము వడిసిపోయినను చెఱకుచెత్తకై
చీమలు పెక్కు చేరుటలేదా.

ఉ. సారవివేకవర్తనల నన్నుతిశక్కినవారి లోపలం

జేరినయంతి మూఁధులకుఁ జేపడ దానడ యెట్టులన్నఁగా
సారములోన హంసములనంగతి నుండెడి కొంగపిట్ట కే

తీరునుఁగల్గనేర్చును డదీయగతులలపోయభాస్కరా. ౧౦౦

టీక. భాస్కరా! సారవివేకవర్తనలన్ = సార = మెఱుఁ
గైన, వివేక = జ్ఞానముతోఁగూడిన, వర్తనలన్ = నడత. చేత,
నన్నుతికిన్ = పొగడ్తకు, ఎక్కినవారిలోపలన్ = తగినవారితోఁ
గూడ, చేరినయంతిన్ = సావాసముచేసినంత మాత్రములోనె,
మూఁధులకున్ = మూఁఢులకు, అనడత = అజ్ఞానమార్గవర్తన
ము, చేపడదు = లభింపదు. ఉదాహరణము. ఎట్టులన్నఁగా =
ఎట్లునఁగా, కాసారములోనన్ = సరస్సులో, హంసముల నంగ
తిన్ = హంసలతోఁగూడి, ఉండెడి = ఉండునట్టి, కొంగపిట్ట
కున్ = బకమునకు, రదీయగతుల్ = రదీయ = అహంసల
యొక్క, గతుల్ = నడకలు, లలపోయన్ = ఉపహంసఁగా,

ఏతీరునఁ = ఎట్లు, కల్గెన్, నేర్పును = కలుగఁగలవు.

తాత్పర్యము. సద్వర్తనులలో దుర్మార్గులు సావాసము చేసినను వారిగుణములు వీరికిఁబట్టుపడవు. కొలచులలో హంస లతోపాటునంచొంచు హంసలనడకలు కొంగలకుఁబట్టవడినవా.

ఉ. స్థానము దప్పి వచ్చునెడఁ దా నెటువంటి బలాధ్యుఁడు నిజ స్థానికుఁడైన యల్పునికతంబున నైనను మోసపోవుగా;
కానలలోపలన్వెడలి గంధగజం లొకనాఁడు నీటిలోఁ

గానక చొచ్చిన న్మోసలికాటుకు లోపడదోటు భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! ఎటువంటి బలాధ్యుఁడు = ఎంతటిబల వంతుడుగా, తా + ఏన = తానున్నను, స్థానము = తనయు నిజి, తప్పి = పడలి, వచ్చునెడన్ = బైటికి వచ్చినయెడల, నిజ స్థానికుఁడు = తనయింటనున్నవాఁడు, ఏనయల్పునికతంబుననైన ను = అయినట్టి హీనునివలనఁగూడ, మోసపోవు + కా = వంచనఁబొందును. ఉవాహరణము. ఒకనాఁడు = ఒకవృథు, గంధగజంబు = మొదపుటేరుగు, కానలలోపలన్ = తానుండు వనములోనుండి, వెడలి = బైటికివచ్చి, కానక = స్థలపరిచయము లేక, నీటిలోన్ = బలములలో, చొచ్చినన్ = చొరఁబడినంతనే, మొసలికాటునకున్ = మకరముయొక్క కలపునకు, లోపడదోటు = చిక్కు పడినదిగాదా.

తాత్పర్యము. ఎంతటిబలకాల్కినను స్వస్థానములో నున్నబలము పరస్థలముననుండదు. అపరస్థలములోనున్నయొక్క యల్పుఁడు, తనకది స్వస్థలముగుటచే నాబలవంతుని మోస

పుచ్చగలఁడు. తొల్లి గజేంద్రుఁడు వనమువిడిచి జలములోనికి
దిగి మొసలిచేతఁ జిక్కువడలేదా.

చ. సిరిగలవాని కెయ్యెడలఁ జేసినమేలది నివ్వలం బగు

న్నటి గుటిగాదు పేదలకు నేర్పుఁ జేసిన సత్ఫలంబగుకా ;

వజ్రపునవచ్చి మేఘుఁడొకవర్షము వాడినచేల మీఁదటం

గురిసినఁగాక యంబుధులఁ గుర్వొగనేమిఫలంబు భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! సిరి, కలవారికిఁ = ఎక్కోర్వవంతునకు,
ఎయ్యెడలఁ = ఎప్పుడైనను, చేసినమేలు = ఒప్పినయుపకృతి,
అది, నివ్వలంబు + అగుకా = అదిలాభము లేకుండఁజెడిపోవును
నెటి, గుటి, కాదు = వానికినిండు విశ్వాసముండదు, పేదల
కున్ = దరిద్రులకు, నేర్పునఁ = చక్కగా చేసిన = మేలుకావిం
చినయెడల, సత్ఫలంబు + అగుకా = లాభకారియగును, (చేసిన
దానికిసార్థకమగును). ఉదాహరణము. మేఘుఁడు = మేఘము,
వజ్రపునన్ = అనావృష్టిసమయములో, వాడినచేలమీఁదఁ =
ఎండియున్న సస్యముమీఁద. ఒకవర్షమున్ = ఒక్కవాన, గురిసి
నకాక = కురిసినప్పుడే లాభముగాని, అంబుధులఁ = మహా
సముద్రములలో, కర్వొగఁ = వానకురిసినయెడల ఏమిఫలం
బు = లాభమేమైనంగలదా.

కాత్పర్యము. ధనికునకు దానముచేసినది మెప్పులేకుండ
వ్యర్థమైపోవును. ముల్గులు వాడిపోయినచేలమీఁదఁ గురిసిన
వర్షమువయోగించును గాని సముద్రములలో దిమ్మరించిన
యెడల నది యెవ్వరికిలాభము.

చ. సిరివలెనేని సింహగుహచేరి వసించినఁ జాలుసింహము
 ల్కడలవధింపగా నచటఁగల్గునుచంతచయంబుముత్యముల్
 వారువుగ నక్కటాక్కడ నాశ్రయమందిననేమి గల్గెను
 గొరిసెలుదూడతోఁజలునుగొమ్ములునెమ్ములుగాక భాష్కరా

టీక. భాష్కరా! సిరి=విశ్వర్యము, వలెను + ఏని=న
 రునకుఁగావలసియున్నచో, సింహగుహచేరి=సింహమునివ
 సించుకొండగుహయొక్కప్రక్కను, వసించిన=ఉండినచో,
 చాలు=కావలసినంత సిరిలభించును, ఎట్లు? సింహముల్=
 గుహలోపలి సింగములు, కరులన్=ఏనుగులను (కరము=
 తొండము, కరముగలది, కలి) వధింపఁగా=చంపితివఁగామిగి
 లిన, దంతచయంబు=ఏనుగుకొమ్ములు (దంతములును),
 ముత్యముల్=ఏనుగుల కుంభస్థలములలోని ముత్యములను ఆ
 చట=ఆగుహయొద్ద, కల్గును=లభించును, కాని యితరత్ర
 లభింపవు. ఉదాహరణము. వారువుగన్=చక్కఁగా, నక్క
 టాక్కడన్=నక్కలుండుభూమిలములయొద్ద, ఆశ్రయము +
 అందినన్=కాచుకొనియున్నచో, గొరిసెలు=కాలిగిట్టలును,
 దూడతోఁజలు=దూడలతోఁజముక్కులును, కొమ్ములు=
 పశువులకొమ్ములును, ఎమ్ములు + కాక=ఎముకలునేగాని,
 ఏమిఁ గల్గెను=ఏమిసంపదలభించును.

కాత్యాయము. ఎవ్వడయినను నీదాశ్రయము పోయఁ
 నూడదు. మహదాశ్రయమును లాభముకలదని చెప్పుచు
 న్నాడు. సింహపుగుహయొద్దనున్నచో నేనుగొమ్ములు,

ముత్రము దొరకును. ఇది సిరిలభించుటకు మార్గము. నక్క-
బొక్కకడ నలిచిన నేమిలాభము. అవతినఁగా మిగిలిన చూడ
తోడలు, కొమ్ములు, గిట్టలు, నెముకలునే దొరకును.

చ. స్థిరతర ధర్మపర్తనః ప్రసిద్ధికి నక్కినవాని నొక్కము
వక్కురుఁడతిసీచవాక్యములఁగాదని పల్కిననమ్మహాత్ముఁడుం
గొఱుత వహింపఁడయ్యెడ నకుండితపూర్ణ సుధాపయోధిలో
నరుగుచుఁ గాకిరెట్ట యిడినందున నేమిఁగొఱుత భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా ! స్థిరతరధర్మపర్తనః = ధర్మమార్గము
మందుదృఢముగానుండినందున, ప్రసిద్ధికిన్ + ఎక్కినవానిన్ +
ధర్మాత్ముఁడనియందఱచేఁగొని యాడుటకు నతనిని, ఒక్కము
వక్కురుఁడు = ఒక కఠినుఁడు, అతిసీచవాక్యములన్ = మిగులనిం
దావాక్యములచేత, కాదని = ఏఁడుధర్మాత్ముఁడుకాఁడని, పల్కి-
నన్ = నిందించినను, ఆ + మహాత్ముఁడు = ఆధర్మాత్ముఁడు,
గొఱుతన్ = తక్కువతనమును, వహింపఁడు, చెందఁడు. ఉదా-
హరణము. అకుండితపూర్ణ సుధాపయోధిలోన్ = అకుండిత =
తక్కువకాని, పూర్ణ = నిండిన, సుధాపయోధిలోన్ = పాల
సంద్రములో, కాకి = వాయసము, అరుగుచున్ = ఎగిరిపోవుచు,
రెట్ట + ఇడినందునన్ = శ్రద్ధించినంతనే, ఏమిఁగొఱుత = పాల
సమస్తమునకు, లోపమేమయినఁగలుగునా.

కాత్పర్యము. లోకమంతయు ధర్మాత్ముఁడని పొగఁడు
భుజిసి నెవ్వఁడో మూర్ఖుఁడు నిందించినంతనే వానికి నీచదశ
రాదు. ఆతనికిఁగోపమురాదు. సమస్తములోఁ గాకి రెట్టవేసిన
యెడల, నందలిసీటి కేమి నవమిత్రత గల్గినదా.

చ. సిరిగలవాఁడు లభ్యమగుఁ జిత్తమునందుఁ దలంచినంతనే
నరులకునెట్టికార్యమయినఁ జతకాదు బహుప్రయత్నముల
జరిపిననై న లేమియెడ; సత్యము సున్నిది; చేతికందువం
దరయఁగదోఁటికందదుగదాయనుసామ్యముపోల్చిభాన్తరా.

టీక. భాన్తరా! నరులన్ = జనులకు, సిరి = విశ్వస్య
ము, కలనాఁడు = ఉన్నపుడు, చిత్తమునందుఁ = మఁస్సులో,
తలంచినంతనే = సంకల్పించికొన్నంతలోన, ఎట్టికార్యమైనఁ =
ఎటువంటి పనియైననుగూడ, లభ్యము + అగున్ = జతపడును,
(సిద్ధించును), లేమియెడ = సంపదలేనిదినములలో, బహుప్ర
యత్నముల = పెక్కు యత్నములు, జరిపినఁ + ఎనఁ = చేసి
వంగాని, జతకాదు = కార్యముసిద్ధిపదు, ఇది = శునిషయము,
సత్యమునుమ్ము = వాస్తవమేనుమా. ఉదాహరణము. చేతి
కిన్ = హస్తమునకు, అందు = దొరకునట్టి, వంతు = ఫలము, అ
రయఁగఁ = ఆలోచింపఁగా, దోఁటికిన్ = కాయలు కోయుట
కై నెదురుచివరఁగట్టిన చిక్కమునకు, అందదుకదా = దొరకదు
కదా, అనుసామ్యముపోల్కిన్ = లోకులుచెప్పకొను లోకోక్తి
వనునరించి.

తాత్పర్యము. సంపదగల యిప్పుడు నరుఁ డేమిరలంచి
నను అదియింతలోనెఱవేయును. దరిద్రము తన్నలమిగొన్నపుడు
తలచిపనినెఱవేయును. చేతికందునట్టివండే కొంతకాలమునకు
దోటికందదు.

చ. స్వకతః క్రిమింశ్చలగు పుత్రులఁగాంచినఁగాక మూర్ఖము
మృత్యులఁ గనంగఁ దేజములు గల్గవుగా మనోజ్ఞులకాంక్షకా

భరణము లంగుళంబుల కుభస్థితిఁ బెట్టినఁగాక గాజాటుం

గరములు పెట్టి నందున వికాసము గల్గునటయ్య భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! స్ఫూతరక్తిమంతులు = ప్రసిద్ధమైన యశస్సుగలవారు, అగువుత్తులున్ = అనునట్టికుమారులను, కాంచినన్ + కాక = కనవలయునేగాని, మూఢముష్కరులను, మూఢ = అజ్ఞానులను, ముష్కరులను = మోటవాండ్రును, కనంగన్ = కనుటవలన, తేజములు = ప్రఖ్యాతులు, కల్గవుగా = దొరకవుగదా. ఉదాహరణము. అంగుళంబులన్ = చేతివేళ్లకు, మణితాంగుళాభరణములు = మణులుదాంపిన యుంగరములు, కుభస్థితిన్ = మేలుగా, పెట్టినన్ + కాక = ధరించిననేకాక, గాజాటుంగరములు = గాజాతాలుగూర్చినయంగుళీయకములను, పెట్టినందున్ = త్రేలిఁ పెట్టుకొన్నందున, వికాసము = సొందర్యము, కల్గునటయ్య = కలుగనేరదుగదా.

తాత్పర్యము. మగుణములుగల కుమారులం గనినఁ బ్రసిద్ధి కలుగునుగాని మూఢులను కతిమలను గనిన ఫలము లేదు. చేతివేళ్లకు రత్నములు పొదిగిన బంగారుటుంగరములు పెట్టుకొనిన శోభవచ్చును గాని గాజాతాళ్లు పొదిగిన యుంగరములతో శోభ కలుగదు.

ఉ. నేనగవాంఛితాన్నము భుజింపఁగలప్పుడు గాని లేనిచో

మేనులు దస్సియంట నిజమేకద దేహులకన్న హేమాశ్రయౌ
నే నిజభోజ్యముల్లుడును నేనియుఁ బుష్టినిహించు లేనినాఁ
దూని విభూతిలో నడఁగి యుండఁడే తేజముదప్పి భాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! సేగ=చాల, వాంఛితాన్నము=
 ఇష్టమైన భోజనమును, భుజింపఁగలప్పుడు=తినుచుండఁగలిగి
 నప్పుడే, కాని, లేనిచోఁగ=అన్నిమదొరకనియప్పుడు, దేహు
 లకున్=ప్రాణులకు, మేములు=దేహములు, దస్సియుంట=
 వాడియుండుట, నిజమేకద=నత్యమేకదా. ఉదాహరణము-
 అగ్నిహూత్రుఁడు + కొన్ + ఏని=ఎంతటితేజస్సుగలయగ్ని
 తేవుఁడయిననునాయే, నిజభోజ్యములే=తనకుఁగావలసిన యా
 హారములు, కుమచునేనియుఁగ=భుజించిననే, పుష్టి=వర్ధనము
 ను, వహించుఁగ=చెందును, లేనివాఁడు=అహారములేని
 యప్పుడు, తేజముఁగ=తనకాంతిని, తప్పి=పోయి, ఉచి=
 పూని, విభూతిలోఁగ=బూడిదరూఁదఁగవ్వకొని, అహియుం
 డఁడె=దాఁగియుండుటలేదా.

తాత్పర్యము. ప్రాణికోటికిఁ గమపునిండ నాహారము
 న్నపుడె పుష్టికలుగుచుగాని తిండిలేనినాళ్లలో నన్నిల్లియుండు
 రు. అగ్నిహూత్రునికిఁగూడ నేదోయింత హారములోనఁ
 బడుచుండిననే వెల్లునుగాని శేకున్నచో నిస్తేజఁడై బూడిదలోఁ
 గప్పవడియుండును.

ఉ. హరిని బుట్టుబుద్ధి తిరమైన విధంబునఁ బెట్టుబుద్ధిలా
 వేళల కంతెగాని మఱివెక్కడు నిల్వవు; హేమకాంతి యె
 న్నాగుల కుంకుఁగాని యొకనాఁడు వదంపడి సానఁబట్టినం
 దాగుకయుండునే యిసువతాటకుఁజాయలు పోకభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! హరిఁగ=బాగుగా, పుట్టుబుద్ధి=తేజ

కుంబుజ్జ్వలముట్టినబుద్ధి, తిరము = చెడనిది, విసపిథంబునా =
 అయినట్లు, పెట్టుబుద్ధులు = బోధించిన నేర్పులుబుద్ధులు, అవే
 కు = అనమయమునకు మాత్రమే, అంతెకాని = అంతకంటె,
 మఱివెన్నకు = ఇంకఁగొంతముందు కాలముగూడ, నిల్వవు =
 స్థిరముగావు)నిలిచియుండవు. ఉదాహరణము. హేమకాంతి =
 బంగారమునకున్నతగుకు, ఎన్నాళ్లకు = ఎన్నినాళ్లకయినను,
 కిండునుగాని = నిల్పునేకాని, ఒకనాఁడు = ఒక్కనాఁడుపూర్తిగా,
 కంపడి = పూనికతో, సానఁబట్టిన = మెఱుఁగుసానలో, దీర్చినను,
 ననుకూటకున్ = ఇనువరేకువకుచాయలు = కాంతులు, పోక =
 గొలఁగిపోక, శాశక = నిలిచి, ఉండునే = ఉండునా.

తాత్పర్యము. నీరులకు, సహజముగాఁ గలిగినబుద్ధివలె
 నిల్చిపెట్టిన బుద్ధి యెంతకాలమో నిలువదు. బంగారురేకునకుఁ
 గాంతి పర్వకాలము నుండునుగాని యినువరేకునకు సానఁబట్టిన
 దు కెన్నినాళ్లుండును.

. హీనకులంబునందు జనియించిన వారికి నద్గుణంబు లే
 న్నేనియుఁ గల్గియున్న నొక నేరముచెందకపోదు; పద్మములే
 భూసుతిఁగొందియుఁ బురదఁబుట్టుటవల్ల సుధాకరోదయం
 జై ననసహ్యమొందవెక్రియంబునఁ జూడఁగలేకభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! హీనకులంబునందు = తక్కువకుల
 లో, జనియించినవారికిన్ = జనప మొందినవారికి, నద్గుణంబు
 = మగుణములు, ఎన్నేనియున్ = ఎన్నియైనను, కల్గియున్న =
 గలియున్నప్పటికిని, ఒక నేరము = ఒక్కతప్పితము, చెంద

కుఁబుట్టెనుబుట్టినబుద్ధి, తిరము=చెడనిది, ఐనపిథంబునా=అయినట్లు, పెట్టుబుద్ధులు=బోధించిన నేర్పులుబుద్ధులు, ఆవేశకు=అసమయమునకు మాత్రమే, అంతెకాని=అంతకంటె, మఱివెస్కకు=ఇంకఁగొంతముందు కాలముగూడ, నిల్వపు=(స్థిరముగావు)నిలిచియుండవు. ఉదాహరణము. హేమకాంతి=బంగారమునకున్నతరుకు, ఎన్నాళ్లకు=ఎన్నినాళ్లకయినను, ఉండునుగాని=నిల్చునేకాని, ఒకనాఁడు=ఒక్కనాఁడుపూర్తిగా, పదంపడి=పూనికతో, సానఁబట్టిన=మెఱుగుసానలో, దీర్చినను, ఇనుపతాటకున్=ఇనుపరేకువకుచాయలు=కాంతులు, పోక=తొలఁగిపోక, శాశక=నిలిచి, ఉండునే=ఉండునా.

తాత్పర్యము. నీరులకు, సహజముగాఁ గలిగినబుద్ధివలె నేర్పిపెట్టిన బుద్ధి యెంతకాలమో నిలువదు. బంగారురేకునకు, గాంతి నర్వకాలము నుండునుగాని యినుపరేకునకు సానఁబట్టిన తరు కెన్నినాళ్లుండును.

ఉ. హీనకులంబునందు జనియించిన వారికి నద్గుణంబు లే
న్నేనియుఁ గల్గియున్న నొక నేరముచెందకపోదు; పద్మములే
భూనుతిఁగాంచియుఁ బురదఁబుట్టుటవల్ల సుధాకరోదయం
బై నననహ్యమొందవె ప్రియంబునఁ జూడఁగలేకభాస్కరా.

టీక. భాస్కరా! హీనకులంబునందు=తక్కువకులములో, జనియించినవారికిన్=జననమొందినవారికి, పద్మగుణంబులు=సుగుణములు, ఎన్నేనియున్=ఎన్నియైనను, కల్గియున్న=కలిగియున్నప్పటికిని, ఒక నేరము=ఒక్కతప్పిరము, చెందక

13681